

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาที่ตอบสนอง
ต่อชุมชนและสืบทอดบุคลากรทางพุทธศาสนา

(The Educational Management Model of the Ecclesiastical School - General
Education Section that Respond to the Communities Development and Inherited
Buddhism)

โดย

นายธวัชชัย จันจุฬา

น.ส.อุทุมพร เกตุสุนทร

เมษายน 2561

สัญญาเลขที่ RDG5840011

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการรูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาที่ตอบสนอง
ต่อชุมชนและสืบทอดบุคลากรทางพุทธศาสนา

(The Educational Management Model of the Ecclesiastical School - General
Education Section that Respond to the Communities Development and Inherited
Buddhism)

คณะผู้วิจัย

นายธวัชชัย จันจุฬา หัวหน้าโครงการ

นายสาวอุทุมพร เกตุสุนทร ผู้ช่วยนักวิจัย

สนับสนุนโดย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

กิตติกรรมประกาศ

การดำเนินงานวิจัยชิ้นนี้ไม่เพียงแต่ตัวผู้วิจัยเองที่มุ่งมั่นพากเพียรจนประสบความสำเร็จ แต่ยังมีผู้ที่คอยให้การสนับสนุนทั้งเบื้องหน้าและเบื้องหลังอีกมากมาย จนไม่อาจจะเอ่ยนามมาได้ทั้งหมด อย่างไรก็ตามงานชิ้นนี้ ถือว่าเป็นความภาคภูมิใจของผู้วิจัยที่ดำเนินงานจนประสบความสำเร็จดังเล่มที่ท่านถืออยู่นี้ แม้จะมีอุปสรรคมากมายระหว่างการศึกษาก็ตาม

ขอกราบขอบคุณพระครูพิพิธสุตาทรร (พระมหา ดร.บุญช่วย สิริธโร) ที่เป็นครูคอยเสนอแนะและเป็นแบบอย่างด้านการศึกษาทางด้านการวิจัยทางพุทธศาสนา ตั้งแต่เริ่มต้นจนบรรลุวัตถุประสงค์

ขอขอบคุณบ้านหลังใหญ่ที่ให้ร่มเงาอย่างมูลนิธิเครือข่ายศาสนาเพื่อสังคม ที่ให้แอบอิงอาศัยตลอดมา พร้อมทั้งบุคคลากรภายในอย่าง คุณสุรียนต์ สูงคำ ผู้จัดการมูลนิธิเครือข่ายศาสนาเพื่อสังคม ที่เป็นกัลยาณมิตรเสมอมา

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานที่สนับสนุนได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) ที่มองเห็นคุณค่าวิจัยการศึกษาของคณะสงฆ์

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

บทคัดย่อ

กิตติกรรมประกาศ

บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญและที่มาของปัญหา	4
วัตถุประสงค์	4
ขอบเขตการศึกษา	4
กรอบแนวคิด	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
นิยามความหมาย	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	36
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
กรณีศึกษาโรงเรียนปริยัติธรรม 4 แห่ง	39
โรงเรียนเวียงแหงปริยัติศึกษา	39
โรงเรียนบาลีสหัชิต มจร.เชียงใหม่	50
โรงเรียนดอยสะเก็ดผดุงศาสตร์	61
โรงเรียนปริยัติธรรมวัดหนองบัว	68

ปัจจัยความสำเร็จต่อการจัดการศึกษา	75
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	79
ภาคผนวก	

ฐานะยากจน มีปัญหาทางครอบครัว บางรูปไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ จึงทำให้มีการจัดการศึกษาตามลักษณะของเด็ก เน้นการสามารถช่วยเหลือตนเองและอยู่ในสังคม และพุทธศาสนาได้

3. การระดมทุนและทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษา พบว่าแต่ละโรงเรียนแต่ละแห่งต่างมีแนวทางการระดมทุนจากข้างนอกในลักษณะของการบริจาค จัดโครงการหรือกิจกรรมตามวันสำคัญทางพุทธศาสนา เช่น จัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน จัดผ้าป่าสามัคคีจากศิษย์เก่า นอกจากนี้ยังพบว่า ชุมชนที่อยู่รอบบริเวณวัดยังมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนทุนและทรัพยากรทางการศึกษา เช่น สนับสนุนข้าปลา อาหาร ครูสอน เป็นต้น

4. ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาในโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญ พบว่ามี 4 ประการ กล่าวคือ (1) วิสัยทัศน์ของผู้บริหารต่อการจัดการศึกษา (2) งบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษา ซึ่งนับได้ว่ายังไม่เพียงพอต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (3) สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการศึกษา (4) ครูและบุคลากรที่ทำหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ปัจจัยทั้ง 4 ประการที่กล่าวมานั้น ถือว่ามีส่วนสำคัญทำให้การจัดการศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญ และที่มาของปัญหา

การศึกษาพุทธศาสนาในประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากประเทศอินเดียตั้งแต่อาณาจักรสุวรรณภูมิ จนถึงสมัยสุโขทัยรัชการที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระปิยมหาราชได้ทรงวางหลักการศึกษาไว้ 3 ชั้น คือ ปรียัติ ปฏิบัติ และปฏิเวท ชั้นปรียัติเป็นการศึกษาชั้นวินัยให้มีความรู้ เกิดความกระจ่างในคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ชั้นการปฏิบัติ เป็นการเอาพระธรรมวินัยด้วยกาย วาจา และใจ มาฝึกปฏิบัติ ปฏิเวท เป็นชั้นที่แสดงถึงผลของการปฏิบัติตามคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า(มาณพ พลไพรินทร์,2535:1-4)

สมัยรัชกาลที่ 9 ได้มีการยกระดับการศึกษาของคณะสงฆ์ขึ้น มีสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยที่ก่อตั้งมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เปิดการศึกษาระดับปริญญาตรี เรียกว่า ศาสนศาสตร์บัณฑิต เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ.2489 ได้ประกาศยกระดับการศึกษา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่ก่อตั้งขึ้นมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ขึ้นเป็นปริญญาตรี เรียกว่า พุทธศาสตร์บัณฑิตเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ.2490 ในปี พ.ศ.2507 คณะสงฆ์ได้ประกาศใช้หลักสูตรบาลีแผนใหม่ในปีพ.ศ.2514 กระทรวงศึกษาธิการ โดยความเห็นชอบและความร่วมมือของคณะสงฆ์ ได้จัดทำหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เปิดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเมื่อ พ.ศ.2514 (กรมการศาสนา,2533:166-187) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นฐานรองรับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่จะขึ้นสู่ระดับมหาวิทยาลัยและประกาศนียบัตร มีศักดิ์และสิทธิ์เช่นเดียวกับโรงเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการทุกประการ จึงมีผู้นิยมจัดตั้ง และมีผู้เรียนมากขึ้นตามลำดับ (มาณพ พลไพรินทร์,2535:26)

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2554) ได้สำรวจจำนวนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาทั่วประเทศ พบว่ามีจำนวนทั้งสิ้น 414 โรง แบ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก 249 แห่ง (ต่ำกว่า 120 รูป) โรงเรียนขนาดกลาง 147 แห่ง (212 – 300 รูป) ขนาดใหญ่ 18 แห่ง (301 ขึ้น) รวมจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 52,026 รูป

การจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษานั้น (กระทรวงศึกษาธิการ,2544) เป็นการจัดการศึกษาในระบบตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เพื่อสนองนโยบายของรัฐในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือประชากรของชาติให้เป็นคนเก่ง ดีและมีความสุข และมีทักษะในการดำรงชีวิตในสังคม ให้เป็นสุข พัฒนาภูมิความรู้ของพระภิกษุ-สามเณร ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคโลกาภิวัตน์ การบริหารงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีสภาการศึกษาของคณะสงฆ์เป็นองค์กรหลักที่ควบคุม และส่งเสริมการจัดการศึกษาโดยตรง การบริหารโรงเรียนอยู่ในความปกครองของคณะสงฆ์ในแต่ละระดับ ได้ช่วยกันรับผิดชอบดูแล จากผลการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษารอบสอง ปี พ.ศ. 2551 ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2551) พบว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาทั่วประเทศ จำนวน 399 โรง โรงเรียนที่ได้มาตรฐานผ่าน

การประเมินมีจำนวน 333 โรงเรียน ไม่ได้มาตรฐานไม่ผ่านการประเมินมีจำนวน 66 โรงเรียน ด้านผู้เรียนที่ไม่ได้มาตรฐานมี ดังนี้ (1) ความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ (2) ความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร (3) ทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (4) รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (5) ทักษะในการทำงานรักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และ (6) มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต ด้านครู ที่ไม่ได้มาตรฐาน คือ (1) ความเพียงพอของครูและ (2) ความสามารถของครู ด้านผู้บริหารที่ไม่ได้มาตรฐาน คือ (1) การบริหารวิชาการโดยเฉพาะการมีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น (2) สื่อการเรียนการสอน ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และ (3) การส่งเสริมกิจกรรมและการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2550 ก: 4-5)

แม้ว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรมได้รับความนิยมนอกจากเด็กผู้ชายเข้ามาบวชเรียนหนังสือ เพื่อให้เข้าถึงโอกาสการศึกษาสูงสุด โดยเฉพาะเด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษา ฐานะยากจน และมีปัญหาทางด้านครอบครัว เพราะประหยัดค่าใช้จ่ายในการเรียนทุกด้าน อีกนัยยะหนึ่งก็เพื่อตอบแทนพระคุณของบิดามารดา นอกจากนี้การบวชยังเป็นเกราะป้องกันหลายอย่างที่ทำให้เด็กเยาวชนไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขต่างๆ แต่ปัจจุบันกลับพบว่า จำนวนผู้เข้ามาบวชเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมลดลงเมื่อรัฐบาลได้ขยายโอกาสทางการศึกษาจากมัธยมศึกษาปีที่ 6 ส่งผลโดยตรงต่อประชากรสามเณรที่จะเข้ามาบวชเรียน จนบางโรงเรียนต้องปิดตัวลง ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่โรงเรียนปริยัติธรรมประสบปัญหาหลายประการ จากการศึกษาของ พระสมบุญ วิลา (2544) วิจัยพบว่าการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ประสบปัญหาหลายประการที่สำคัญ คือ รูปแบบการจัดการศึกษาไม่เป็นไปตามระบบโรงเรียนที่ดี ส่วนใหญ่ จัดการศึกษาตามอัธยาศัย แนวทางการดำเนินงานไม่ชัดเจน โรงเรียนขาดความพร้อมในด้านต่างๆ เช่น ด้านงบประมาณ อาคารสถานที่ บุคลากร สื่อ อุปกรณ์การเรียน การสอนเกี่ยวกับหลักสูตร พระสาย แวงคำ (2544) วิจัยพบว่าปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีปัญหา คือ แผนงานที่วางไว้ขาดงบประมาณและคนรับผิดชอบโดยตรง ขาดการติดตามและประเมินผลงานตามแผนงานวิชาการที่วางไว้ ขาดการประชุมเกี่ยวกับการจัดทำแผนงานวิชาการอย่างสม่ำเสมอ รูปแบบการจัดการศึกษา ไม่เป็นไปตามระบบโรงเรียนที่ดี ส่วนใหญ่จัดการศึกษาตามอัธยาศัย แนวทางการดำเนินงานไม่ชัดเจน โรงเรียนขาดความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น งบประมาณ อาคารสถานที่ บุคลากร สื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอน เอกสารเกี่ยวกับหลักสูตร

พระมงคลมหานาโม ดบขุนทด (2547:112-114) วิจัยพบว่าการบริหารหลักสูตรของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา มีปัญหาด้านการเตรียมความพร้อมการใช้หลักสูตรปัญหาขาดการวางแผน สื่อวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนมีไม่เพียงพอตามความต้องการของผู้เรียน เอกสารหลักสูตรไม่เพียงพอต่อความต้องการของครู และผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมการใช้หลักสูตร มีปัญหารายวิชาที่จัดให้เรียน นักเรียนไม่สามารถเลือกเรียนได้อย่างหลากหลายนักเรียนไม่สามารถเลือกเรียนได้ตามความถนัด ตามความสนใจและตามความต้องการและครูยังใช้เครื่องมือวัดและประเมินผลที่ขาดคุณภาพ ด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตรมีปัญหาการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ยังไม่เพียงพอต่อการใช้หลักสูตร โรงเรียนขาดการวางแผนเกี่ยวกับสวัสดิการของครูผู้ใช้หลักสูตร และโรงเรียนขาดการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องด้านการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรมีปัญหาโรงเรียนขาดการ

ติดตามนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว โรงเรียนขาดการพัฒนากระบวนการนิเทศ และช่วยเหลือครูผู้สอนอย่างมีประสิทธิภาพ และผลการนิเทศภายในยังไม่ได้ถูกนำไปพัฒนาการเรียนการสอนอย่างแท้จริง พระปลัดมนัสชัย เมตตจิตฺโต คชสิทธิ์ (2548:101-103) วิจัยพบว่าปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีปัญหาดังนี้ (1)งบประมาณในการวางแผนปฏิบัติตามแผนและการตรวจสอบงานวิชาการมีน้อย(2)บุคลากรรับผิดชอบในการวางแผนงานวิชาการไม่เพียงพอ (3) การวิเคราะห์งานตามสภาพปัจจุบันทำไม่ได้เต็มที่ (4) ข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็นในการวางแผนงานวิชาการมีน้อย (5) สื่อการสอนไม่เพียงพอ (6) วัสดุอุปกรณ์ในโรงเรียนมีน้อย (7)บุคลากรไม่ให้ความสำคัญ (8) ผู้สอนให้ความสำคัญในการปฏิบัติตามแผนงานวิชาการน้อย (9) บุคลากรฝ่ายต่างๆ ไม่ให้ความร่วมมือในการตรวจสอบการปฏิบัติงานวิชาการ (10) บุคลากรที่รับผิดชอบในการแก้ปัญหางานวิชาการ ไม่เข้าใจปัญหาที่แท้จริง และ(11) บุคลากรที่รับผิดชอบในการแก้ปัญหางานวิชาการมีไม่เพียงพอ และไม่เห็นความสำคัญของการแก้ปัญหาทางวิชาการ

สภาพปัญหาต่างๆ นั้นส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาบุคลากรทางศาสนาและพัฒนาเด็กและเยาวชนของชาติ ประกอบกับการเปิดโอกาสทางการศึกษาของรัฐบาลทำให้เด็กเข้ามาบวชเรียนน้อยลง สภาพปัญหาดังกล่าวผู้บริหารฝ่ายสงฆ์ก็พยายามแก้ไขปัญหาดังต่อไปนี้

เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2555 คณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ได้จัดประชุมถกแถลงเรื่องร่างประกาศคณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยมีสมเด็จพระวันรัต กรรมการมหาเถรสมาคม (มส.) ในฐานะคณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นประธาน ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ที่ประชุมได้ผ่านความเห็นชอบและประกาศใช้ ประกาศคณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ.2555 จำนวน 6 ฉบับ ประกอบด้วย 1.ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา 2.ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยพนักงานศาสนการด้านการศึกษา ว่า 3.ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยขนาดของโรงเรียน กรอบอัตรากำลังพนักงานศาสนการด้านการศึกษา 4.ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา 5.คณะกรรมการการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และ 6.ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยระบบการประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

หากจะว่าไปแล้วการประชุมครั้งนี้ สะท้อนวิกฤติโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั่วประเทศกำลังเผชิญอยู่ เป็นเหมือนการยกเครื่องปฏิรูปการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่เรื้อรังมานาน และมีปัญหาหลายด้านดังที่กล่าวไว้เบื้องต้น เป็นมาตรการชัดเจนว่าหากโรงเรียนพระปริยัติธรรมไม่มีการพัฒนาระบบการศึกษาแล้ว ก็จำเป็นต้องปิดโรงเรียนเพื่อประหยัดงบประมาณ

สอดคล้องกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กองพุทธศาสนศึกษาที่รับผิดชอบงานด้านการศึกษาพระปริยัติธรรม ได้สรุปสภาพปัญหาโรงเรียนพระปริยัติธรรมว่า ขาดทิศทางการพัฒนาที่มีความชัดเจนในการสร้าง

เอกภาพทางการบริหารจัดการ ขาดการจัดการศึกษาที่ดีและเหมาะสมต่อการสร้างศานตทายาทเพื่อเผยแผ่พุทธศาสนา ขาดยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านที่เด่นชัด ขาดการสร้างอัตลักษณ์ที่ชัดเจนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

จากวิกฤติปัญหาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ก็พบว่า มีโรงเรียนพระปริยัติธรรมหลายแห่งจัดการเรียนการสอนที่ได้คุณภาพ สามารถผลิตบุคลากรให้กับทางพุทธศาสนาที่มีคุณภาพ มีกระบวนการพัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทในชุมชน ไม่เพียงเน้นการเรียนจบเพื่อไปเรียนต่อหรือทำงานในระบบ แต่เน้นให้ผู้เรียนสามารถอยู่ในชุมชน เป็นผู้นำชุมชน เป็นผู้นำคณะสงฆ์ในชุมชน โดยโรงเรียนเหล่านี้มีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและสามารถจัดการศึกษาช่วยเหลือเด็กและเยาวชน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาที่ตอบสนองของชุมชนและพระพุทธรศาสนา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่สามารถจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อชุมชนและพัฒนาบุคลากรทางพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาสถาบันการศึกษาของสงฆ์ให้สามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ปัจจุบันและเป็นองค์กรที่สามารถรองรับเด็กและเยาวชนที่จะเข้ามาบวชเรียนอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาที่สามารถจัดการศึกษาตอบสนองต่อชุมชนและพระพุทธรศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อศึกษาเงื่อนไขข้อจำกัดในการจัดการศึกษาให้กับสามเณรนักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมและแนวทางการพัฒนาให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมให้มีประสิทธิผลตอบสนองต่อชุมชนและพุทธศาสนา

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย จำนวน 4 โรงเรียน ประกอบด้วย

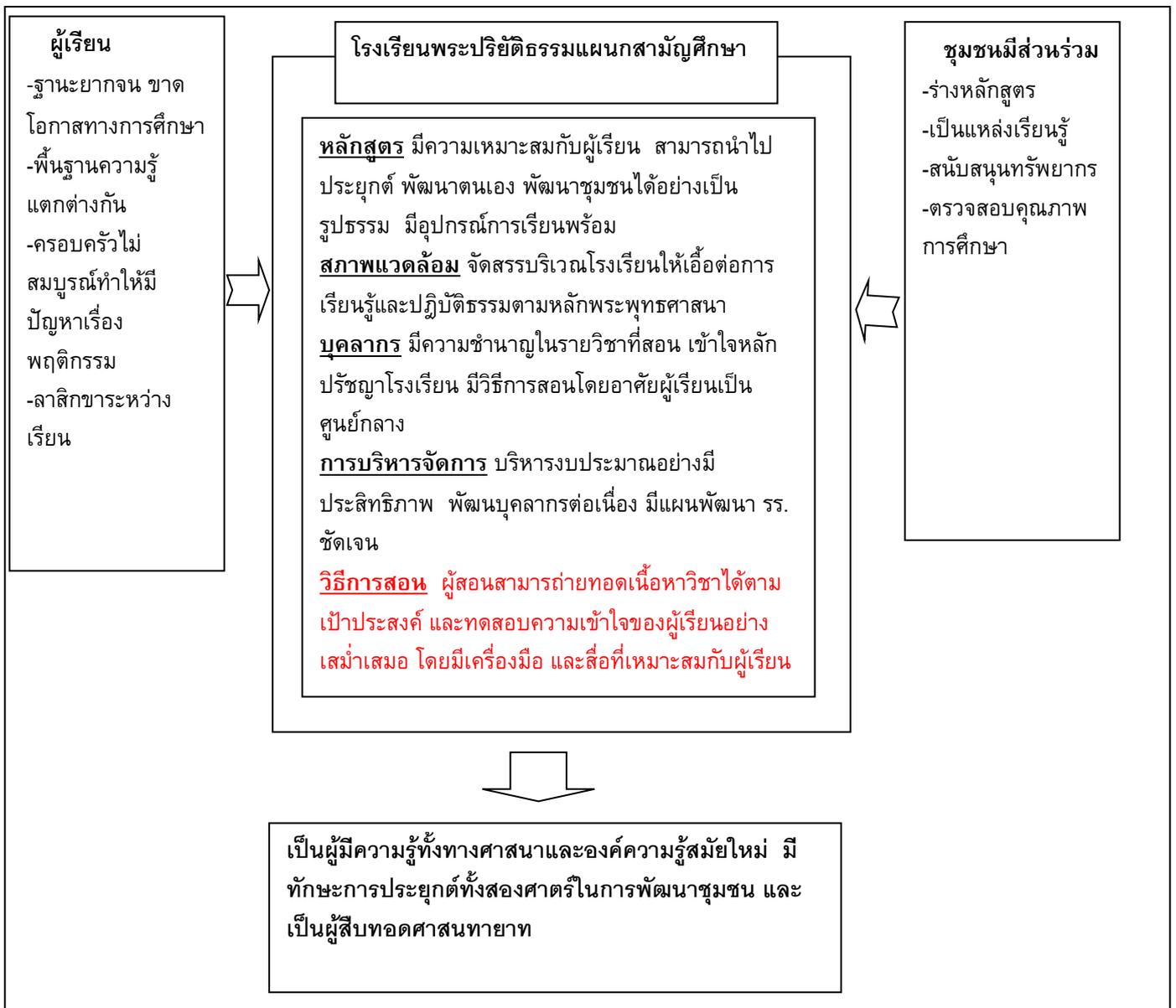
- 1 โรงเรียนบาลีสหรัทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
2. โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดกองลม ต.เมืองแหง อ.เวียงแหง จ.เชียงใหม่
- 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดหนองบัว ต.เจดีย์ อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย
4. โรงเรียนดอยสะเก็ดดุสิต ต.เชิงดอย อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่

เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสาร สอบถามบุคคลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนได้ลงพื้นที่พูดคุยกับผู้บริหาร บุคลากรของโรงเรียนโดยตรง โดยกำหนดเกณฑ์กลุ่มเป้าหมายดังนี้

1. เป็นโรงเรียนปริยัติธรรมที่สามารถจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน และพระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. เป็นโรงเรียนที่เมื่อนักเรียนจบการศึกษาแล้วกลับมาช่วยงานโรงเรียนและชุมชนตนเอง ไม่ว่าจะอยู่ในเขตบรรพชิตหรือฆราวาส
3. เป็นโรงเรียนที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ให้การสนับสนุน และตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ

กรอบแนวความคิดของการวิจัย

ผลสำเร็จและความคุ้มค่าของการวิจัยตามแผนการบริหารงานและแผนการดำเนินงาน ความสำเร็จและความคุ้มค่าของการดำเนินงานวิจัยสามารถแบ่งได้เป็นข้อๆ ดังนี้

1. ผลการวิจัยนำมาพัฒนาคุณภาพการศึกษาสำหรับภิกษุสามเณร ในโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่ยังขาดโอกาสทางการศึกษา เช่น กลุ่มเด็กและเยาวชนที่ไม่เข้าถึงการศึกษาในระบบปกติทั่วไป กลุ่มเด็กและเยาวชนชายที่อยู่ตามชายแดน
2. ได้รูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสมและสอดคล้อง ไม่ขัดแย้งกับความเป็นชุมชน มีหลักปรัชญาการศึกษาที่เน้นการศึกษาเพื่อชุมชนและพุทธศาสนา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงรูปแบบการดำเนินการจัดการศึกษาของโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ที่สามารถผลิตบุคลากรที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนและเป็นกำลังสำคัญต่อการสืบทอดพุทธศาสนาต่อไป
2. ทราบถึงเงื่อนไข ข้อจำกัด ในการจัดการศึกษา ตลอดจนถึงแนวโน้มทิศทางการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในอนาคต

นิยามความหมาย

รูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาที่ตอบสนองต่อการพัฒนาชุมชน และการสืบทอดบุคลากรทางพระพุทธศาสนา หมายถึง รูปแบบการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ที่ทำให้ผู้เรียนตระหนักและเข้าใจการทำหน้าที่ในฐานะบุคลากรทางพุทธศาสนา มีเจตนาแน่วแน่ในการสืบทอดศาสนา และทำหน้าที่นำพาชุมชนไปสู่สังคมแห่งธรรม โดยรูปแบบดังกล่าวมีองค์ประกอบดังนี้

1. หลักสูตร การจัดการศึกษาตามแนวทางนี้ไม่เพียงแต่ใช้หลักสูตรกลางของ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเท่านั้น แต่ยังมีองค์ความรู้จากชุมชน และวิชาการที่จำเป็นต่อนักเรียนมา จัดทำหลักสูตรเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง

2. สภาพแวดล้อม เป็นปัจจัยบ่งชี้ความสำเร็จการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างหนึ่ง การจัดสภาพแวดล้อมจึงมีความสำคัญต่อผู้เรียน โดยสภาพแวดล้อมต้องไม่ขัดแย้งกับวิชาเรียน เอื้ออำนวย หรือกระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักต่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง สภาพแวดล้อมนั้นเป็นปัจจัยเสริมให้ผู้เรียน เรียนรู้ดียิ่งขึ้น

3. บุคลากร คือ ครู เจ้าหน้าที่ ผู้บริหารโรงเรียน จำเป็นต้องมีแนวทางการทำงานที่ตอบสนองต่อเป้าหมายของโรงเรียน โดยเฉพาะครูผู้สอนจะต้องเข้าใจหลักปรัชญา เข้าใจสภาพแวดล้อมของผู้เรียน มีวิธีการสอนกระตุ้นเร้าให้ผู้เรียนค้นคว้าด้วยตนเอง ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

4. การบริหารจัดการ สนับสนุนให้ครู ละนักเรียนทำหน้าที่ของตนเองอย่างถึงที่สุด มีทักษะการบริหารจัดการทั้ง 3 ด้าน คือ บริหารคน บริหารงบประมาณ บริหารเนื้อหาวิชาการ โดยมีแผนยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน พร้อมมีระบบการกำกับติดตาม

11.5 วิธีการสอนหรือ วิธีการถ่ายทอดความรู้ในเชิงเนื้อหาวิชาการ ให้ผู้เรียนได้เข้าใจ และสามารถทำความเข้าใจกับโจทย์ได้อย่างแจ่มแจ้ง พร้อมมีเครื่องมือในการทบทวนความเข้าใจของผู้เรียน มีสื่อการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน

แผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือผลการวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมายเมื่อสิ้นสุดการวิจัย

เมื่อผลการวิจัยได้รูปแบบการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผล ทราบปัจจัยเงื่อนไขของการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิผล โดยการจัดการศึกษานั้นสามารถที่ตอบสนอง ไม่แปลกแยกจากความเป็นชุมชน ผู้เรียนมีทักษะและจิตมุ่งมั่นที่จะสืบทอดพระพุทธศาสนาแล้ว ผู้วิจัยได้มีขั้นตอนการถ่ายทอดผลการวิจัยในกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เกิดการพัฒนา และยกระดับโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ดังนี้

ขั้นที่ 1 การจัดเวทีเสวนา เพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอน โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แก่กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน ในกลุ่มโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อสะท้อนรูปแบบการจัดการเรียนการสอน และวิกฤตโรงเรียนปริยัติธรรมในปัจจุบัน พร้อมทั้งกระตุ้นให้ผู้บริหารโรงเรียนได้เห็นความสำคัญของการศึกษาที่มีกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชน และผลิตบุคลากรสำคัญให้สืบทอดพระพุทธศาสนา

ขั้นที่ 2 การจัดทำคู่มือสำหรับการพัฒนาโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเพื่อให้มีประสิทธิภาพ และปรับตัวต่อการเปิดเสรีอาเซียน โดยส่งไปตามโรงเรียนปริยัติธรรมต่างๆ ซึ่งในคู่มือจะมีแนวทางกระบวนการในการพัฒนาโรงเรียนให้ประสิทธิภาพในการดำเนินงาน โดยการดำเนินงานนี้จะดำเนินงานภายหลังจากสิ้นสุดโครงการ 3 เดือน

วิธีการดำเนินการวิจัย และสถานที่ทำการทดลอง/เก็บข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) เพื่อให้เห็นประสิทธิผลในการดำเนินงานของการจัดการศึกษาที่ตอบสนองต่อพุทธศาสนาและชุมชน พร้อมกันนี้ผู้วิจัยได้ถอดบทเรียนการดำเนินงานของโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษาที่สืบทอดประสิทธิผลจำนวน 4 แห่ง (best practice) ซึ่งศึกษาความสำเร็จในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน ศึกษาหลักสูตรที่เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมประเพณีชุมชน โดยมีสัดส่วนทั้งหลักสูตรมาตรฐานตามกระทรวงศึกษาธิการ และหลักสูตรท้องถิ่นที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ประกอบด้วยภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ และวิชาเลือกเสรีที่นักเรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความสนใจของตนเอง โดยหลักสูตรต้องตอบสนองต่อเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษา

2. ด้านการบริหารจัดการ ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการของผู้บริหารโรงเรียน เช่น การระดมทรัพยากรมาใช้ในการจัดการศึกษาและเกิดประโยชน์สูงสุด การพัฒนาบุคลากร การบริหารงบประมาณ การมีส่วนร่วมกับบุคลากรและชุมชนในการจัดการศึกษา

3. ด้านสภาพแวดล้อมของโรงเรียน และอุปกรณ์การจัดการเรียนการสอน ศึกษาถึงการสร้างบรรยากาศในการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ สร้างเงื่อนไขให้นักเรียนแสวงหาความรู้ตลอดเวลา จัดพื้นที่ และมีอุปกรณ์สำหรับการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างเหมาะสมและเพียงพอ

4. ด้านบุคลากรและผู้สนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน ศึกษาถึงบทบาทของครูอาจารย์ที่ทำหน้าที่ เช่น ความเอาใจใส่นักเรียน จบสายตรงตามสาขาวิชาที่ตนเองได้เรียนมา นอกจากนี้ยังสืบค้นในเรื่องการเข้าใจปรัชญาและเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมต่อครูที่เข้ามาสอน

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยจึงได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ขั้นตอนหลักดังนี้

ขั้นที่ 1 การถอดองค์ความรู้ คือกระบวนการสกัดความรู้จากโรงเรียนปริยัติธรรมที่มีประสิทธิผลต่อการตอบสนองต่อชุมชนและพุทธศาสนา ศึกษาถึงเงื่อนไข ปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จ และเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความล้มเหลว โดยมีเทคนิคการถอดบทเรียน 3 อย่างได้แก่ การสรุปบทเรียน AAR (After Action Review) การติดตามประเมินผลลัพธ์ ยุทธศาสตร์ และการดำเนินงาน (Outcome Mapping) และการประเมินเสริมพลัง (Empowerment Evaluation) โดยมีเครื่องมือหลักในการศึกษาดังนี้

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ถึงแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียน รูปแบบการเรียนการสอน เทคนิควิธีการ กระบวนส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับชาวบ้านในชุมชน การประยุกต์หลักธรรมทางพุทธศาสนาในการเรียนการสอน การประเมินตรวจสอบคุณภาพของนักเรียน การวิเคราะห์และการได้มาของหลักสูตรของโรงเรียน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายหลัก 4 กลุ่มได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ชาวบ้านในชุมชน ครูผู้สอน และนักเรียน

การสังเกตการณ์ (Observation) ซึ่งผู้วิจัยได้ร่วมสังเกตรูปแบบการเรียนการสอน กระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน กระบวนการพัฒนานักเรียนด้วยกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน เพื่อยืนยันกับข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล

การจัดสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้แลกเปลี่ยนและเสนอแนวทางการพัฒนาของโรงเรียนในอนาคต ตลอดถึงสะท้อนปัญหาอุปสรรค ข้อจำกัดของการจัดการศึกษาในลักษณะนี้

ขั้นที่ 2 การนำผลการศึกษาไปทดลองปฏิบัติ เมื่อผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาโรงเรียนต้นแบบแล้ว จะมีการนำผลการศึกษาไปทดลองปฏิบัติในกลุ่มโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเขต 10 จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 แห่ง โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อขยายผลในกลุ่มผู้บริหารโรงเรียน และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง จำนวน 1 ครั้ง โดยมีการจัดทำแผนปฏิบัติการร่วมกัน พัฒนากลไกการหนุนเสริมจากโรงเรียนต้นแบบ โดยในการจัดการประชุมครั้งนี้ผู้วิจัยจะจัดทำคู่มือสำหรับการดำเนินงานที่ชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงแก่สำหรับผู้เข้าร่วมประชุม

ขั้นที่ 3 การติดตามประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนปริยัติธรรมที่เป็นกลุ่มเป้าหมายจำนวน 5 แห่ง โดยจะมีการติดตามภายหลังจากที่โรงเรียนเข้าร่วมประชุมกับผู้วิจัยผ่านไปแล้ว 3 เดือน เพื่อให้เห็นการปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงาน การเรียนการสอน การพัฒนาสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เหมาะสม จากแบบเดิม โดยผู้วิจัยจะใช้

เครื่องมือการติดตามประเมินผลจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คนในชุมชน และเวทีระดมความคิดจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลจากการเก็บข้อมูลภาคสนามอย่างครอบคลุมแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลดังกล่าวไปวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพ จำแนก แยกแยะข้อมูล โดยนำแนวคิดทฤษฎีทางสังคมมาร่วมวิเคราะห์และอภิปรายผลจากการศึกษาดังกล่าว

ระยะเวลาทำการวิจัย และแผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย

ระยะเวลาการดำเนินงานตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2558 สิ้นสุดเดือนกรกฎาคม 2559 โดยมีแผนการดำเนินงานดังนี้

กิจกรรมตามโครงการ	เดือน												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1. ประชุม/พัฒนาเครื่องมือจัดทำแผน	→												
2. เก็บข้อมูล		→	→	→	→	→							
3. วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น							→						
4. เก็บข้อมูล								→	→	→			
5. วิเคราะห์ข้อมูล											→		
6. เขียนรายงานวิจัย								→	→	→	→		
7. จัดเวทีขยายผลการวิจัย												→	
8. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์													→

เป้าหมายของผลผลิต (output) และตัวชี้วัด

ตารางที่ 1 แสดงผลผลิตและตัวชี้วัดของแผนงานวิจัย

ผลผลิต	ตัวชี้วัด			
	เชิงปริมาณ	เชิงคุณภาพ	เวลา	ต้นทุน
รูปแบบโรงเรียนปรียัติธรรมที่ตอบสนองต่อชุมชนและพุทธศาสนา	อย่างน้อย 3 รูปแบบ	รูปแบบที่มีกระบวนการเนื้อหาชัดเจนสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดได้	12 เดือน	

เป้าหมายของผลลัพธ์ (outcome) และตัวชี้วัด

ตารางที่ 2 แสดงผลลัพธ์และตัวชี้วัดของแผนงานวิจัย

ผลลัพธ์	ตัวชี้วัด			
	เชิงปริมาณ	เชิงคุณภาพ	เวลา	ต้นทุน
เกิดโรงเรียนปรียัติธรรมที่มีรูปแบบการการสอนที่มีกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และอาศัยฐานวัฒนธรรมประเพณีในการพัฒนาการเรียนการสอน	5 โรงเรียน	โรงเรียนปรียัติธรรมมีกระบวนการพัฒนานารูปแบบการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและ ตรวจสอบสนับสนุนการเรียนการสอนของโรงเรียน	12 เดือน	

ปัจจัยที่เอื้อต่อการวิจัยที่มีอยู่

ปัจจัยที่เอื้อที่มีอยู่ในการดำเนินงานวิจัยได้แก่ เครือข่ายโรงเรียนปรียัติธรรม ผู้บริหาร และ คณะสงฆ์ที่ร่วมดำเนินงาน และความสัมพันธ์ระหว่างนักวิจัยกับโรงเรียนต่างๆ ในการเก็บข้อมูล และสร้างกระบวนการเรียนรู้พัฒนารูปแบบโรงเรียนให้พัฒนาที่ตอบสนองต่อชุมชนและพุทธศาสนา

ผลสำเร็จและความคุ้มค่าของการวิจัย

ความสำเร็จของการดำเนินงานวิจัยนี้ อยู่ที่การพัฒนาแบบการจัดการศึกษาของโรงเรียนปรียัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชน ในการจัดการศึกษา ทำให้ผู้ผ่านการศึกษา ก็คือ ภิกษุสามเณร สามารถอยู่ร่วมกับชุมชน เป็นพระสงฆ์ที่ทำงานช่วยเหลือชุมชน โดยใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนา ประยุกต์กับความรู้ทางวิชาการข้างนอก เพื่อให้เกิดการบูรณาการองค์ความรู้สมัยใหม่ และองค์ความรู้ทางพุทธศาสนา นอกจากนี้บุคคลากรเหล่านี้ยังมีบทบาทสำคัญในการสืบทอดพระพุทธานุชาตนา ไม่เพียงแต่เมื่อสำเร็จการศึกษาเพื่อยกระดับตนเอง และเข้าไปสู่การแสวงหาศตัมภ์แห่ง โดยละลืมิชุมชน และพุทธศาสนา

ดังนั้น รูปแบบการพัฒนาจากโครงการวิจัยนี้ ไม่เพียงแต่ผลการศึกษาเพื่อเป็นองค์ความรู้ทางวิชาการเท่านั้น แต่สามารถที่นำไปพัฒนาโรงเรียนปรียัติธรรมทั่วประเทศที่กำลังประสบกับปัญหาหลายประการอยู่ในขณะนี้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นกรอบในการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูล โดยทบทวนครอบคลุมแนวคิดสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นในงานวิจัย นอกจากนี้ยังได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศอย่างหลากหลาย แนวคิดทฤษฎีสำคัญที่ผู้วิจัยได้ทบทวนนั้นประกอบไปด้วย

1. ความหมายของการศึกษา
2. ปรัชญาทางการศึกษา
3. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา
4. ทฤษฎีการเรียนรู้
5. การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของการศึกษา

การศึกษา หมายถึงการถ่ายทอดความรู้ทักษะและทัศนคติของคนรุ่นก่อนให้กับอนุชนรุ่นหลังของสังคม เพราะอนุชนรุ่นหลังคงไม่อาจเติบโตไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ถ้าไม่ได้ดูดซับความเชื่อเกี่ยวกับโลกทัศน์ และ ทักษะในการดำรงชีวิตและแก้ปัญหาของผู้ใหญ่ก่อนที่การศึกษาจะกลายมาเป็นกระบวนการสำคัญที่ ต้องกระทำด้วยความตั้งใจและเป็นทางการและเป็นระยะ

ปรัชญาทางการศึกษา เป็นสิ่งกำหนดทิศทางของการจัดการศึกษา หรือเป้าหมายของการศึกษาที่กำหนดให้ผู้เรียนมีลักษณะเป็นอย่างไร กล่าวได้ว่า ปรัชญาของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 มีเป้าหมายเพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขัน และร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลกได้ เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไว้ดังนี้ เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้ เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผล การเรียนรู้ และประสบการณ์ “ปรัชญา” มาจากคำ 2 คำ คือ “ปร+ชญา” คำว่า ปร แปลว่า โดนรอบ กว้าง ไกล ส่วนคำว่า ชญา แปลว่า ความรู้ คำว่า ปรัชญา มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Philosophy เป็นคำที่มาจากภาษากรีกว่า Philosophia ซึ่งเป็นการสนธิคำระหว่าง Philos กับ Sophia เมื่อรวมความแล้วจะแปลว่า ความรักใน

ความรู้ (Love of Wisdom) ปรัชญามีส่วนช่วยกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อให้ได้แนวทางการจัดการศึกษาที่ดีที่สุด และเป็นสิ่งกำหนดทิศทางของการจัดการศึกษาหรือเป้าหมายของการศึกษาที่กำหนดให้ผู้เรียนมีลักษณะเป็นอย่างไร

2. ปรัชญาการศึกษา

ปรัชญาที่แตกหน่อมาจากปรัชญาแม่บทหรือปรัชญาทั่วไปที่ว่าด้วยความรู้ความจริงของชีวิต หากบุคคลมีความเชื่อว่า ความจริงของชีวิตเป็นอย่างไรปรัชญาการศึกษาจะจัดการ ศึกษาพัฒนาคนและพัฒนาชีวิตให้เป็นไปตามนั้น ส่วนการจัดการเรียนการสอนก็ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามหลักปรัชญาการศึกษานั้นๆ ดังนั้น การศึกษาเรื่องการเรียนรู้การสอนว่าควรจะเป็นอย่างไร จึงต้องศึกษาถึงที่มา คือปรัชญาด้วย “การจัดการศึกษาโดยไม่มีปรัชญาการศึกษาเป็นแนวทาง ก็เป็นเสมือนเรือที่แล่นไปในท้องทะเลโดยไม่มีหางเสือ” ปรัชญาสากลที่มีความสำคัญและถูกนำมาใช้เป็นแนวคิดในการจัดการศึกษาของไทยประกอบด้วย 4 ปรัชญา ได้แก่

จิตนิยม (Idealism)

วัตถุนิยม (Materialism) หรือประจักษ์นิยม (Realism)

ประสบการณ์นิยม (Experimentalism) หรือปฏิบัตินิยม (Pragmatism)

อัตนิยม (Existentialism)

2.1. จิตนิยม (Idealism) ปรัชญาจิตนิยมเป็นปรัชญาสาขาเก่าแก่ที่สุด ปรัชญาเมธีผู้ให้กำเนิดปรัชญาสาขานี้ คือ พลาโต (Plato) นักปรัชญาชาวกรีกผู้ซึ่งมีชีวิตอยู่ในช่วงปี 427 – 347 ก่อนคริสตกาล ชื่อปรัชญาสาขานี้คือ Idealism มาจากคำว่า Idea – ism เต็มตัว เพื่อสะดวกแก่การออกเสียง ปรัชญาสาขานี้มีลักษณะเป็นจิตนิยม มีความเชื่อว่า โลกนี้เป็นโลกของจิตใจ (A World of Mind) จิตใจนั้นอยู่เหนือวัตถุ ความสุขที่แท้จริงอยู่ที่ใจ มิใช่อยู่ที่วัตถุภายนอก จึงให้ความสำคัญกับความสุทางใจ มากกว่าความสุทางกาย ทัศนะของพลาโตในด้านการศึกษา คือ การให้ความเจริญเติบโต เน้นการอบรมจิตใจให้มีระเบียบวินัย และให้รู้จักการใช้ความคิดอย่างมีระบบระเบียบ การจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาสาขานี้มีลักษณะดังนี้

– ความเชื่อของครูตามปรัชญานี้เชื่อว่า “การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับการหยั่งเห็น (Insight)” ความรู้เกิดจากการคิดหรือการทำงานของจิต หรือประสาทสัมผัสทางใจ ดังนั้นครูจึงมุ่งพัฒนาจิตใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเน้นคุณธรรมความดี ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิตมีสันติสุข

– วิธีการสอน จะมุ่งสอนให้ผู้เรียนแสวงหาความสุทางใจ มากกว่าแสวงหาวัตถุ เน้นการใช้สัญลักษณ์เป็นสื่อในการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอนจึงเกี่ยวกับการใช้สัญลักษณ์เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งได้แก่ การฟัง และการจดจำ ครูมักจะใช้วิธีการสอนแบบบอกเล่า บรรยาย ยกตัวอย่างอ้างอิงด้วยนิทาน เพื่อเปรียบเทียบให้เกิดความเข้าใจ มากกว่าใช้วิธีการอื่นๆ สอนให้จำให้คิดอย่างมีเหตุผลมากกว่าจะให้ทำการพิสูจน์หรือปฏิบัติจริง เพราะเชื่อว่าความรู้เป็นสิ่งที่ เป็นนามธรรม มิใช่รูปธรรม จึงไม่อาจมองเห็นด้วยตา การได้มาซึ่งความรู้ต้องใช้การคิดหรือการไตร่ตรองเท่านั้น และในบางครั้งสิ่งที่เห็นด้วยสายตา มิใช่สิ่งที่เป็นจริงเสมอไปอาจจะเป็นเพียงภาพลวง

ตา การยึดติดอยู่กับภาพลวงตาหรือสิ่งที่มองเห็นด้วยสายตาทำให้ไม่สามารถเข้าถึงความจริงหรือความรู้ที่ถูกต้อง การเรียนการสอนจะเน้นการเรียนในห้อง เรียน และห้องสมุดมากกว่าการศึกษานอกสถานที่หรือทัศนศึกษา

- ตัวผู้เรียน ครูจะยึดตนเองเป็นศูนย์กลางของการสอน(Teacher Center) มากกว่ายึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการสอน ดังนั้น ครูจะเป็นผู้แสดง นักเรียนเป็นผู้ดู ครูเป็นผู้พูด นักเรียนเป็นผู้ฟัง เพราะเชื่อว่าการเรียนรู้ของเด็ก เกิดจากการบอกเล่าของผู้ใหญ่ จึงนิยมบังคับให้เด็กท่องจำในสิ่งที่ครูคิดว่าดี มีประโยชน์ ซึ่งเด็กอาจจะเบื่อเพราะมองเห็นประโยชน์ เนื่องจากสิ่งที่เรียนรู้เป็นนามธรรมและอยู่ไกลตัวเด็กเกินไป

กล่าวโดยสรุปคือ การเรียนการสอนตามแนวคิดนิยม จะเน้นความรู้ที่ได้มาจากการฟัง(สุตมยปัญญา) และความรู้ที่ได้มาจากการคิด(จินตมยปัญญา) ตามหลักในพุทธศาสนาหรือเน้นการเรียนรู้ที่ผ่านประสาทสัมผัสทางใจนั่นเอง

2.2. วัตถุนิยม(Materialism) หรือประจักษ์นิยม(Realism) ปรัชญาวัตถุนิยมหรือประจักษ์นิยมเป็นปรัชญาอีกสาขาหนึ่งที่มีต้นเค้าความคิดมาจากปรัชญาสมัยกรีก ผู้ที่เป็นปรัชญาเมธีที่ได้รับการยอมรับว่าเป็น บิดาแห่งวัตถุนิยม คือ แอริสโตเติล(Aristotle) นักปรัชญาชาวกรีกผู้ซึ่งมีชีวิตอยู่ในช่วง 384 - 322 ปี ก่อนคริสตกาล ปรัชญาวัตถุนิยม มีความเชื่อว่าโลกใบนี้เป็นโลกของวัตถุ(A World of Things) วัตถุอยู่รอบอยู่เหนือจิตใจ ปรัชญาสาขานี้จึงให้ความสำคัญกับความสุขทางกายที่ได้จากวัตถุมากกว่าความสุขทางใจที่ชนะของแอริสโตเติลในด้านการศึกษแตกต่างจากพลาโต แอริสโตเติลเห็นว่าการใคร่ครวญหาเหตุผลด้วยจิตใจอย่างเดียวไม่เพียงพอจะต้องพิจารณาข้อเท็จจริงตามธรรมชาติด้วย เป็นการมองโลกทางด้านวัตถุและเป็นการเริ่มต้นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ การจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาสาขานี้มีลักษณะดังนี้

-ความเชื่อของครูตามปรัชญานี้ เชื่อว่า “การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับมองเห็น” เพราะความรู้เกิดขึ้นจากสิ่งที่มองเห็น หรือเกิดจากสิ่งที่เป็นรูปธรรม รับรู้ได้โดยประสาทสัมผัสทางกาย คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ครูจะมุ่งสอนให้นักเรียนแสวงหาวัตถุ เช่น วิชาชีวะต่างๆ สอนให้รู้จักทำมาหากินมากกว่าปลูกฝังคุณธรรมความดี ให้ความสำคัญกับวัตถุหรือการพัฒนาเศรษฐกิจมากกว่าสิ่งอื่น เพราะเชื่อว่า ถ้าคนเรามีกินมีใช้ คงไม่มีใครคิดเป็นโจร เสี่ยงคุกเสี่ยงตาราง

-วิธีการสอน เน้นการเรียนรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัสทางกายและสิ่งที่เป็นรูปธรรม มากกว่านามธรรม วิธีการสอนจึงมักจะใช้วิธีการสาธิต (Demonstration) โดยใช้อุปกรณ์การสอนต่างๆ เช่น ของจริง รูปภาพ การศึกษานอกสถานที่ เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้โดยไม่ต้องท่องจำ จะให้ความสำคัญกับวิชาที่มุ่งพัฒนาความเจริญทางวัตถุมากกว่ามุ่งพัฒนาจิตใจ

-ตัวผู้เรียน ครูยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางของการสอนมากกว่ายึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการสอน ครูจะเป็นผู้แสดง นักเรียนเป็นผู้ดู ใช้การบอกเล่า บรรยายหรือการให้นักเรียนท่องจำจะมีน้อยลงแต่จะใช้การสาธิตหรือทดลองให้ดู มีอุปกรณ์ของจริงหรือรูปภาพให้นักเรียนเห็นแต่ผู้สาธิตหรือทดลองเป็นครูมิใช่ นักเรียน ความสามารถของครูในการสาธิต การอธิบายและการใช้อุปกรณ์การสอนมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอย่างมาก

กล่าวโดยสรุป คือ การเรียนการสอนตามแนววัตถุนิยม เน้นความรู้ที่ได้มาจากประสาทสัมผัสทางกาย โดยเฉพาะการดูเป็นหลัก

3.3.ประสบการณ์นิยม(Experimentalism) ปฏิบัตินิยม(Pragmatism) หรืออุปการณนิยม (Instrumentalism) ปรัชญาประสบการณ์นิยมเป็นปรัชญาที่แพร่หลายทั่วไปในวงการปรัชญาตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา นับว่าเป็นผลผลิตทางความคิดที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาศสมัยใหม่ทั้งในประเทศสหรัฐอเมริกาและในประเทศอื่นๆ ทั่วโลก ปรัชญาเมธีที่เป็นผู้บุกเบิกปรัชญานี้มี 2 ท่าน คือ เจมส์(William James) และดิวอี้(John Dewey) ปรัชญาสาขานี้มีความเชื่อว่า โลกใบนี้ คือ โลกของประสบการณ์(A World of Experience) ชีวิตคือการเดินทางเพื่อแสวงหาประสบการณ์ ในโลกนี้ไม่มีสิ่งมีค่าใดมีค่าเท่ากับการแสวงหาประสบการณ์ใหม่ๆ ความสุขของคนเรา คือ การได้พบกับประสบการณ์แปลกๆใหม่ๆ ที่ท้าทายความอยากรู้อยากเห็นของตนเอง ทศนะของดิวอี้เห็นว่า มนุษย์จะรับความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ จากประสบการณ์เท่านั้น การเรียนรู้ที่จะก่อให้เกิดประสบการณ์ที่เหมาะสม คือ การใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นวิธีการแก้ปัญหาอย่างมีขั้นตอน โดยผู้เรียนจะต้องมีการทำกิจกรรมต่างๆ ประกอบด้วย การจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาสาขานี้มีลักษณะดังนี้

-ความเชื่อของครูตามปรัชญานี้ เชื่อว่า “การเรียนรู้ต้องควบคู่ประสบการณ์” เพราะวิชาการต่างๆ สอนกันได้ แต่ประสบการณ์สอนกันได้ ดังนั้น ครูต้องจัดกิจกรรมเพื่อให้เด็กเกิดประสบการณ์ เพราะเด็กเป็นผู้อ่อนต่อโลก หรืออ่อนประสบการณ์ ความรู้ที่แท้จริงเกิดจากประสบการณ์ตรงหรือการลงมือกระทำจริงๆ มิใช่เกิดจากการฟัง การดู หรือการนึกคิดอย่างในปรัชญาจิตนิยมหรือวัตถุนิยม คนที่มีประสบการณ์มากจึงฉลาดมาก สามารถเอาตัวรอดและอยู่เป็นสุขในสังคม

- การเรียนการสอน มีลักษณะสำคัญ คือ เน้นการเรียนรู้โดยวิธีการแก้ปัญหา(Problem solving) ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง(Learner Centered Learning) และเรียนรู้ในขณะที่นำความรู้ที่นำมาใช้(Learning While Using Knowledge) จัดกิจกรรมการทดลองค้นคว้า ฝึกแก้ไขปัญหาด้วยตนเองและการลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรง เช่น การสอนด้วยวิธีการแก้ปัญหาแบบวิทยาศาสตร์ โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้มากกว่าการท่องจำเนื้อหาวิชา เพราะเนื้อหาวิชาอาจเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และเนื้อหาวิชาต่างๆ นั้น มีมากมายเกินกว่าที่จะจดจำรายละเอียดได้หมด ขอเพียงผู้เรียนรู้วิธีการแสวงหาความรู้ก็พอ กล่าวคือ สอนให้รู้จักวิธีการตกปลา มิใช่ นำปลาไปให้หรือเน้นกระบวนการแสวงหาความรู้(Process) มากกว่าตัวความรู้(Product)

- ตัวผู้เรียน การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงประสบการณ์เก่ากับประสบการณ์ใหม่ของผู้เรียน นักเรียนจะเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะเท่าที่จำเป็น ครูจะไม่พูดหรือสอนอะไรมาก แต่จะจัดกิจกรรมต่างๆ หรือสร้างสถานการณ์จำลองแล้วให้นักเรียนใช้ประสบการณ์เดิมมาแก้ปัญหา เพื่อการค้นพบประสบการณ์ใหม่ที่จะเป็นคำตอบของปัญหานั้นๆ ครูที่เก่งที่สุด คือ ครูที่สอน(พูด) น้อยที่สุดแต่นักเรียนเรียนรู้ได้น้อยที่สุด กล่าวโดยสรุป คือ การสอนตามแนวประสบการณ์นิยมจะเน้นการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง(Learning by Doing) เรียนรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์จริง หรือจากประสบการณ์ตรง(Direct Experience)

3.4, อัจฉินิยม(Existentialism) ปรัชญาอัจฉินิยมเป็นปรัชญาสาขาที่เกิดขึ้นใหม่ที่สุด เป็นผลิตผลทางความคิดในศตวรรษที่ 20 นี้เอง ปรัชญาเมธีผู้ให้กำเนิดปรัชญาสาขานี้เป็นนักปรัชญาและศาสนาชาวเดนมาร์ค ชื่อว่า คีร์เคกอร์ด(Soren Kierkegaard) มีชีวิตอยู่ในช่วง ค.ศ.1844-1900 ปรัชญาสาขานี้มีความเชื่อว่า โลกนี้เป็นโลกส่วนตัว (A World of Individual) มนุษย์เกิดมาพร้อมกับเสรีภาพในตัวเอง จึงเป็นผู้ลิขิตชีวิตของตนเอง ความสุขเกิดจากการได้ทำในสิ่งที่ตัวเองต้องการ มนุษย์ไม่ควรตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม เช่น ประเพณี วัฒนธรรม หรือกฎเกณฑ์ต่างๆในสังคม แต่ควรมีอิสรภาพในการตัดสินใจเลือกหนทางของชีวิตด้วยตนเอง โดยไม่ต้องมีใครมาบงการ ด้วยการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางทุกเรื่อง หากสิ่งที่ตนกระทำนั้นมิได้ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนและขอให้ปัจจุบันตนมีความสุขก็พอ การจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาสาขานี้มีลักษณะดังนี้

- ความเชื่อของครูตามปรัชญาอัจฉินิยมนี้ เชื่อว่า “การเรียนรู้ต้องเริ่มต้นที่ตนเอง” จึงมุ่งพัฒนาศักยภาพของนักเรียนแต่ละคนตามความถนัดหรือความสามารถ บนพื้นฐานของความแตกต่างระหว่างบุคคล เพราะคนแต่ละคนมีความถนัดไม่เหมือนกัน ดังนั้น ไม่ควรบังคับให้เด็กทุกคนเรียนเหมือนกัน เพราะทำลายความเป็นตัวของตัวเองของเด็ก ซึ่งตรงกับความหมายของการศึกษา(Education) ซึ่งมาจากภาษาละตินว่า Educare แปลว่า การนำออก เพราะจุดมุ่งหมายของการศึกษา คือ การดึงเอาศักยภาพที่มีอยู่ในตัวผู้เรียนออกมา หรือเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกซึ่งความสามารถของตนเองอย่างอิสระนั่นเอง

- วิธีการสอน จะสอนให้นักเรียนเป็นตัวของตัวเองให้มากที่สุด เน้นความเป็นปัจเจกบุคคลหรือเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ด้วยการกระตุ้นให้นักเรียนคิดอย่างอิสระไม่ควรคิดหรือทำอะไรตามผู้อื่น ให้อิสระในการเลือกวิชาเรียนตามความถนัดหรือความสนใจ บรรยากาศในชั้นเรียนจะเต็มไปด้วยเสรีภาพ ครูจะไม่ดูว่านักเรียน นักเรียนอยากเรียนก็เรียน ไม่อยากเรียนก็ไม่มีการบังคับเพราะครูจะสอนก็ต่อเมื่อนักเรียนพร้อมที่จะเรียน ครูจะให้นักเรียนปกครองกันเอง ระเบียบวินัยต่างๆ ไม่ได้มาจากครูแต่นักเรียนเป็นผู้ช่วยกันกำหนดขึ้นมาเองตามความพอใจ

- ผู้เรียน ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียน โดยให้เด็กเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ ส่วนครูเป็นผู้ดูหรือพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำปรึกษา ถ้าเด็กต้องการ นักเรียนจะมีอิสรเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการคิดตัดสินใจด้วยตนเอง กล่าวโดยสรุป คือ การสอนตามแนวอัจฉินิยม จะให้เสรีภาพแก่ผู้เรียนในการเลือกทำกิจกรรมต่างๆ ตามความถนัดหรือความสนใจของแต่ละคน โดยไม่มีการบังคับเพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นพบตนเอง การจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาอัจฉินิยมจึงเป็นการศึกษาที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลางมากที่สุด นอกจากปรัชญาที่เป็นสากลแล้ว ยังมีปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและบริบทของสังคมไทย ดังนี้

ปรัชญาการศึกษาไทยตามแนวพุทธธรรม โดยพระธรรมปิฎก ปรัชญาอัจฉินิยมมีความเชื่อว่าการศึกษาคือกิจกรรมของชีวิต เป็นกระบวนการที่ช่วยให้มนุษย์แสวงหาจุดหมายให้ชีวิตว่า ชีวิตควรอยู่เพื่ออะไรและอย่างไร การจัดการศึกษาตามปรัชญาอัจฉินิยมใช้หลักไตรสิกขา อันได้แก่ 1) ศีล คือ การประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง รู้จักยับยั้งควบคุมตัณหาให้อยู่ในขอบเขตและสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดี ทำให้บุคคลอยู่ในภาวะปรอดโปร่งโล่งใจ 2) สมาธิ คือ การวางใจแน่วแน่ มั่นคง หนักแน่น ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 2 ประการดังกล่าวจะนำไปสู่บุคคลเกิดปัญญา 3) ปัญญา คือ การเห็นแนวทางแก้ปัญหาปัญหาอย่างถูกต้องและเหมาะสม เป็นแนวทางที่เป็นไปเพื่อความ

ดำรงชีวิตอยู่ด้วยดีร่วมกัน การจัดการศึกษาด้วยหลักไตรสิกษาดังกล่าวจะเป็นไปได้ดี จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยภายนอกโดยเฉพาะกัลยาณมิตรที่ดี และปัจจัยภายใน คือ โยนิโสมนสิการ อันได้แก่ การคิดอันแยบคายหรือการคิดอย่างถูกวิธี ปรัชญาการศึกษาไทยตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนาชีวิตของแต่ละบุคคลและพัฒนาประเทศชาติโดยส่วนรวม การศึกษาต้องมุ่งพัฒนาและเพิ่มพูนองค์ความรู้ใหม่ พัฒนาศักยภาพของผู้เรียน มุ่งสร้างปัญญาและคุณลักษณะของชีวิต การจัดการศึกษาจึงควรมุ่งเน้นที่การศึกษาด้านวิชาการ โดยการต่อยอดความรู้ควบคู่ไปกับการฝึกฝนขัดเกลาทางความคิด ความประพฤติ คุณธรรม โดยให้มีความเข้าใจในหลักเหตุผล มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้จักรับผิดชอบและตัดสินใจในทางเลือกที่ถูกต้องเป็นธรรม และควรให้มีการเรียนรู้ทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติควบคู่กันไป โดยเน้นการเรียนรู้แบบสหวิทยาการและการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย ดังนั้น จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ประชาชนจะต้องได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตไปอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ปรัชญาการศึกษาไทยตามแนวพุทธธรรมจากการวิเคราะห์ของสาโรช บัวศรี เน้นการสร้างปรัชญาการศึกษาไทยจากพระพุทธศาสนา โดยให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง สิ่งแวดล้อมและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อม โดยให้เรียนวิชาต่างๆ เพื่อจะได้พบว่าตนเองถนัดอะไร มีศักยภาพไปในทางใดและต้องมีการเรียน “จริยศึกษา” เพื่อควบคุมไม่ให้ปฏิสัมพันธ์นั้นเป็นไปในทางที่ไม่เหมาะสมไม่ควร ปรัชญาการศึกษาไทยตามแนวทางนี้เน้นกระบวนการจัดการเรียนตามหลักพุทธธรรม ได้แก่ การสอนตามขั้นทั้ง 4 ของอริยสัจ ซึ่งได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค อันเป็นขั้นตอนที่คล้ายกันกับกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ปรัชญาการศึกษาเป็นความคิด ความเชื่อที่ใช้เป็นหลักในการคิด และการจัดหลักสูตรและการสอนให้แก่ ผู้เรียน ดังนั้น ผู้ที่เป็นครูซึ่งมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียน จึงจำเป็นต้องเข้าใจในเรื่องของปรัชญาการศึกษาด้วย ทิศนา ขัมมณี (2548) ได้ทำการสรุปปัญหาความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาไว้ 2 ประการ ดังนี้

ครูส่วนใหญ่ตอบคำถามไม่ได้ว่า เหตุใดจึงจัดการเรียนการสอนแบบที่ทำอยู่ ทำไมจึงทำอย่างนี้ ทำไมไม่สอนแบบอื่น หรือถ้ายังถามตรงๆ ว่า ครูใช้ปรัชญาหรือหลักการอะไรในการสอน ครูมักจะตอบไม่ได้ ทั้งๆที่ได้ทำไปแล้ว ความจริงก็คือ ครูส่วนใหญ่ปฏิบัติการสอนไปตามที่เคยได้รับการศึกษาเล่าเรียนมาและฝึกฝนมา เคยเห็นเคยทำอย่างไร ก็ทำตามนั้น โดยไม่ตระหนักว่า สิ่งที่ทำนั้นมาจากหลักการหรือฐานความคิดอะไร เพราะครูเหล่านั้นมักมุ่งความสนใจ หรือได้รับการสอนที่มุ่งไปที่วิธีการทำ วิธีการปฏิบัติ หรือเทคนิควิธีการมากกว่าการทำความเข้าใจในพื้นฐานหลักการของเทคนิควิธีการเหล่านั้น ซึ่งทำให้การจัดการเรียนการสอนของครูมักอยู่ในรูปแบบของการเลียนแบบ ไม่สามารถยืดหยุ่นการสอนของตนให้เหมาะสมกับผู้เรียนได้และไม่สามารถสร้างสรรค์สิ่งนั้นให้งอกงามได้ เพราะขาดหลักที่มั่นคง จะติดกับครูที่ปฏิบัติโดยแม่นในหลักการ เขาจะสามารถแก้ปัญหา ปรับการสอน ใช้เทคนิควิธีการอื่นๆ ที่นอกเหนือจากแบบอย่างที่เราเห็นเคยได้รับมา หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ซึ่งยังอยู่บนหลักการเดียวกันได้ ในทางตรงกันข้ามกับข้อแรก ครูบางคนบอกว่าตนมีความเชื่อ เห็นดีเห็นงามกับแนวคิดใดแนวคิดหนึ่ง และสอนตามแนวคิดนั้น แต่ปรากฏว่า พฤติกรรมในการสอนตลอดจนการกระทำหลายๆอย่างของครู

กลับไม่เป็นไปอย่างสอดคล้องกับแนวคิดนั้น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ ครูรู้ว่า ครูควรมีคุณสมบัติของความของความเป็นประชาธิปไตย ครูควรรับฟัง ยอมรับความคิดเห็นของผู้เรียน เคารพในความเป็นมนุษย์ของผู้เรียน และควรฝึกให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติดังกล่าวด้วย แต่ปรากฏว่า ครูมีการกระทำหลายอย่างที่นำไปในทางตรงกันข้าม เช่น เมื่อผู้เรียนเสนอความคิดที่ไม่ตรงกับความคิดเห็นของตน ก็แสดงกิริยาท่าทางที่ไม่พอใจ บางครั้งก็เผลอใช้วาจาตู่ถูกผู้เรียนที่เรียนอ่อนและแสดงความไม่พอใจ

สนับสนุนผู้เรียนที่เรียนเก่ง โดยปฏิบัติต่อผู้เรียนอย่างไม่เสมอภาค ยุติธรรม ปัญหาลักษณะนี้ เป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้น เนื่องจากการศึกษาเล่าเรียนหรือการรับรู้ในแนวคิดใดๆ นั้น แม้จะสามารถปลูกฝังความคิด ความเชื่อต่างๆ ได้ แต่ก็ไม่สามารถรับประกันได้เต็มที่ว่าจะช่วยให้บุคคลนั้นมีความเชื่อถือศรัทธาในสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างแท้จริง จนกระทั่งการกระทำต่างๆ ของตนมีความสอดคล้องกลมกลืน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับความเชื่อของตนนั้น ต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่าง ที่สำคัญ คือ เวลา

ประสบการณ์ บทพิสูจน์ ผลที่ได้รับ ฯลฯ ซึ่งสามารถช่วยปรับระดับความเชื่อให้มากขึ้นหรือลดลงได้แล้วแต่กรณี ปรัชญาการศึกษาเป็นที่มาหรือหลักยึดในการจัดการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนของครู ครูควรให้ความสนใจในหลักการมีใจมุ่งความสนใจไปที่เทคนิควิธีการสอนเท่านั้น ครูพึงศึกษาแนวคิด

ความเชื่อหรือหลักการต่าง ซึ่งมีอยู่อย่างหลากหลายและเลือกสรรสิ่งที่ตนเชื่อถือ หมั่นวิเคราะห์การคิดและการกระทำของตนว่าสอดคล้องกันหรือไม่ เปิดโอกาสให้ตนเองได้มีประสบการณ์ในสิ่งที่แตกต่างออกไปเพื่อพิสูจน์ทดสอบแนวคิดใหม่ๆ อันอาจจะนำมาซึ่งทางเลือกใหม่ ทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นแล้วสถาบันที่ผลิตครูควรสอนโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้หลักการให้แม่นมีใจมุ่งเน้นแต่เทคนิคของการปฏิบัติเนื่องจากการปฏิบัติและการแก้ปัญหาโดยขาดความรู้ ความเข้าใจและความเชื่อในหลักการแล้วย่อมจะเกิดปัญหาในภายหลัง

3. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา

จิตวิทยาพัฒนาการ (Developmental Psychology) ตามทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ จอห์น พีอาเจต์ เป็นการค้นคว้าถึงการเจริญเติบโต และพัฒนาการของมนุษย์ ตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิจนถึงวัยชรา รวมทั้งอิทธิพลของพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการและลักษณะความต้องการ ความสนใจของคนในวัยต่างๆ ซึ่งอาจแบ่งเป็นจิตวิทยาเด็กจิตวิทยาวัยรุ่น และจิตวิทยาผู้ใหญ่

พีอาเจต์เชื่อว่าคนเราทุกคนตั้งแต่เกิดมาพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และโดยธรรมชาติของมนุษย์เป็นผู้พร้อมที่จะมีกิจกรรมหรือเริ่มกระทำก่อน (Active) นอกจากนี้เพียเจต์ถือว่ามนุษย์เรามีแนวโน้มพื้นฐานที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด 2 ชนิด คือ การจัดและรวบรวม (Organization) และการปรับตัว (Adaptation) ซึ่งอธิบายดังต่อไปนี้

1. การจัดและรวบรวม (Organization) หมายถึง การจัดและรวบรวมกระบวนการต่างๆ ภายใน เข้าเป็นระบบอย่างต่อเนื่อง เป็นระเบียบ และมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตราบที่ ยังมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

2. การปรับตัว (Adaptation) หมายถึง การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมเพื่ออยู่ในสภาพสมดุล การปรับตัวประกอบด้วยกระบวนการ 2 อย่าง คือ

2.1 การซึมซาบหรือดูดซึม (Assimilation) เมื่อมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมก็จะซึมซาบ หรือดูดซึมประสบการณ์ใหม่ ให้รวมเข้าอยู่ในโครงสร้างของสติปัญญา(Cognitive Structure) โดยจะเป็นการตีความ หรือการรับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อม

2.2 การปรับโครงสร้างทางปัญญา (Accomodation) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงแบบโครงสร้างของเซอาร์ปัญญาที่มีอยู่แล้วให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์ใหม่ หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงความคิดเดิมให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมใหม่ซึ่งเป็นความสามารถในการปรับโครงสร้างทางปัญญา เพียเจต์ยังกล่าวอีกว่า ระหว่างระยะเวลาตั้งแต่ทารกจนถึงวัยรุ่น คนเราจะค่อยๆสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้มากขึ้นตามลำดับขั้น โดยเพียเจต์ได้แบ่ง ลำดับขั้นของพัฒนาการเซอาร์ปัญญาของมนุษย์ ไว้ 4 ขั้น ซึ่งเป็นขั้นพัฒนาการเซอาร์ปัญญา ดังนี้

ขั้นใช้ประสาทสัมผัสและกล้ามเนื้อ (sensorimotor period) อายุ 0- 2 ปีเป็นขั้นพัฒนาการทางความคิดและสติปัญญา ก่อนระยะเวลาที่เด็กจะพูดเป็นภาษาได้ การแสดงถึงความคิด และสติปัญญาของเด็กวัยนี้จะเป็นในลักษณะของการกระทำหรือการแสดงพฤติกรรมต่างๆซึ่งส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับการเคลื่อนไหว เป็นลักษณะของปฏิริยาสะท้อน เช่น การดูด การมอง การไขว่คว้ามีพฤติกรรมน้อยมากที่แสดงออกถึงความเข้าใจ เพราะเด็กยังไม่สามารถแยกตนเองออกจากสิ่งแวดล้อมได้ตัวตนของเด็กยังไม่ได้พัฒนาจนกว่าเด็กจะได้รับประสบการณ์ ทำให้ได้พัฒนาตัวตนขึ้นมาแล้วเด็กจึงสามารถแยกแยะสิ่งต่าง ๆ ได้จนกระทั่งเด็ก อายุประมาณ 18 เดือนจึงจะเริ่มแก้ปัญหาด้วยตนเองได้บ้างและรับรู้เท่าที่สายตามองเห็น

2. ขั้นเริ่มมีความคิดความเข้าใจ (pre-operational period) อายุ 2-7 ปีเด็กวัยนี้เป็นวัยก่อนเข้าโรงเรียน และวัยอนุบาล ยังไม่สามารถใช้สติปัญญากระทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ ความคิดของเด็กวัยนี้ขึ้นอยู่กับ การรับรู้เป็นส่วนใหญ่ ไม่สามารถใช้เหตุผล อย่างลึกซึ้งได้วัยนี้เริ่มเรียนรู้การใช้ภาษา และสามารถใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ ได้ พัฒนาการวัยนี้แบ่งได้เป็น 2 ขั้นคือ

2.1 ขั้นกำหนดความคิดไว้ล่วงหน้า (preconceptual thought) อายุ 2-4 ปีระยะนี้เด็กจะมีพัฒนาการด้านการใช้ภาษา รู้จักใช้คำสัมพันธ์กับสิ่งของ มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ได้แต่ยังไม่สมบูรณ์ ไม่มีเหตุผล คิดเอาแต่ใจตัวเอง อยู่ในโลกแห่งจินตนาการชอบเล่นบทบาทสมมติตามจินตนาการของตนเอง

2.2 ขั้นคิดเอาเอง (intuitive thought) อายุ 4-7 ปี ระยะนี้เด็กสามารถคิดอย่างมีเหตุผลขึ้นแต่การคิดยังเป็นลักษณะการรับรู้มากกว่าความเข้าใจ จะมีพัฒนาการรับรู้อย่างรวดเร็ว สามารถเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้เป็นหมวดหมู่ ทั้งที่มีลักษณะคล้ายคลึงและแตกต่างกัน ลักษณะพิเศษของวัยนี้คือเชื่อตัวเองโดยไม่ยอมเปลี่ยนความคิด หรือเชื่อในเรื่องการทรงภาวะเดิมของวัตถุ (conservation) ซึ่งเพียเจต์เรียกว่า principle of invariance

3. ขั้นใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลเชิงรูปธรรม (concrete operational period) อายุ 7-11 ปี ระยะนี้เด็กจะมีพัฒนาการทางความคิดและสติปัญญาอย่างรวดเร็วสามารถคิดอย่างมีเหตุผลแบ่งแยกสิ่งแวดล้อมออกเป็นหมวดหมู่ลำดับขั้น จัดเรียงขนาดสิ่งของ และเริ่มเข้าใจเรื่องการคงสภาพเดิมสามารถนำความรู้หรือประสบการณ์ใน

อดีตมาแก้ปัญหาเหตุการณ์ใหม่ ๆ ได้ มีการถ่ายโยงการเรียนรู้ (transfer of learning) แต่ปัญหาหรือเหตุการณ์นั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุหรือสิ่งที่เป็นรูปธรรมส่วนปัญหาที่เป็นนามธรรมนั้นเด็กยังไม่สามารถแก้ได้

4. ขั้นใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลเชิงนามธรรม (formal operational period) อายุ 11-15 ปี ขั้นนี้เป็นขั้นสูงสุดของพัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดแบบเด็ก ๆ จะสิ้นสุดลงจะเริ่มคิดแบบผู้ใหญ่สามารถคิดแก้ปัญหาที่เป็นนามธรรมด้วยวิธีการหลากหลาย รู้จักคิดอย่างเป็นวิทยาศาสตร์สามารถตั้งสมมติฐานทดลองใช้เหตุผลและทำงานที่ต้องใช้สติปัญญาอย่างสลับซับซ้อนได้ เพ็ญเจท์กล่าวว่าเด็กวัยนี้เป็นวัยที่คิดเหนือไปกว่าสิ่งปัจจุบันสนใจที่จะสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับทุกสิ่งทุกอย่าง และมีความพอใจที่จะคิดพิจารณาเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่มีความจริงหรือสิ่งที่เป็นนามธรรมนักจิตวิทยาเชื่อว่าการพัฒนาความเข้าใจจะพัฒนาไปเรื่อยจนกระทั่งเข้าสู่วัยรุ่น และเพ็ญเจท์เชื่อว่าพัฒนาการของเขาวินิจฉัยตามอายุจะดำเนินไปเป็นลำดับขั้น เปลี่ยนแปลงหรือข้ามขั้นไม่ได้

4. ทฤษฎีการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ (Skinner) ได้นำเสนอเกี่ยวกับการวางเงื่อนไขแบบการกระทำหรือแบบปฏิบัติการ ซึ่งมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน คือ Operant Conditioning Theory หรือ Instrumental conditioning theory หรือ Type – R Conditioning Theory สกินเนอร์ได้เสนอแนวความคิดโดยจำแนกทฤษฎีทางพฤติกรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ

พฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้แบบ Type S (Response Behavior) ซึ่งมีสิ่งเร้า (Stimulus) เป็นตัวกำหนดหรือตั้งออกมา เช่น น้ำลายไหลเนื่องจากใส่อาหารเข้าไปในปาก สะดุ้งเพราะถูกเคาะที่สะบ้าข้างเข่า หรือการหรีตาเมื่อถูกแสงไฟ พฤติกรรมดังกล่าวเป็นการตอบสนองแบบอัตโนมัติ

พฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้แบบ Type R (Operant Behavior) พฤติกรรมหรือ การตอบสนองขึ้นอยู่กับ การเสริมแรง (Reinforcement) การตอบสนองแบบนี้จะต่างกับ แบบแรก เพราะอินทรีย์เป็นตัวกำหนดหรือเป็นผู้สั่งให้กระทำต่อสิ่งเร้า ไม่ใช่ให้สิ่งเร้าเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของอินทรีย์ เช่น การถางหญ้า การเขียนหนังสือ การรีดผ้า พฤติกรรมต่าง ๆ ของคน ในชีวิตประจำวันเป็นพฤติกรรมแบบ Operant Conditioning) หลักการเรียนรู้ที่สำคัญ หลักการเรียนรู้ของทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำ เน้นการกระทำของผู้ที่เรียนรู้มากกว่าสิ่งเร้าที่กำหนดให้ กล่าวคือ เมื่อต้องการให้อินทรีย์เกิดการเรียนรู้จากสิ่งเร้าใดสิ่งเร้าหนึ่ง เราจะให้ผู้เรียนรู้เลือกแสดงพฤติกรรมเองโดยไม่บังคับหรือบอกแนวทางในการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้แล้วจึง “เสริมแรง” พฤติกรรมนั้นทันที เพื่อให้ผู้เรียนรู้ว่าพฤติกรรมที่แสดงออกนั้นเป็นพฤติกรรมการเรียนรู้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบการกระทำนั้น พฤติกรรมการตอบสนองจะขึ้นอยู่กับ การเสริมแรง (Reinforcement) ตัวเสริมแรงแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ตัวเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) หมายถึง สิ่งเร้าใด ๆ ซึ่งเมื่อนำมาใช้แล้วทำให้อัตราการตอบสนองเพิ่มมากขึ้น เช่น คำชมเชย รางวัล อาหาร

ตัวเสริมแรงทางลบ (Negative Reinforcement) หมายถึง สิ่งเร้าใด ๆ ซึ่งเมื่อนำมาใช้แล้วทำให้การตอบสนองเพิ่มขึ้นในทางลบ เป็นตัวเสริมแรงทางลบ เช่น เสียงดัง อากาศร้อน คำตำหนิ กลิ่น การทำโทษ เป็นการนำ

ตัวเสริมแรงลบเข้ามา เพราะการทำโทษบางอย่างหากนำไปใช้จะมีผลให้อัตราการตอบ สนองเปลี่ยนไปในลักษณะที่
เข้มข้น

5. การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์

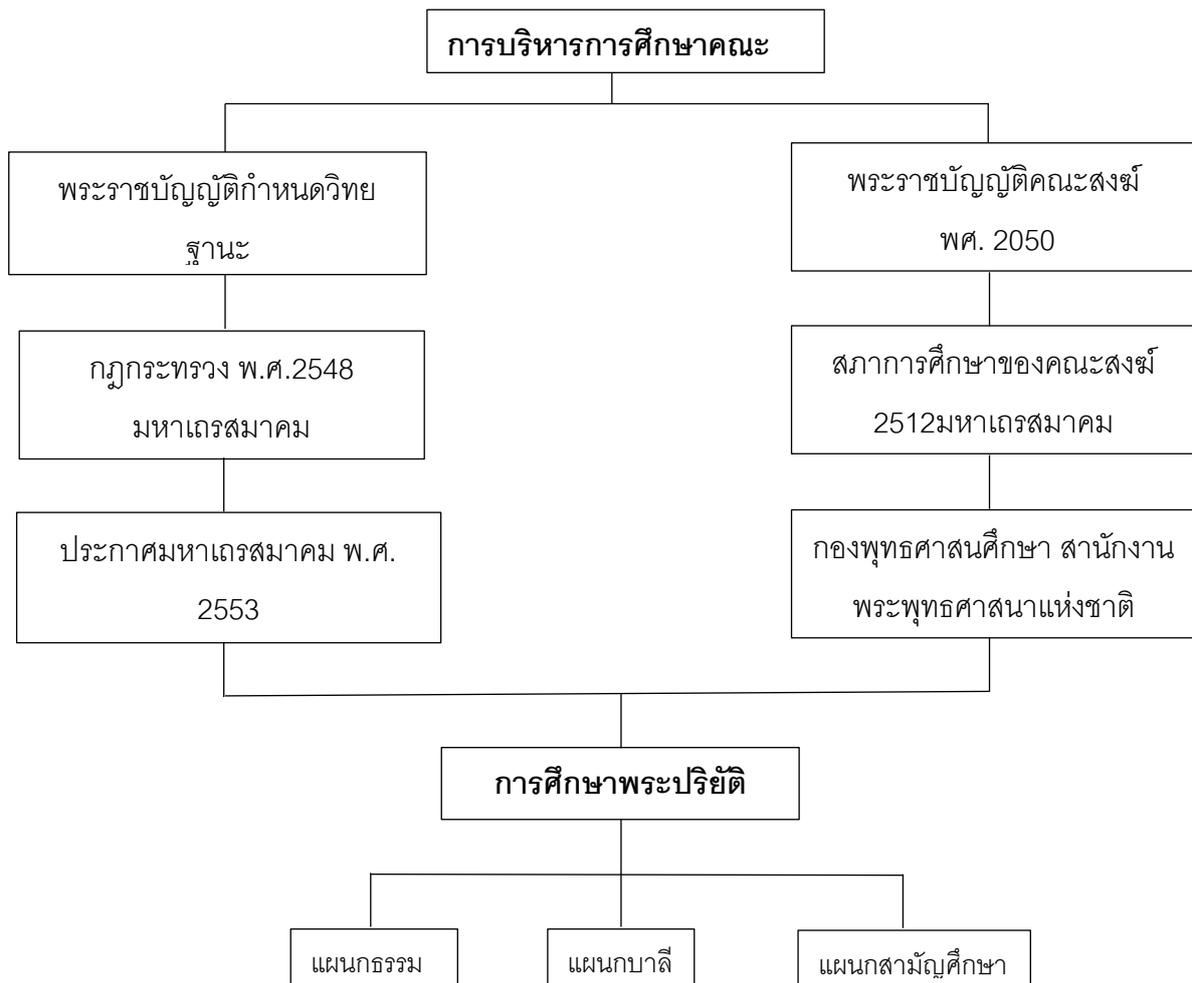
การศึกษาในพระพุทธศาสนาดำเนินตามแนวไตรสิกขา โดยยึดถือพุทธพจน์เป็นหลักมีความหมายสำคัญ เพื่อให้พระภิกษุสามเณรประพฤติปฏิบัติ ดำรงรักษาและเผยแผ่พรหมจรรย์อันเป็นระบบดำเนินชีวิตตามหลักแห่ง พระธรรมวินัยโดยอาศัยพระไตรปิฎกเป็นพื้นฐานและใช้คัมภีร์ที่อธิบายความในพระไตรปิฎกเป็นตารางหรือ แบบเรียน การศึกษาระบบนี้เรียกว่า การศึกษาพระปริยัติธรรม พระไตรปิฎกดั้งเดิมนั้นจารึกด้วยภาษาบาลี ถ้าไม่ ศึกษาภาษาบาลีก็ไม่สามารถล่วงรู้พระพุทธวจนะในพระไตรปิฎก พระพุทธศาสนาต้องเสื่อมสูญไป ในสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการศาสนศึกษา โดยเริ่มจัดการศึกษาของคณะ สงฆ์ในรูปแบบและเปิดมหามกุฏราชวิทยาลัยและมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีโครงการว่า สถาบันศาสน ศึกษาสองแห่งนี้เป็นแหล่งที่พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาทั้งปริยัติธรรมที่มีพระไตรปิฎกเป็นแกนและวิชาชีพชั้นสูง อย่างสมัยใหม่และต่อมาสมเด็จพระสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเริ่มจัดตั้งการศึกษาพระปริยัติธรรมขึ้น อีกระบบหนึ่งเรียกว่า นักรธรรม โดยจัดเสริมเข้ามากับการศึกษาบาลีแบบเปรียญ โดยสัมพันธ์กันอย่างถูกต้อง จะช่วย ให้ผู้ศึกษาพัฒนาความสามารถในการเข้าถึงสาระแห่งความรู้ในคัมภีร์และนำความรู้ในคัมภีร์ออกมาแสดงและใช้ ประโยชน์พร้อมมีทัศนคติที่ลึกและกว้างขวางยิ่งขึ้น สมัยรัชกาลที่ 6 ระบบการศึกษาของรัฐและของคณะสงฆ์ได้แยก ออกจากกันอย่างเด็ดขาดและการศึกษาของรัฐได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เจริญรุดหน้าอย่างมากมาย จึงทำให้ ค่านิยมในหมู่เยาวชนและพระภิกษุสามเณรให้ความสนใจวิชาการต่าง ๆ ทางโลกมากกว่าวิชาการพระปริยัติธรรม การศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน นอกจากจะมุ่งเน้นเรื่องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลีแล้ว ยังมีการจัดการศึกษาวิชาสามัญที่เป็นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ของบุคคลทั่วไปอีกทางด้วย เพราะการที่ พระภิกษุสามเณรได้เรียนรู้พระปริยัติธรรมควบคู่ไปกับวิชาสามัญจะช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสังคมปัจจุบันที่ เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น มีผลทำให้สามารถประยุกต์การเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนได้เหมาะสมกับ สถานการณ์ และให้พระภิกษุสามเณรเป็นศาสนทายาทที่ดี เมื่อลาสิกขาก็เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ อีกทั้งยังเป็นการ สนองนโยบายของรัฐในการขยายโอกาสทางการศึกษารวมทั้งให้ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาได้อาศัยสถาบันทาง พระพุทธศาสนาเข้ารับการศึกษอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันกับเยาวชนของชาติกลุ่มอื่น ๆ กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจึงได้ตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาขึ้น โดยความเห็นชอบ ของคณะสงฆ์ และกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่ กับการศึกษาวิชาสามัญ

5.1 การบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์

ในปัจจุบัน การบริหารการศึกษาของสงฆ์ขึ้นอยู่กับคำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่องสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ พ.ศ. 2512 และพระราชบัญญัติกำหนดวิถีสถาณะ พ.ศ.2527 โดยที่พระราชบัญญัติกำหนดวิถีสถาณะ พ.ศ.2527

กำหนดให้คณะกรรมการการศึกษาของคณะสงฆ์รับผิดชอบการศึกษาทางด้านพระปริยัติธรรมแผนกธรรม พระปริยัติธรรมแผนกบาลี และมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง (ปัจจุบันมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งได้มีพระราชบัญญัติเป็นของตนเองแล้ว) การศึกษาแผนกอื่นนอกจากนี้ยังคงอยู่กับสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ ทั้งสภาการศึกษาของคณะสงฆ์และคณะกรรมการการศึกษาของคณะสงฆ์ มีสมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นประธานกรรมการส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเดียวกันและมีผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นเลขาธิการทั้งของสภาการศึกษาคณะสงฆ์และคณะกรรมการการศึกษาของคณะสงฆ์ ที่ตั้งสำนักงานใช้ที่เดียวกัน คือ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ดังแผนภูมิที่ แสดงการบริหารการศึกษาของสงฆ์

ภาพที่ 1 การบริหารการศึกษาของสงฆ์

ที่มา : มนัส ภาคภูมิ (2538: 6) ปรับปรุงตามกฎกระทรวงศึกษาธิการ (2548: 19)

5.2 การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญนั้น เป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของการศึกษาคณะสงฆ์เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ (พระราชวรมนี, 2521:355) ซึ่งมีมูลเหตุสืบเนื่องมาจากการจัดตั้งโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษาและบาลีวิสามัญศึกษาของสำนักเรียนวัดต่างๆ กล่าวคือ ภายหลังจากที่การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเปิดดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2432และพ.ศ.2489 ตามลำดับการศึกษาได้เจริญก้าวหน้ามากขึ้น ทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจึงได้จัดแผนกมัธยมศึกษาขึ้นมาเรียกว่า โรงเรียนบาลีมัธยมศึกษา กำหนดให้มีการเรียนบาลีนักธรรมและความรู้ชั้นมัธยมศึกษา โดยรับผู้ที่สำเร็จการศึกษาชั้นประถมปีที่ 4 ต่อมาเมื่อโรงเรียนบาลีมัศึกษานี้ได้แพร่ขยายออกไปยังต่างจังหวัดหลายแห่ง มีพระภิกษุและสามเณรเรียนกันมากขึ้นทางคณะสงฆ์ โดยองค์การศึกษาจึงได้กำหนดให้เรียกโรงเรียนประเภทนี้ว่า โรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษานักเรียนวัด โดยมติดณะสังฆมนตรีและกระทรวงศึกษาธิการก็ได้ออกระเบียบกระทรวงให้โรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษานักเรียนวัดเปิดทำการสอบสมทบในชั้นตัวประโยค คือชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา และเมื่อสอบได้แล้วก็จะได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวง ศึกษาธิการอีกด้วยเหตุนี้จึงทำให้พระภิกษุและสามเณรนิยมเรียนกันเป็นจำนวนมาก โรงเรียนประเภทนี้จึงแพร่หลายออกไปยังต่างจังหวัดต่างๆ อย่างกว้างขวาง จนทำให้ทางการคณะสงฆ์ตระหนักว่าการศึกษารวมและบาลีจะเสื่อมลง เพราะพระภิกษุและสามเณรต่างมุ่งศึกษาทางโลกมากไป เป็นเหตุให้ต้องละทิ้งการศึกษารวมและบาลี ในขณะที่คณะสงฆ์ยังคงพิจารณาเห็นความจำเป็นของการศึกษาวิชาการทางโลกอยู่

ดังนั้นแม่กองบาลีสนามหลวง (พระธรรมปัญญาบดีต่อมาเป็นสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธโร) ในขณะนั้น) จึงได้ตั้งคณะกรรมการ ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีขึ้นใหม่ มีวิชาบาลี วิชาธรรมและวิชาทางโลก เรียกว่า บาลีศึกษามัธยมศึกษาและปริทัศน์ศึกษา ได้ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ.2507 พร้อมกับได้ยกเลิกระเบียบของคณะสังฆมนตรีว่าด้วยการศึกษาของโรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษาของสำนักเรียนวัด และกำหนดให้พระภิกษุสามเณรเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ที่คณะสงฆ์ได้จัดขึ้นใหม่ แต่ผลปรากฏการณ์ต่อมาว่าการตั้งสำนักเรียนตามแบบโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีใหม่นี้ มีจำนวนน้อยขณะเดียวกันนักเรียนก็นิยมเรียนกันน้อยถึงแม้โดยได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการ ดังนั้นนักเรียนในโรงเรียนดังกล่าว จึงได้พากันเข้าชื่อกันเป็นนักเรียนราษฎรของวัด ซึ่งตั้งขึ้นโดยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการบ้าง สมัครสอบเทียบบ้างเข้าเป็นนักเรียนผู้ใหญ่บ้างทำให้การศึกษาของคณะสงฆ์ในช่วงระยะเวลานั้นเกิดความสับสนเป็นอันมาก (มาณพ พลไพรินทร์ , 2526 : 10) ในช่วงเวลาต่อมาได้มีผู้แทนราษฎรเสนอให้กระทรวงศึกษาธิการเปิดการสอบสมทบในชั้นตัวประโยคให้แก่พระภิกษุสามเณร แต่กรมการศาสนาในขณะนั้นร่วมกับกรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้พิจารณาถึงความเห็นร่วมกันว่าควรจะต้องตั้งโรงเรียนขึ้นประเภทหนึ่ง เพื่อสนองความต้องการโดยให้เรียนทั้งวิชาธรรมและวิชาสามัญศึกษาควบคู่กันไป โดยไม่มีการสอบสมทบแต่ให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการสอบเองและโดยพระปรารภของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (จวน อุฏฐายีมหาเถระ) ว่า

“การศึกษาทางโลกเจริญก้าวหน้ามากขึ้นตามความเปลี่ยนแปลงของโลก การศึกษาพระปริยัติธรรมจำต้องอนุวัตไป ตามความเปลี่ยนแปลงของโลกบ้าง จึงเห็นสมควรที่จะมีหลักสูตรในการเรียนพระปริยัติธรรมเพิ่มขึ้นอีกแผนกหนึ่ง คือหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ศึกษาได้มีโอกาสบำเพ็ญตนให้ได้ประโยชน์ได้ทั้งทาง โลกและทางธรรมควบคู่กันไป”จนกระทั่ง กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญชั้น เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2514 และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่า ด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ พ.ศ. 2535 และปัจจุบันใช้ระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติว่า ด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ.2546 และนอกจากนี้อาศัยอำนาจตามความในข้อ 7 แห่ง ระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2546 เรื่อง กำหนดกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ซึ่งประกาศ ณ วันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2540 และให้ ประกาศนี้แทน ดังนี้กลุ่มที่ 1 ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครนครปฐม ปทุมธานี สมุทรปราการ นนทบุรี สมุทรสาครและสมุทรสงคราม กลุ่มที่ 2 ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา กระบี่ ตรัง ระนอง พังงา ภูเก็ต พัทลุง สตูล ยะลาปัตตานี และนราธิวาส กลุ่มที่ 3 ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ตั้งอยู่ในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง ลพบุรี สิงห์บุรี ชัยนาท อุทัยธานี สุพรรณบุรี ราชบุรี เพชรบุรีกาญจนบุรีและ ประจวบคีรีขันธ์กลุ่มที่ 4 ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดนครสวรรค์ กำแพงเพชร สุโขทัย พิษณุโลก อุตรดิตถ์ พิจิตร ตากและเพชรบูรณ์กลุ่มที่ 5 ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ลำพูน และแม่ฮ่องสอนกลุ่มที่ 6 ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดแพร่ น่านพะเยา เชียงรายและลำปาง กลุ่มที่ 7 ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดขอนแก่น เลย และหนองบัวลำภู กลุ่มที่ 8 ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดหนองคาย อุดรธานี และสกลนคร กลุ่มที่ 9 ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี ยโสธร อำนาจเจริญและมุกดาหารกลุ่มที่ 10 ได้แก่โรงเรียนพระปริยัติ ธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดร้อยเอ็ด มหาสารคาม กาฬสินธุ์และนครพนม กลุ่มที่ 11 ได้แก่ โรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และชัยภูมิ กลุ่มที่ 12 ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี สระแก้ว นครนายก ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราดกลุ่มที่ 13 ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งได้รับใบอนุญาตให้จัดตั้ง โรงเรียนเป็นวัดในคณะสงฆ์จีนนิกาย (ทุกจังหวัด)กลุ่มที่ 14 ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่ง ได้รับใบอนุญาตให้จัดตั้งโรงเรียนเป็นวัดในคณะสงฆ์อนัมนิกาย (ทุกจังหวัด)

สรุปว่า การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีการแบ่งการดูแลเรื่องการจัดการศึกษาพระ ปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาออกเป็นกลุ่มเพื่อให้การดูแลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ละกลุ่มจะมีหน้าที่ในการ ควบคุมดูแล นิเทศทางการศึกษาโรงเรียนที่อยู่ในกลุ่มตนเอง มีการจัดทำยุทธศาสตร์ในการพัฒนาบุคลากร วิชาการ และหลักสูตรที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของตนเอง ภายใต้การกำกับดูแลของกองพุทธศาสนศึกษา สำนักงาน

พระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มศาสนทายาททางพระพุทธศาสนาและมีจำนวนผู้เข้ามาบรรพชาสามเณรเพื่อศึกษาต่อในโรงเรียนเพิ่มขึ้นเป็นประจำเป็นโรงเรียนทางเลือกอีกทางหนึ่งในรูปแบบการศึกษาสงเคราะห์

5.3 การบริหารการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

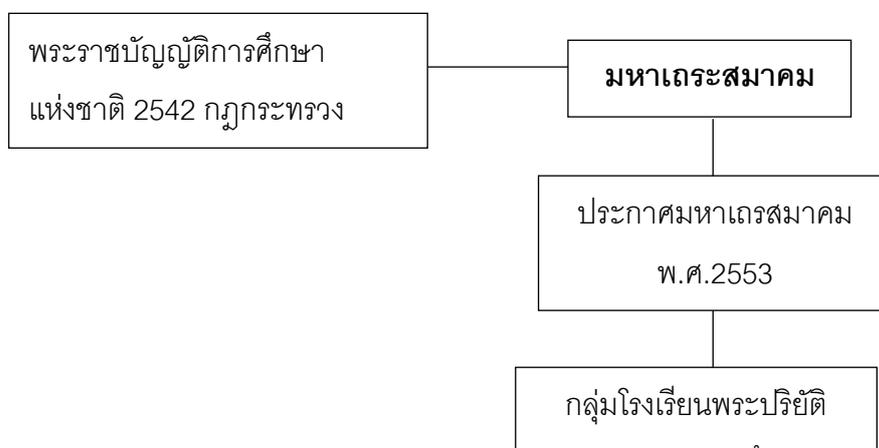
การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษามีวัตถุประสงค์ที่จะให้การศึกษาเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนาจักรและฝ่ายบ้านเมือง กล่าวคือทางฝ่ายศาสนจักรจะได้ศาสนทายาทที่ดีมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เป็นผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ ดำรงอยู่ในสมณธรรม สมควรแก่ภาวะของสมณะและสามารถดำรงและสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญยิ่งและถ้าหากพระภิกษุสามเณรเหล่านี้ลาสิกขาไปแล้ว ก็สามารถเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐได้หรือเข้ารับราชการสร้างประโยชน์ให้ก้าวหน้าให้แก่ตนเองและบ้านเมือง ซึ่งมีบทบาทอำนาจหน้าที่ดังนี้ คือ

- ส่งเสริม สนับสนุนให้วัดหรือมูลนิธิของวัดทางพระพุทธศาสนาจัดการศึกษาให้กับพระภิกษุสามเณรทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษารูปแบบอื่นเพื่อบูรณาการทั้งความรู้ทักษะและคุณธรรม
- ดำเนินการจัดตั้ง การรวม ยุบเลิกโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
- ดำเนินการจัดตั้ง และถอดถอนครู และบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนและบุคลากรกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
- ตรวจสอบและควบคุม ดูแลมาตรฐานการเรียนการสอนที่มุ่งผลสัมฤทธิ์
- ส่งเสริมและจัดทำสื่อ และคู่มือการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาของส่วนกลางและท้องถิ่น
- - จัดทำ งบประมาณ แผนการใช้จ่ายงบประมาณและจัดสรรงบประมาณ อุดหนุนโรงเรียนและกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
- จัดทำ และพัฒนาหลักสูตรการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานทางการศึกษา
- ส่งเสริม สนับสนุน ประสานงานและติดตามการดำเนินงานพัฒนาศักยภาพ ของกลุ่มโรงเรียน
- สนับสนุนและประสานงานการดำเนินงานของโรงเรียน กลุ่มโรงเรียนและเขตพื้นที่ทางการศึกษาในด้านวิทยาการและด้านอื่น ๆ
- หน้าที่ประสานงานทางการศึกษา ของคณะสงฆ์กับกระทรวงศึกษาธิการและเขตพื้นที่ทางการศึกษา ในการจัดการศึกษาทั้งส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค

- จัดทำข้อมูลสารสนเทศ ทะเบียนนักศึกษา ทะเบียนนักเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
- ดำเนินการพัฒนาระบบข้อมูลด้านเทคโนโลยีของโรงเรียน
- ดำเนินการให้มีการประกันคุณภาพทางการศึกษา มีการประเมินคุณภาพภายในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเพื่อพร้อมที่จะเข้ารับการประกันคุณภาพจากภายนอก(สมศ.)
- จัดสัมมนาผู้บริหารสถานศึกษา ครู เพื่อให้การจัดการศึกษามีคุณภาพและประสิทธิภาพอย่างทั่วถึงทุกโรงเรียน
- ส่งเสริมพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียน
- ควบคุมดูแล การใช้จ่ายงบประมาณสถานศึกษาให้เป็นไปตามนโยบายของทางราชการ
- ดำเนินการคัดเลือกโรงเรียนดีเด่นและโรงเรียนตัวอย่างด้านการบริหารและการจัดการศึกษา
- ดำเนินการวิจัยและส่งเสริมวิจัยเพื่อพัฒนาทางการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์ เพื่อให้มีการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- นิเทศ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินการกิจกรรมของสถานศึกษา

จากอำนาจหน้าที่ของกองพุทธศาสนศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทำให้ทราบถึงกระบวนการสนับสนุนและอำนาจหน้าที่โดยตรงในการส่งเสริม พัฒนาหลักสูตรและการบริหาร จัดสรรงบประมาณ พัฒนาบุคลากร วิจัย ส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในเพื่อเตรียมความพร้อมในการรับการประเมินจากภายนอก นิเทศ ติดตาม ประเมินผลการบริหารงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกองพุทธศาสนศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นผู้ประสานเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มโรงเรียนไปยังโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ดังแผนภูมิดังนี้

ภาพที่ 2. แสดงระบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

ที่มา : มนัส ภาคภูมิ (2538: 15), กฎกระทรวง (2548: 19)

จากแผนภูมิดังกล่าวจะเห็นการเชื่อมโยงของการประสานงานของบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาและที่ได้รับนโยบายจากรัฐบาลผ่านสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผ่านยังสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และส่งต่อไปยังกองพุทธศาสนศึกษาประสานงานกับกลุ่มโรงเรียนทั้งหมดผ่านประธานกลุ่มและผู้ประสานงาน นักวิชาการกลุ่มในกำหนดหลักเกณฑ์ หลักสูตร การประเมิน การวัดผลประเมินผล พัฒนาการ การอบรมพัฒนาคณาจารย์ผู้บริหารสถานศึกษา ครู เจ้าหน้าที่ไปยังโรงเรียนที่อยู่ในกลุ่มของตนเอง แต่ละกลุ่มที่จะทำการกลุ่มเป็นศูนย์กลางในการประสานงาน นิเทศทางการศึกษาในแต่ละโรงเรียนที่กลุ่มดูแล นักวิชาการ ผู้ประสานงานกลุ่ม

สรุปว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาตั้งขึ้นมาเพื่อส่งเสริมและให้โอกาสทางการศึกษา เพราะผู้บวชเรียนส่วนหนึ่งมีฐานะยากจน ในอดีตมีการจัดการศึกษาเพียงแผนกบาลีกับแผนกธรรมเท่านั้น หลังจากนั้นมีการเปิดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาทำให้มีผู้เข้ามาบวชเรียนมากขึ้น ทำให้จำนวนผู้เรียนแผนกบาลีและแผนกธรรมลดลง ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คณะสงฆ์ในยุคนั้นได้ปรับวิชาการทางธรรมเข้าไปในการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เนื่องจากมีการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม กรมการศาสนาได้กลายมาเป็นสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้ออกระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติขึ้น พ.ศ.2546 กล่าวคือ ระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเป็นเครื่องมือในการบริหาร วิชาการ และหลักสูตรทางการศึกษา ซึ่งจะแตกต่างจากโรงเรียนที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการที่มีระบบการบริหารและมีการจัดสรรงบประมาณที่ชัดเจนในการจัดการศึกษา

5.3 หลักสูตรการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในปัจจุบันเป็นการจัดการศึกษาให้กับพระภิกษุสามเณรที่ต้องการความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กัน โดยวัดเป็นเจ้าของการเสนอขอจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมดังกล่าว ผ่านความเห็นชอบจากกลุ่มผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนเป็นผู้พิจารณาซึ่งแตกต่างจากเดิมต้องผ่านเจ้าคณะตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค จนถึงกรมการศาสนาเดิมจนมาเป็นสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และกระทรวงศึกษาธิการ ตามลำดับ วัดและโรงเรียนต้องดำเนินให้สอดคล้องกับระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ.2535 (ฉบับปรับปรุง)

หลักสูตรที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนนั้น เป็นหลักสูตรของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งประกอบไปด้วย 8 กลุ่มสาระ คือ กลุ่มสาระภาษาไทยกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระคณิตศาสตร์ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระสุขศึกษา กลุ่มสาระศิลปะ กลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ กลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยีและมีวิชาพระปริยัติธรรม ประกอบด้วย วิชาภาษาบาลี และวิชาธรรมวินัย เป็นวิชาเฉพาะ ในส่วนของวิชาสามัญใดที่ขัดหรือแย้งต่อพระธรรมวินัยหรือไม่เหมาะสมต่อสมณสาธูป ได้มีการปรับปรุงแก้ไขและทำความเข้าใจกับกระทรวงศึกษาธิการและมีจำนวนหน่วยกิตในกลุ่มสาระทั้ง 8 และจำนวนชั่วโมงตามที่กระทรวง ศึกษาธิการกำหนดและไปจัดวิชาที่เป็นอัตลักษณ์ของตนเองเป็นรายวิชาเพิ่มเติม เช่น วิชาบาลี วิชาธรรมวินัย และตามจุดเน้นของแต่ละโรงเรียนสำหรับการเปิดการเรียนการสอนภาคเรียนที่ 1 เดือน พฤษภาคม ปิดภาคเรียนเดือนตุลาคม สำหรับภาคเรียนที่ 2 เดือนพฤศจิกายน ปิดภาคเรียนเดือนเมษายน มีการเรียนการสอนสัปดาห์ละ 5 วัน หยุดวันพระและวันอาทิตย์ มีการเรียนการสอนในช่วงบ่าย

5.4 แหล่งทรัพยากรการเงินของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

การบริหารทรัพยากรการเงินนั้น โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาได้รับการจัดสรรเป็นแบบรายหัวโดยสำนักพุทธศาสนาแห่งชาติจะโอนเงินอุดหนุนไปยังสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแล้วโอนต่อไปยังโรงเรียน และรัฐได้จัดสรรงบประมาณให้กับกองพุทธศาสนศึกษาที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี ดังตารางที่แสดงเงินอุดหนุนตั้งแตปี พ.ศ. 2547-2554

ตารางที่ 3 เงินอุดหนุนจากรัฐบาลปีงบประมาณ 2547-2554

ปีงบประมาณ	งบประมาณ (บาท)
2547	346,520,120
2548	369,824,700
2549	397,824,000
2550	740,185,500
2551	741,590,000
2552	792,947,700
2553	1,128,210,700
2554	1,239,770,700

ที่มา: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2553: 18) กองพุทธศาสนศึกษา (2554: 3)

จากตารางพบว่า เงินที่รัฐอุดหนุนให้มีจำนวนเพิ่มขึ้นและแสดงให้เห็นว่ารัฐให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาของพระภิกษุสามเณรซึ่งเป็นไปตามที่กล่าวไว้ในกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิการจัดการศึกษาโดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2548 ข้อ 4 ให้โรงเรียน สำนักศาสนศึกษา และสำนักเรียนได้รับการสนับสนุนในด้านวิชาการและเงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษา รัฐจึงได้จัดสรรเงินอุดหนุนตามรายหัวประเด็นโดยตรงที่ว่า โรงเรียนขนาดกลาง ขนาดใหญ่ยอมได้เปรียบเพราะได้ค่าหัวนักเรียนในการบริหารจัดการ ในขณะที่โรงเรียนขนาดเล็กต้องแสวงหางบประมาณนอกเหนือจากเงินอุดหนุนมาเพิ่มในการบริหารจัดการ ส่งผลให้โรงเรียนขนาดเล็กต้องประสบปัญหาหลายด้านเช่น ด้านวิชาการ งบประมาณที่ไม่พอเพียง ด้านบุคลากร ด้านการบริหารทั่วไป เป็นผลให้การประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินผลทางการศึกษาหรือสมศ. ได้ต่ำกว่าความเป็นจริงถึงจะเพิ่มขึ้นในรอบสองก็ตามและการใช้เงินอุดหนุนทางโรงเรียนจะดำเนินการในการวางแผนการใช้งบประมาณซึ่งมีรายละเอียดที่ต้องจัดสรรตามรายการที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กำหนดมาให้ ดังตารางต่อไปนี้

จากตารางพบว่า เงินอุดหนุนรายหัวนักเรียนนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547- 2556 มีรายการเหมือนกันแต่จำนวนเงินที่ได้จัดสรรเพิ่มขึ้นทุกปี โดยปี งบประมาณ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ได้รับรายหัวเท่ากับ 19,317 บาท และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้รับรายหัวเท่ากับ 20,093 บาท กรณีนักเรียนเดินทางไปเรียนจะมีงบประมาณอุดหนุนค่าพาหนะ เฉลี่ยรูปละ 50 บาท เป็นจำนวน 200 วันเท่ากับ 10,000 บาทต่อรูปต่อปี ทั้งนี้ กรณีโรงเรียนขนาดเล็ก ที่มีนักเรียนน้อยกว่า 120 รูป จะได้รับเงินอุดหนุนเพิ่มอีก 1,000 บาทต่อรูป โดยโรงเรียนต้องมีการพัฒนาด้านการศึกษาเพื่อให้มีคุณภาพดีขึ้นภายใน 3 ปี (ตั้งแต่ปี งบประมาณ 2554 – 2556)การพิจารณารายการเงินอุดหนุนรายหัวนักเรียน ประกอบด้วย งบบุคลากร (ครูประจำและครูพิเศษ) ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในลักษณะเงินเดือน ค่าจ้าง หรือค่าตอบแทนที่มีลักษณะเดียวกันที่กำหนดจ่ายเป็นรายเดือน งบดำเนินการ (สาธารณูปโภค วัสดุอุปกรณ์ ภัตตาหารและค่าไตรจีวร) ได้แก่ ค่าใช้จ่ายพื้นฐานของนักเรียน เช่น ตารางเรียน วัสดุสำนักงาน วัสดุเชื้อเพลิง วัสดุงานบ้าน วัสดุโฆษณา วัสดุเวชภัณฑ์ วัสดุคอมพิวเตอร์ ค่าสาธารณูปโภค และงบลงทุน ได้แก่ ค่าซ่อมแซมอาคารเรียน จากการได้รับเงินอุดหนุนรายหัวนักเรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาดังกล่าว แสดงการเปรียบเทียบงบประมาณที่รัฐบาลจัดสรรให้สังกัดต่างๆ ในปี พ.ศ. 2551

5.5 การบริหารทรัพยากรการเงินของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการจัดการศึกษาแผนกหนึ่งของคณะสงฆ์ที่ให้โอกาสแก่ศาสนทายาทให้มีความรู้ทั้งทางธรรมคือนักธรรม-บาลี ควบคู่ไปกับวิชาการสามัญคือหลักสูตรของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน(สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งจัดขึ้นโดยอาศัยสิทธิตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)พ.ศ.2545ที่กำหนดไว้ว่า นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นให้บุคคลครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นมีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดใน

กฎกระทรวงซึ่งคณะสงฆ์ได้ดำเนินการเพื่อให้ออกเป็นกฎกระทรวงเมื่อปี พ.ศ. 2548 ว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2548 และอยู่ภายใต้การกำกับดูแลโดยมหาเถรสมาคมที่จะประกาศกำหนดเกี่ยวกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา นอกจากนี้ยังมีข้อ 4 ให้โรงเรียน สำนักศาสนศึกษาและสำนักเรียน ได้รับการสนับสนุนในด้านวิชาการและเงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับจัดการศึกษา เงินงบประมาณที่ได้รับจึงมาจากการสนับสนุนของรัฐบาล ผ่านสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติตั้งนั้น การบริหารทรัพยากรการเงินของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ซึ่งมีขั้นตอนในการจัดสรรงบประมาณที่อิงโรงเรียนเป็นฐานในการจ่ายค่าหัว โดยดูที่จำนวนนักเรียนเป็นที่ตั้ง ทำให้โรงเรียนขนาดเล็กประสบปัญหาอย่างมากเพราะงบประมาณไม่เพียงพอ แต่ต้องแบกรับค่าใช้จ่ายที่สูงทั้งค่าตอบแทนและค่าวัสดุอุปกรณ์ทำให้คุณภาพการศึกษาที่จากการได้รับงบประมาณไม่เพียงพอส่งผลกระทบต่อปัญหาหลายด้าน คือ ครูมีสถานภาพไม่มั่นคง ย้ายเข้าออกส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่ต่อเนื่องทำให้คุณภาพทางการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาไม่มีมาตรฐานการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีสภาพที่ไม่ชัดเจนขาดทิศทาง แม้หน่วยงานที่รับผิดชอบของการศึกษาขั้นพื้นฐานตามเขตต่าง ๆ ไม่ได้ให้ความสนใจกลับคิดว่าอยู่คนละสังกัด ดังนั้น การบริหารทรัพยากรการเงินที่จะทำให้โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาอยู่ได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน จะต้องอาศัยหลักความสามารถของผู้บริหารและครูด้วยการทำวิธีการต่าง ๆ ซึ่งเป็นรูปแบบการบริหารบริหารทรัพยากรการเงิน ตัวอย่างเช่นการลดต้นทุนทรัพยากรการเงิน ด้านภัตตาหาร ทางโรงเรียนก็จะมีวิธีลดค่าใช้จ่ายด้านอาหารด้วยการให้สามเณรไปรับบิณฑบาต แล้วนำอาหารที่ได้รับมาร่วมกัน และพร้อมกับการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมและเห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาของพระภิกษุสามเณรด้วยการมาเลี้ยงภัตตาหารในวันสำคัญต่าง เช่น วันเกิด วันครบรอบวันแต่งงาน งานศพครอบครัวสัปดาห์ ร้อยวัน หรือในเทศกาลต่าง ๆ เป็นต้น จึงก็เป็นการลดต้นทุนทรัพยากรการเงินได้มากการลดต้นทุนทรัพยากรการเงินด้านบุคลากร ทางโรงเรียนก็จะใช้วิธีการให้ภุมิปัญญาในชุมชนเข้ามาสอนและให้ไปประกาศเกียรติคุณ พร้อมกับให้โอกาสผู้ที่อยากทำบุญด้วยการสอนสามเณรเป็นธรรมทานโดยเฉพาะผู้ที่เกษียณ หรือเป็นการนำสามเณรไปขอเรียนร่วมกับโรงเรียนประจำ อำเภอในวิชาที่ขาดแคลนซึ่งก็เป็นการบูรณาการเรียนร่วมกันในช่วงเวลาที่ขาดแคลนได้อยู่ในระดับหนึ่งการลดต้นทุนทรัพยากรการเงินด้านการสอน หนังสือเรียนต่าง ๆ ก็จะใช้วิธีรับบริจาคหนังสือจากผู้มีจิตศรัทธาในการสร้างหนังสือเรียนกับพระภิกษุสามเณร ใช้วิธีประชาสัมพันธ์ในช่วงเทศกาลสำคัญทางศาสนา ด้วยการให้จัดหนังสือเรียนเป็นชุดและบูชาชุดละเท่าไรแล้วแต่จะกำหนดทำให้ได้เงินบริจาคจากการสร้างหนังสือเรียนแล้วนำมาจัดซื้อ เป็นการเติมเต็มอีกทางหนึ่งสำหรับการสร้างสื่อ รวมถึงการบริจาคทรัพย์ในการซื้อคอมพิวเตอร์ก็สัปดาห์ผู้บริจาคเพื่อเป็นถวายเป็นพุทธบูชาอีกทางหนึ่งด้วย

สรุปว่า การบริหารทรัพยากรการเงินของโรงเรียนพระปริยัติธรรมก็มีวิธีการต่าง ๆ แล้วแต่โรงเรียนจะนำไปบริหาร ซึ่งก็เป็นไปอย่างไรทิศทางอาจมีสาเหตุที่แตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นตัวของผู้นำ ที่ขาดทักษะภาวะผู้นำ ภูมิหลังที่สถานศึกษาตั้งอยู่ภายในสถานที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวเช่นวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก เป็นต้น ล้วนเป็นวัดที่สถานศึกษาตั้งอยู่มีแหล่งเงินทุนสนับสนุน นโยบายของรัฐบาลที่ส่งเสริมให้

ทุกคนได้เรียนฟรี ทำให้จำนวนนักเรียนที่เป็นพระภิกษุสามเณรลดลง ความไม่มั่นคงของอาชีพครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ส่งผลให้โรงเรียนพระปริยัติธรรม แต่ละแห่งมีลักษณะการบริหารและการจัดการที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสภาพของผู้บริหารและแหล่งเงินทุนที่สถานศึกษาตั้งอยู่ ดังนั้นสถานศึกษาบางแห่งจึงมีความสำเร็จในการบริหารจัดการทรัพยากรการเงินมีการใช้จ่ายทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์ที่สูงสุด แต่ก็ก็เป็นเพียงบางส่วนที่ประสบผลสำเร็จและมีจำนวนน้อย

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 งานวิจัยในประเทศไทย

มาณฑ พลไพรินทร์ (2526) วิจัยเรื่องปัญหาและความต้องการด้านการเงินของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการด้านการเงินของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยการสัมภาษณ์ผู้จัดการหรือเจ้าสำนักเรียนและครู จำนวน 138 รูป จากโรงเรียนทั่วประเทศ จำนวน 69 โรงพบว่า ปัญหาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านการเงินไม่แตกต่างกันเพราะโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเป็นโรงเรียนที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้นโดยความเห็นชอบของคณะสงฆ์ เพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา โดยมุ่งเน้นประโยชน์ต่อศาสนจักร และฝ่ายบ้านเมือง การจัดการศึกษาประเภทนี้เป็นจัดแบบให้เปล่า โดยพิจารณาจากวัดที่พอจะหาความร่วมมือช่วยเหลือได้ และพอจะมีจำนวนบุคลากร และความต้องการของท้องถิ่นโรงเรียนเหล่านี้ไม่เก็บค่าเล่าเรียน ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในโรงเรียนได้มาจากเงินอุดหนุนของรัฐ ซึ่งจัดสรรให้แก่โรงเรียนเฉลี่ยแล้วเป็นเงิน 78.57 บาท ต่อหัวต่อปี ซึ่งน้อยกว่าค่าใช้จ่ายเฉลี่ยรายหัวที่รัฐลงทุนให้แก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนของรัฐบาล ซึ่งเป็นเงิน 2,397 บาท ต่อหัวต่อปี หากเปรียบเทียบแล้วจะเห็นได้ว่า น้อยกว่าถึง 30.5 เท่า เงินงบประมาณที่รัฐจัดให้ ซึ่งไม่สามารถช่วยให้การบริหารในโรงเรียนมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร นอกจากเงินอุดหนุนของรัฐ ซึ่งมีจำนวนเพียงเล็กน้อยแล้ว โรงเรียนจำเป็นต้องหาเงิน จากผู้มีจิตศรัทธาเพื่อต้องเป็นทุนนิต หรือบุญนิตของโรงเรียนเพื่อนำดอกผลมาอุดหนุนส่งเสริมการศึกษา ซึ่งจำนวนที่ได้รับบริจาคก็ไม่มากเพียงพอจึงมีผลกระทบต่อโรงเรียนประเภทนี้เป็นอันมากประกอบกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ ๖๖ เป็นต้องมีกิจกรรม วัสดุอุปกรณ์ เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนให้กว้างยิ่งขึ้น โรงเรียนมีความจำเป็นต้องใช้จ่ายเงินเพื่อการนี้เพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ยังปรากฏว่า ประชาชนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา เข้ารับบริการศึกษาประเภทนี้สูงขึ้นทุกปี ค่าใช้จ่ายของโรงเรียนส่วนใหญ่ใช้จ่ายไปในทางจัดหาวัสดุอุปกรณ์การศึกษาเครื่องใช้สอยทั่วไป เงินเดือนและค่าตอบแทนอาจารย์ฆราวาส (ซึ่งทา การสอนให้ตามศรัทธา อาจจะได้รับค่าสอนหรือรับในอัตราต่ำกว่าปกติ) ส่วนครูอาจารย์ที่เป็นบรรพชิตแม้จะไม่จ่ายเป็นเงินเดือนแต่ทางโรงเรียนต้องจ่ายเป็นนิตยภัตถวายประมาณรูปละ 200-300 บาทต่อเดือน

ภุริสา ปราบวิบุ (2535) วิจัยเรื่อง ปัญหาการบริหารงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ตามทรรศนะของผู้บริหาร ผู้สอน และนักเรียน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาทั่วประเทศ โดยใช้กลุ่ม

ตัวอย่าง จำนวน 747 รูป/คน ผู้บริหาร 83 รูป ผู้สอน 249 รูป/คน และนักเรียน 415 รูป พบว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีปัญหาการบริหารงานวิชาการบุคคล ธุรการ และการเงิน อาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อม กิจกรรมนักเรียน การสร้างสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนชุมชน ซึ่งปัญหาสำคัญเหล่านี้เกิดจากปัญหาด้านการเงิน วัสดุ อุปกรณ์ คน และวิธีจัดการตามลำดับของแผนงาน กรมการศาสนา (2535) ได้ติดตามประเมินผลการดำเนินงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่าการจัดการศึกษาปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษามีปัญหาที่สำคัญ ดังนี้คือ

- 1) ขาดแคลนครูที่มีคุณวุฒิ กล่าวคือ ครูร้อยละ 20 มีคุณวุฒิต่ำกว่าเกณฑ์หรือเทียบเท่าเกณฑ์ นอกจากนี้ยังพบว่าโรงเรียนต้องขวนขวายหาครูเข้ามาช่วยทา การสอนเองโดยที่ครูดังกล่าวไม่ได้รับการอนุมัติจากกรมการศาสนา (ปัจจุบันสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติให้ทำการสอนได้
- 2) ขาดแคลนอุปกรณ์ศึกษาทำให้เรียนการสอนจะใช้เทคนิคการบรรยายผ่านสื่อหนังสือถึงร้อยละ 98
- 3) ขาดแคลนอาคารสถานที่ กล่าวคือโรงเรียนร้อยละ 52 มีอาคารเรียนไม่พอและอาคารเรียนส่วนใหญ่ใช้อาคารชั่วคราวเป็นโบสถ์ ศาลาการเปรียญ กุฏิ เป็นต้น
- 4) งบประมาณได้รับจากรัฐไม่เพียงพอ โรงเรียนต้องอาศัยงบบริจาคเพิ่มเติม
- 5) การบริหาร การดำเนินงานของโรงเรียนเป็นของวัดขาดการเอาใจใส่จากหน่วยงานของรัฐ โรงเรียนขนาดใหญ่มีรายได้มากก็บริหารได้ดีสามารถจ้างครูที่มีคุณภาพมาช่วยสอนเกิดความแตกต่างกันมากระหว่างโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาด้วยกัน

นอกจากนี้ยังขาดการประสานงานไม่มีการแบ่งบทบาทหน้าที่กันชัดเจนระหว่างหน่วยงานในพื้นที่ เช่น สำนักงานศึกษาธิการ (ปัจจุบันเป็นเขตพื้นที่การศึกษา) กลุ่มโรงเรียนศูนย์ครูปริยัตินิเทศก์ประจำจังหวัด เป็นต้น

สมชาย บัวเล็ก (2535) เสนอรายงานการประเมินโครงการสนับสนุนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2530 และติดตามผลงานการดำเนินการปี 2535 พบว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ผ่านมายังต้องประสบกับปัญหาและอุปสรรคในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ด้านบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ขาดครูที่มีคุณวุฒิและคุณสมบัติที่เหมาะสมแก่การสอนเป็นจำนวนมาก ครูร้อยละ 19.83 มีคุณวุฒิต่ำกว่าเกณฑ์หรือเพียงเทียบเท่าเกณฑ์ตามที่ระเบียบกำหนดร้อยละ 38.89 เป็นครูซึ่งโรงเรียนต้องขวนขวายหาเอง โดยที่ไม่ได้รับการอนุมัติแต่งตั้งให้ทำหน้าที่สอนจากกรมการศาสนา (ปัจจุบันสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ) ทั้งยังเป็นครูผู้หญาจร้อยละ 4.74

- 2) ด้านอุปกรณ์การเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ขาดอุปกรณ์การศึกษาอย่างมาก อุปกรณ์ทางการศึกษาที่ขาดแคลนได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ สไลด์ วีดีโอคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ซึ่งในการแก้ปัญหาทางโรงเรียนได้ใช้เงินอุดหนุนที่ได้รับร้อยละ 38.47 ไปจัดซื้อจัดหาแต่ก็ยังไม่พอเพียง ต้องหารายได้จากทางอื่นช่วยเสริม เพื่อจัดหาเพิ่มเติมและการขาดแคลนอุปกรณ์ทางการศึกษาเป็นอุปสรรคต่อเทคนิคการสอนครูทำให้ครูร้อยละ 98.72 ต้องใช้เทคนิคการบรรยายผ่านสื่อหนังสือเป็นหลักในการสอน

3) ด้านอาคารสถานที่โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ร้อยละ 51.51 ยังมีอาคารเรียนไม่เพียงพอ ต้องจัดการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนใช้สถานที่อื่น ๆ แทน เช่น สร้างห้องเรียนชั่วคราว ใช้ศาลาการเปรียญ ใช้บริเวณกุฏิ หรือใช้วิธีรับนักเรียนจำนวนจำกัด

4) ด้านงบประมาณโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ส่วนใหญ่ประสบปัญหาด้านงบประมาณทำให้ไม่สามารถจัดหาหรือจัดจ้างครูและวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาที่มีคุณสมบัติที่ต้องการได้อย่างเพียงพอ รวมทั้งไม่สามารถขยายสถานที่เรียนให้สอดคล้องกับจำนวนของนักเรียนที่เพิ่มขึ้นได้ ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก

5) ด้านการบริหาร การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาค่อนข้างขาดประสิทธิภาพทางการบริหาร โดยเฉพาะในแง่การเอาใจใส่ดูแลของหน่วยงานระดับบนรวมทั้งขาดการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้การพัฒนาทางปริมาณและคุณภาพไม่ดีเท่าที่ควรเกิดความเหลื่อมล้ำกันระหว่างโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดใหญ่ สำหรับสาเหตุที่ทำให้หน่วยงานระดับสูงกว่าโรงเรียนขาดการประสานงานกันเป็นเพราะไม่มีการแบ่งบทบาทหน้าที่กันอย่างชัดเจนระหว่างสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นเขตพื้นที่ทางการศึกษา กับศูนย์ครูพระปริยัติในจังหวัดเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาการศาสนาศึกษาของจังหวัด การบริหารการศึกษาในจังหวัดและการนิเทศการศึกษา

ภริสา ปราบไป (2535) วิจัยเรื่อง “ปัญหาการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามทวรสนะของผู้บริหาร ผู้สอนและนักเรียน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ทั่วประเทศ” ซึ่งพบว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีปัญหาการบริหารงานวิชาการ บุคคล ธุรการและการเงิน อาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อม กิจกรรมนักเรียน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน ซึ่งปัญหาสำคัญเหล่านั้น เกิดจากปัญหาด้านเงิน วัสดุอุปกรณ์ คนและวิธีจัดการตามลำดับ

ทวี ศันสนียพันธ์ และเดชา พวงงาม (2537) วิจัยเรื่อง “ศึกษาสภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11” พบว่า โรงเรียนได้ดำเนินการด้านบริหารงานต่างต่าง ๆ ในระดับปานกลาง และมีการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารงาน การสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรในโรงเรียน การช่วยเหลือผู้เรียนที่ขาดแคลน การจัดให้มีห้องประกอบการ เช่น ห้องสมุด ห้องทดลองอื่น ๆ การฝึกอบรมบุคลากรในโรงเรียน ยังพบว่าอยู่ในขั้นต่ำคือมีรายการปฏิบัติน้อยที่สุด ปัญหาและอุปสรรคที่โรงเรียนพบมากกว่าด้านอื่นคือบุคลากร รองลงมาคือด้านการบริหาร โดยมีโรงเรียนที่มีความต้องการบุคลากร ผู้ปฏิบัติงานประจำโรงเรียนด้านเอกสาร หลักสูตร แบบเรียน แผนการเรียน สื่อการสอน นิเทศการสอนและการจัดฝึกอบรมบุคลากรโรงเรียน ให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่วินัย เก่งสุวรรณ (2540) วิจัย เรื่อง บทบาทของพระสงฆ์กับงานสังคมสงเคราะห์ทางการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มโรงเรียนกลุ่มที่ 10 พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูส่วนใหญ่เป็นเพศชาย สถานภาพเป็นพระภิกษุ มีพรรษาอยู่ระหว่าง 5- 10 พรรษา อายุระหว่าง 24-30 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีตำแหน่งเป็นครูประจำชั้น อายุการทำงาน 1-3 ปี ส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรม ประชุมหรือสัมมนาหรือไปดูงานเกี่ยวกับการใช้บริหารศึกษาสงเคราะห์

และไม่มีอาชีพอื่นเป็นหลัก กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ส่วนใหญ่ มีภูมิลำเนาอยู่นอกพื้นที่ที่โรงเรียนตั้งอยู่ มีสถานภาพเป็นสามเณรอายุระหว่าง 14-15 ปีอาชีพผู้ปกครองเป็นเกษตรกรกรรม มีไร่นาเป็นของตนเอง รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ปกครองต่ำกว่า 1,000 บาท เข้ามาบวชด้วยการตัดสินใจด้วยตนเอง ในขณะที่เรียนจบชั้นประถมศึกษา และคิดว่ายังคงบวชต่อไปเพื่อศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นไป

พระสุนันท์ จันทรดาศรี (2543) วิจัยเรื่อง ปัญหาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดกรมการศาสนาเดิม ปัจจุบันสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจังหวัดสุรินทร์ พบว่า

1) ครูขาดความชำนาญ มีความรู้ ความเข้าใจและทักษะในการประเมินผลการดำเนินงานวิชาการ และขาดความเข้าใจในการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อจัดทำโครงการสอนและบันทึกการสอนนอกจากนี้ครูยังมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในการสอน 2) ขาดงบประมาณในการจัดซื้อหนังสือใหม่ 3) ได้รับความร่วมมือจากกลุ่มวิชาการเขตน้อย 4) ขาดสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัย

ภัทรพร อุตพันธ์(2550) วิจัยเรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมในภาคใต้ พบว่า

1. สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1.1 สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาด้านวิชาการ พบว่า ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมน้อย จะมีประชาชนที่มีความรู้ด้านการศึกษาบางกลุ่มที่เข้ามาช่วยเหลือในการจัดทำหลักสูตร ประชาชนส่วนใหญ่จะช่วยเหลือในลักษณะของการบริจาคเงิน และอุปกรณ์การเรียนการสอน

1.2 สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาด้านงบประมาณ พบว่าชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริจาคเงินมากที่สุด แต่ในการวางแผนการใช้จ่ายเงินนั้นชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วม

1.3 สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาด้านบุคลากร พบว่า ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมน้อย มีเพียงประชาชนบางกลุ่มที่เข้ามาช่วยสอนในวิชาที่ขาดแคลน และสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.4 สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาด้านการบริหารงานทั่วไปพบว่า ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมส่วนใหญ่ในลักษณะของการบริจาคเงิน และสิ่งของ

2. ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้พบว่ามีปัญหา คือ ระบบการบริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียนไม่เอื้อต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน ระบบการบริหารงบประมาณไม่ดี ครูไม่มีคุณภาพ ช่วงเวลาที่โรงเรียนจัดกิจกรรมไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน

3. ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้ ประกอบด้วย 3 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มที่ 1 ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย (1) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจดีส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนสนับสนุนโรงเรียนมาก (2) ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ ความเชื่อและค่านิยมของคนไทยช่วยส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน (3) ปัจจัยด้านกายภาพ ได้แก่ การเดินทางที่สะดวกเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนกลุ่มที่ 2 ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน กล่าวคือ คนในชุมชนบางส่วนศรัทธาต่อผู้จัดการโรงเรียน (เจ้าอาวาส) และครูที่เป็นพระภิกษุที่เป็นคนดีมีความสามารถ คนในชุมชน

ศรัทธาต่ออดีตผู้จัดการโรงเรียน ชุมชนเห็นความสำคัญของโรงเรียนพระปริยัติธรรมกลุ่มที่ 3 ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน ประกอบด้วย(1) ปัจจัยด้านบุคลากรของโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนรุ่นเก่าสร้างความศรัทธาต่อคนในชุมชน ผู้บริหารต้องสะดวกต่อการติดต่อของชุมชน ผู้บริหารและครูมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ผู้บริหารและครูมีอัธยาศัยดี(2) ปัจจัยด้านการปฏิบัติงานของโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนเป็นผู้ขอความร่วมมือจากชุมชน การประชาสัมพันธ์ที่ดีส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากขึ้นโรงเรียนให้ความเอื้อเฟื้อชุมชน (3) ปัจจัยด้านผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน ได้แก่ ความสำเร็จของนักเรียนทำให้ชุมชนประทับใจ โรงเรียนสะอาดร่มรื่นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมในภาคใต้ ประกอบด้วย 3 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มที่ 1 ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย(1) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ โครงสร้างอาชีพอยู่ในภาคการค้าขาย รับจ้าง และรับราชการทำให้ชุมชนไม่มีเวลาว่าง (2) ปัจจัยด้านความเชื่อค่านิยม ได้แก่ สถานภาพความเป็นพระสงฆ์เป็นข้อจำกัดในการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน (3) ปัจจัยด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับโรงเรียนมีน้อยส่งผลให้ความร่วมมือต่างๆ ลดลง การแบ่งเขตเทศบาลที่แยกชุมชนออกจากบริเวณพื้นที่ของโรงเรียน ส่งผลให้ชุมชนเข้าร่วมน้อยลง กลุ่มที่ 2 ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนเสื่อมความศรัทธาต่อพระสงฆ์และสามเณร การย้ายเข้าของประชาชนต่างพื้นที่ ชุมชนไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา ชุมชนมีความรู้ไม่เพียงพอ กลุ่มที่ 3 ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน ประกอบด้วย (1) ปัจจัยด้านบุคลากร ได้แก่ การแต่งตั้งผู้บริหารไม่มีระบบที่ชัดเจน และไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนบางส่วน ไม่มีระบบการคัดเลือกและให้ความดีความชอบแก่ครู (2) ปัจจัยด้านวิธีปฏิบัติของโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์น้อย โรงเรียนเป็นฝ่ายรับมากกว่าฝ่ายให้ (3) ปัจจัยด้านผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน ได้แก่ พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของสามเณรแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมในภาคใต้แบ่งออกเป็น 4 ด้านคือ (1) ด้านวิชาการ ได้แก่ การอบรมคณะกรรมการสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการศึกษา สร้างเครือข่ายด้านวิชาการกับโรงเรียนสังกัดอื่นๆ อบรมให้ความรู้แก่ชุมชนเกี่ยวกับการทำหลักสูตรท้องถิ่น (2) ด้านงบประมาณ ได้แก่ จัดตั้งคณะกรรมการที่เป็นตัวแทนจากชุมชนขึ้นมาดูแล (3) ด้านบุคลากร ได้แก่ การพัฒนาคุณลักษณะของผู้จัดการโรงเรียน การพัฒนาคุณลักษณะของพระสงฆ์และสามเณร สร้างเครือข่ายครูกับโรงเรียนอื่น(4) ด้านบริหารงานทั่วไป ได้แก่ สร้างเครือข่ายกับ กศน. ร่วมกันจัดแหล่งเรียนรู้ให้ชุมชนโดยให้ กศน. เข้ามาจัดกิจกรรมเสริมอาชีพให้ชุมชน จัดกิจกรรมเชื่อมสัมพันธ์กับชุมชน สร้างเครือข่ายการประชาสัมพันธ์

2.2 งานวิจัยต่างประเทศ

De leon (1993) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ครูเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของการจัดการศึกษาการปฏิรูปการศึกษาปัจจุบันได้กำหนดให้ครูเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มผู้บริหารโรงเรียน โดยการเข้าไปมีส่วน

ร่วมในการตัดสินใจ และการวิจัยพบว่า ครูต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องงบประมาณและการพัฒนาหลักสูตร แต่ไม่ต้องการรับผิดชอบในการจ้างครูการประเมินผล และการให้บุคลากรออกจากงาน ครูอยากให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารกับโรงเรียน แต่ไม่ต้องการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ แต่ครูจำนวนมากยังคงต้องการทำ เพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารโรงเรียนก่อนที่การมีส่วนร่วมของครูจะเป็นหน้าที่และเป็นกระบวนการที่สำคัญ จะต้องมีการวางแผนให้ผู้มีส่วนร่วมเข้าใจกระบวนการอย่างชัดเจน

Paveljack (1995) ได้วิจัยเรื่อง ความรู้ของครูการศึกษาพิเศษและครูทั่วไปเกี่ยวกับงบประมาณ รวมถึงความสนใจของครูในการเข้าร่วมในกระบวนการจัดทางงบประมาณของโรงเรียนงานวิจัยนี้สำรวจข้อมูลจากครูในโรงเรียนประถมศึกษา 5 โรงเรียนผลการวิจัยพบว่า ครูการศึกษาพิเศษ และครูทั่วไป ขาดความรู้เกี่ยวกับกระบวนการจัดทางงบประมาณ และเห็นว่า ครูควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่เกี่ยวกับงบประมาณของโรงเรียนผู้ตอบแบบสำรวจอยากให้ครูสนใจในกระบวนการจัดทาง งบประมาณของโรงเรียนและกระตือรือร้นที่จะเข้ามาส่วนร่วม รวมทั้งการได้รับความรู้เกี่ยวกับการจัดทางงบประมาณให้มากขึ้น

Odden & Carolyn (1998) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน และสรุปผลได้ว่า การบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานจะประสบความสำเร็จจะต้องมีองค์ประกอบ ดังนี้ 1. ยึดจุดมุ่งหมายของมลรัฐและเขตการศึกษา มาตรฐานและเทียบเคียงสมรรถนะโดยมีจุดเน้นของการปฏิรูปมุ่งไปที่ยกระดับการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น และรวบรวมศักยภาพของครูเพื่อปรับเปลี่ยนหลักสูตรและการสอน 2. เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยสร้างเครือข่ายสภาพการตัดสินใจของครูและทีมงาน 3. เปิดให้โรงเรียนจัดหาและคัดเลือกบุคลากรได้เอง เพื่อจะได้สร้างคณะทำงานที่ร่วมกันทำงานตามวิสัยทัศน์ พันธกิจและวัฒนธรรมของโรงเรียน 4. จัดให้มีการพัฒนาด้านวิชาชีพทั่วโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านหลักสูตรการเรียนการสอน และทักษะในการบริหารจัดการ 5. สร้างวัฒนธรรมทางวิชาชีพที่ส่งเสริมในการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพสูงแก่นักเรียนทุกคน 6. สร้างระบบที่มีการพัฒนาอย่างดีเพื่อบุคลากรทุกคนเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนโดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับความรู้และการปฏิบัติที่ดีที่สุด 7. พัฒนาการให้รางวัลบุคลากรที่ช่วยทำให้โรงเรียนบรรลุจุดประสงค์และมีมาตรการลงโทษสำหรับคนที่ไม่ช่วย 8. เลือกผู้บริหารโรงเรียนที่สามารถบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงได้ 9. จัดให้โรงเรียนสามารถควบคุมงบประมาณและมีอำนาจในการจัดสรรงบประมาณดำเนินงานใหม่ เพื่อให้การใช้งบประมาณมีประสิทธิภาพมากขึ้น

บทที่ 3

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาที่ตอบสนองต่อชุมชนและพุทธศาสนา โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย 1) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาของโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาที่สามารถจัดการศึกษาตอบสนองต่อชุมชนและพระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) เพื่อศึกษาเงื่อนไขข้อจำกัดในการจัดการศึกษาให้กับสามเณรนักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมและแนวทางการพัฒนาให้โรงเรียนปริยัติธรรมให้มีประสิทธิผลตอบสนองต่อชุมชนและพุทธศาสนา คณะผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยดังต่อไปนี้

การออกแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) แบ่งการศึกษาเป็น 3 ระยะ กล่าวคือ ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาถอดบทเรียนรูปแบบการจัดการศึกษาที่ตอบสนองต่อชุมชนและพุทธศาสนา โดยได้ศึกษากรณี โรงเรียนต้นแบบ 4 แห่ง ระยะที่ 2 จัดเวทีคืนข้อมูลและสังเคราะห์รูปแบบการจัดการศึกษาร่วมกับผู้บริหารทั้ง 4 แห่ง ระยะที่ 3 วิจัยทดลองนำรูปแบบไปขยายในโรงเรียนที่สนใจจำนวน 5 แห่ง

ระยะที่ 1 การถอดองค์ความรู้จากโรงเรียนปริยัติธรรมที่ตอบสนองต่อชุมชนและพุทธศาสนา จำนวน 4 แห่ง

เป็นการศึกษาเงื่อนไข ปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จ และเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความล้มเหลว โดยมีเทคนิคการถอดบทเรียน 3 อย่างได้แก่ การสรุปบทเรียน AAR (After Action Review) การติดตามประเมินผลลัพธ์ ยุทธศาสตร์ และการดำเนินงาน (Outcome Mapping) และ การประเมินเสริมพลัง (Empowerment Evaluation) เป็นการออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาเชิงเอกสารและข้อมูลโรงเรียนปริยัติธรรมที่มีรูปแบบน่าสนใจ

ขั้นที่ 2 การศึกษาวิจัยภาคสนาม โดยคณะผู้วิจัยได้เข้าไปดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

1.1 การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย

คณะผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายในโรงเรียน 4 แห่ง โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

1.1.1 เป็นโรงเรียนปริยัติธรรมที่สามารถจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน และพระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.1.2 เป็นโรงเรียนที่เมื่อนักเรียนจบการศึกษาแล้วกลับมาช่วยงานโรงเรียนและชุมชนตนเอง ไม่ว่าจะอยู่ในเพศบรรพชิตหรือฆราวาส

1.1.3 เป็นโรงเรียนที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ให้การสนับสนุน และตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ

1.2. เครื่องมือ

ในการวิจัยนั้น คณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพดังนี้

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ถึงแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียน รูปแบบการเรียนการสอน เทคนิควิธีการ กระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับชาวบ้านในชุมชน การประยุกต์หลักธรรมทางพุทธศาสนาในการเรียนการสอน การประเมินตรวจสอบคุณภาพของนักเรียน การวิเคราะห์และการได้มาของหลักสูตรของโรงเรียน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายหลัก 4 กลุ่มได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ชาวบ้านในชุมชน ครูผู้สอน และนักเรียน

การสังเกตการณ์ (Observation) ซึ่งผู้วิจัยได้ร่วมสังเกตรูปแบบการเรียนการสอน กระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน กระบวนการพัฒนานักเรียนด้วยกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน เพื่อยืนยันกับข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล

การจัดสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้แลกเปลี่ยนและเสนอแนวทางการพัฒนาของโรงเรียนในอนาคต ตลอดถึงสะท้อนปัญหาอุปสรรค ข้อจำกัดของการจัดการศึกษาในลักษณะนี้

1.3 การตรวจสอบข้อมูล

การได้มาซึ่งข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายนั้น ทางผู้วิจัยได้มีระบบการตรวจสอบข้อมูลด้วยการนำข้อมูลที่ได้มาจัดเวทีคืนข้อมูล ซึ่งเชิญตัวแทนต่าง ๆ ที่ให้ข้อมูล มาฟังผลการเก็บข้อมูล พร้อมเสนอแนะในข้อมูลดังกล่าว

1.4 การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพแล้ว คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลเหล่านั้น มาสังเคราะห์ เป็นรูปแบบการจัดการศึกษา โดยใช้คุณลักษณะร่วม และคุณลักษณะความแตกต่างแต่ละแห่ง

ระยะที่ 2 นำผลการศึกษาไปทดลองปฏิบัติในโรงเรียนปริยัติธรรมที่สนใจ

เมื่อผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาโรงเรียนต้นแบบแล้ว จะมีการนำผลการศึกษาไปทดลองปฏิบัติในกลุ่มโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเขต 10 จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 แห่ง

2.1 การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย

ในการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่จะขยาย และทดลองในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้นำเสนอที่ประชุมของกลุ่มการศึกษาเขต 10 พร้อมประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่างๆ โดยต้องการ รร.ที่สนใจสมัครเข้าร่วมในการนำรูปแบบไปใช้ จนได้โรงเรียนที่เข้าร่วมจำนวน 5 แห่ง

2.2 เครื่องมือ/กระบวนการ

การนำรูปแบบการจัดการศึกษาในระยะที่ 1 มาทดลองใช้นั้น คณะผู้วิจัยได้มีเครื่องมือในการขยายก็คือ การจัดเวทีนำเสนอรูปแบบการจัดการศึกษาที่ตอบสนองต่อชุมชนและพุทธศาสนา พร้อมกับให้โรงเรียนกลุ่มเป้าหมายได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา ปรับรูปแบบที่สามารถนำไปใช้ในพื้นของตนเอง มีคู่มือสำหรับโรงเรียนที่จะดำเนินการ

ระยะที่ 3 การติดตามประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนปรียัติธรรมที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 5 แห่ง

เป็นการติดตามภายหลังจากที่โรงเรียนเข้าร่วมประชุมกับผู้วิจัยผ่านไป 3 เดือน เพื่อให้เห็นการปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงาน การเรียนการสอน การพัฒนาสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เหมาะสมจากเดิม โดยผู้วิจัยจะใช้เครื่องมือการติดตามประเมินผลจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คนในชุมชน และเวทีระดมความคิดจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ซึ่งการติดตามประเมินผลมีรายละเอียดดังนี้

3.1 วิธีการประเมินผล

การเข้าไปประเมินผล การนำรูปแบบไปใช้นั้น คณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือแบบประเมิน ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องตอบด้านต่างๆ ดังนี้

- 3.1.1.ด้านการบริหารจัดการ มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมหรือไม่
- 3.1.2.ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอน
- 3.1.3.ด้านการปรับปรุงหลักสูตร และวิธีการเรียนการสอน
- 3.1.4.ผลที่เกิดขึ้นต่อตัวนักเรียน

3.2.การรวบรวมข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลจากโรงเรียนต่างๆ แล้วผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยแยกเป็นรายโรงเรียน และสรุปผลการประเมิน รูปแบบไปขยายในโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย การประเมินเน้นการมีส่วนร่วมกับโรงเรียน และชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลรอบด้านและสามารถนำไปวิเคราะห์ได้จริงๆ

4.ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากผลการวิจัยมาวิเคราะห์โดยการจำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy) และวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) เพื่อหาข้อสรุปรูปแบบการจัดการศึกษาที่ตอบสนองต่อชุมชนและพุทธศาสนาร่วมกัน เชื่อมโยงข้อมูลเป็นแบบแผน องค์ความรู้ เพื่อตอบโจทย์วัตถุประสงค์การวิจัย ตลอดจนถึงการนำแนวคิดทฤษฎีเข้ามาวิเคราะห์ร่วมกัน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแยกตามโรงเรียนที่ทำการศึกษา ดังต่อไปนี้

1.กรณีศึกษา โรงเรียนเวียงแหงปริยัติศึกษา

อำเภอเวียงแหงจำนวนประชากรทั้งสิ้น 27,527 คน และมีประชากรแฝงอีกจำนวนมากที่เดินทางไปมา ระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่า ซึ่งในกลุ่มนี้ยังไม่มีมีการสำรวจข้อมูลที่แน่ชัดเพราะจะมีจำนวนมากน้อยขึ้นอยู่กับฤดูกาล อำเภอเวียงแหงแบ่งการปกครองออกเป็น 3 ตำบลประกอบไปด้วย ตำบลเมืองแหง ตำบลเปียงหลวง ตำบลแสนไห ด้วยความที่อาณาเขตติดกับชายแดนประเทศพม่าจึงทำให้ประชากรของประเทศเพื่อบ้านลักลอบเข้ามาประกอบอาชีพและเดินทางต่อไปยังเมืองสำคัญของประเทศไทยเพื่อประกอบอาชีพต่างๆ แม้ว่าในอดีตจะมีด่านที่เปิดการสัญจรไปมาระหว่างทั้งประเทศคือ ด่านบ้านหลักแตง แต่ปัจจุบันถูกปิดอย่างถาวร แต่การเดินทางเข้ามาตามเส้นทางเดิมยังคงปรากฏให้เห็นและรับรู้ของชุมชนในท้องถิ่น แต่ก็ไม่มีปัญหาความขัดแย้งใดๆ ระหว่างคนทั้งสองประเทศ เพราะมีวัฒนธรรมและความเชื่อใกล้เคียงกัน ต่อมาเมื่อเดือนกันยายน 2558 ทั้งสองประเทศได้ทดลองเปิดด่านบ้านหลักแตง เพื่อส่งเสริมการค้าและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยให้ทั้งสองประเทศสัญจรไปมา และมีตลาดขายของต่างๆ บริเวณหน้าด่าน ซึ่งทำให้ด่านบ้านหลักแตงกลับคึกคักอีกครั้งหนึ่ง

โรงเรียนเวียงแหงปริยัติศึกษาห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่เป็นระยะทาง 151 กิโลเมตร ตั้งอยู่ที่วัดกองลม ต.เมืองแหง อ.เวียงแหง จ.เชียงใหม่ ติดชายแดนประเทศพม่า มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ประกอบด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ไทยใหญ่ กลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง กว่า 70% ของประชากรในพื้นที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เป็นไทยใหญ่ ดังจะเห็นจากวัฒนธรรมประเพณีสำคัญได้แก่ งานประเพณีบวชลูกแก้ว หรือประเพณีปอยสางลอง กล่าวคือเป็นงานประเพณีที่เด็กและเยาวชนเข้ามาบวชเรียนในพุทธศาสนาช่วงฤดูร้อน ประมาณ 10 - 15 วัน ระหว่างต้นเดือนเมษายนขงทุกปี ผู้ปกครองที่มีเด็กอายุระหว่าง 10 - 18 ปี จะต้องนำเด็กเข้ามาบวชเป็นสามเณร จากสถิติแต่ละปีไม่ต่ำกว่า 200 คน ก่อนที่จะมีพิธีอุปสมบทชาวบ้านและผู้ปกครองจะช่วยกันเฉลิมฉลองงานบุญและมีการจัดขบวนแห่อย่างยิ่งใหญ่ถึงสามวันสามคืน ในขบวนแห่ให้เด็กที่จะบวชนั่งบนหลังม้า และแห่ไปรอบๆ หมู่บ้าน ยิ่งถ้าเป็นงานระดับอำเภอก็จะมีขบวนหลากหลายและการแต่งกายที่โดดเด่น จนปัจจุบันถือว่าเป็นงานที่สร้างชื่อเสียงและดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาต่อเนื่อง เมื่ออุปสมบทครบจำนวนวันที่กำหนดไว้ สามเณรก็จะลาสิกขาเพื่อเรียนหนังสือในระบบปกติ แต่สำหรับเด็กที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้ว ถ้าสมัครใจจะบวชเรียนต่อก็สามารถที่สมัครเรียนได้ในโรงเรียนปริยัติธรรมอำเภอเวียงแหง

บ้านกองลมซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา มีหลังคาเรือนประมาณ 1,500 หลังคาเรือน ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา และบางส่วนนับถือศาสนาคริสต์ ด้วยความที่ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ความผูกพันกับวัดในพระพุทธศาสนาจึงมีสูง เช่น ในวันพระชาวบ้านจะหยุดทำงานในไร่เพื่อเข้ามาทำบุญที่วัด นอนวัดรักษาศีล 5 และวันสำคัญต่างๆ ก็มีการหยุดงานเพื่อช่วยเหลืองานทางพุทธศาสนา

โรงเรียนเวียงแหงปริยัติธรรมศึกษา ตั้งอยู่ในวัดคลองลมเขตอำเภอเวียงแหง เป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชนทั่วไปจึงทำให้สภาพชุมชนเป็นชุมชนเมืองอย่างเด่นชัดประชาชนบริเวณรอบวัดมีมากกว่า 1,500 คน (หมู่บ้านขนาด L) ซึ่งมีอาชีพหลากหลายและประชาชนในชุมชนไม่ได้เป็นผู้ปกครองของนักเรียน เพราะนักเรียนทั้งหมดมีภูมิลำเนาอยู่ต่างอำเภอและต่างจังหวัด เดินทางเข้ามาศึกษาในสถานศึกษาแห่งนี้

ด้านทิศเหนืออยู่ติดถนนสายหลักและลำน้ำแดงของการเดินทาง ทำให้นักเรียนสามารถที่จะศึกษาหาความรู้จากแหล่งความรู้ได้หลากหลายนอกเหนือจากที่ทางโรงเรียนจัดให้และเมื่อได้รับการเจ็บป่วยสามารถได้รับการรักษาจากแพทย์ผู้เชี่ยวชาญจากทางโรงพยาบาลที่มีศักยภาพเพียงพอ

ด้านทิศใต้อยู่ติดกับโรงพยาบาลเวียงแหงและแหล่งชุมชน

ด้านทิศตะวันออกติดกับโรงเรียนบ้านคลองลม การที่โรงเรียนตั้งอยู่ในท่ามกลางสภาพชุมชนที่มีความเจริญด้านการศึกษา ด้ยสาธารณสุข และด้วยอื่นๆ โดยเฉพาะวัดที่อยู่ภายในวัดคลองลมและใกล้เคียงได้ให้ความอุปถัมภ์ด้านที่อยู่อาศัยของนักเรียนโดยตลอดสภาพชุมชนจึงเอื้อต่อการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

โอกาสและข้อจำกัดของสถานศึกษา

โอกาส โรงเรียนเวียงแหงปริยัติศึกษา ตั้งอยู่ในชุมชนเมืองที่มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานระบบสาธารณูปโภค แหล่งเรียนรู้ และสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นอย่างดี ได้ความร่วมมือเป็นอย่างดีจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและหน่วยงานที่ได้ให้การสนับสนุนสถานศึกษาในการจัดการศึกษาและการบริการแหล่งเรียนรู้ที่เห็นความสำคัญต่อการจัดการศึกษาให้แนวคิดและแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

คณะสงฆ์/ศรัทธาประชาชนสนับสนุนการจัดการศึกษาของพระภิกษุสามเณรเป็นอย่างดี ศรัทธาประชาชนให้การอุปถัมภ์ภัตตาหารและอุปกรณ์การศึกษา สนับสนุนให้บุตรหลานเข้ามาบวชเรียน ชุมชนให้การสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน พ.ร.บ. การศึกษา เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสำนักงานพุทธศาสนาการสนับสนุนการจัดการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาให้การช่วยเหลือทางด้านวิชาการเป็นอย่างดี

ข้อจำกัด เนื่องจากโรงเรียนเวียงแหงปริยัติศึกษา ตั้งอยู่ในวัดคลองลม เป็นโรงเรียนที่ไม่มีประตูสำหรับเปิด-ปิด เป็นการเฉพาะเหมือนโรงเรียนอื่นๆ เพราะใช้ประตูเข้า-ออกร่วมกับทางวัดคลองลม นอกจากการศึกษาสงฆ์ (บาลี – นกธรรม) ยังไม่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการศึกษา องค์การท้องถิ่นยังไม่ให้การช่วยเหลือเท่าที่ควร สำนักงานต้นสังกัดยังไม่สามารถรับประกันความมั่นคงในวิชาชีพของบุคลากร และขาดงบประมาณในการจัดจ้างบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาโรงเรียน ต้นสังกัดยังไม่สามารถจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอต่อการศึกษาแบบกึ่งนอน

เวียงแหงปริยัติธรรม โรงเรียนคนจน เพื่อคนจน

ราวปี พ.ศ. 2525 การศึกษาไทยยังไม่เจริญก้าวหน้าอย่างทุกวันนี้ โดยเฉพาะอำเภอไกลปลินเพียง อย่างอำเภอเวียงแหง ยิ่งไม่ต้องพูดถึงระบบการศึกษา เพราะสมัยนั้นชาวบ้านมีทัศนคติต่อระบบการศึกษาทางลบ มองว่าเมื่อชายหนุ่มหญิงสาวเติบโตก็เป็นแรงงานสำคัญในครอบครัว และแต่งงานมีครอบครัว ไม่จำเป็นต้องเรียนหนังสือ เพราะนอกจากจะเสียเวลาแล้วยังต้องลงทุนในการศึกษาจำนวนมาก หากไม่มีฐานะจริงๆ ก็ยากที่จะเรียนจบ หรือไม่ก็ต้องดิ้นรนเรียนด้วยตัวเอง เพราะผู้ปกครองไม่สนับสนุนให้มีการเรียนหนังสือดังที่กล่าวมาเบื้องต้น และโรงเรียนก็มีเพียงแห่งเดียวในอำเภอยิ่งเด็กที่อยู่ห่างไกลออกไปจะต้องเดินทางข้ามภูเขาและป่ารกทึบหากไม่มีความเพียรขยันสูงย่อมไม่สามารถที่มาเรียนหนังสือได้

บวชเรียนถือว่าเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับเด็กที่จะมีโอกาสได้เรียนหนังสือ และประหยัดค่าใช้จ่าย เด็กและเยาวชนนอกจากจะมีศรัทธาในพระพุทธศาสนาแล้ว ต้องมีความมุ่งมั่นที่จะเรียนหนังสือด้วยจึงจะประสบความสำเร็จ นอกจากนี้การบวชยังเป็นที่ถือว่าเป็นการตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ที่เลี้ยงดูตนมา แต่ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอเวียงแหงขณะนั้นมีเพียงการสอนเพียงแผนกนักธรรม บาลี ยังไม่มีการเปิดแผนกสามัญ เพราะกลัวว่าเด็กเรียนจบไปแล้วจะลาสิกขาและไม่มีความรู้สืบทอดพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์จึงพยายามปิดกั้นการศึกษาทางโลก แต่ก็ยังมีพระเถรลักลอบมาเรียนในโรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ หรือที่เรียกอีกอย่าง การศึกษานอกระบบ (กศน.) เพื่อจะได้มีวุฒิในระดับที่สูงและสามารถที่จะเดินทางเข้าไปเรียนต่อในเมืองเชียงใหม่

พระครูกันตศีลลานุกยุต เป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียนเวียงแหงปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอเวียงแหงปัจจุบันเล่าให้ฟังว่า “พระเถรสมัยนั้นใครที่จะเรียนก็ต้องแอบไปเรียนไม่ให้เจ้าอาวาสรู้ เพราะท่านจะตำหนิและห้ามเรียนเด็กฆาต สมัยนั้นพระเถรที่เรียนส่วนใหญ่เพื่อเรียนจบแล้วก็ลาสิกขาไปประกอบอาชีพจนไม่มีพระเถรอยู่เลย” คณะสงฆ์จึงมีความเข้มงวดกับการศึกษามาก จุดตรงนี้ถือว่าเป็นแรงผลักดันให้ท่านได้เข้ามาริเริ่มจัดตั้งโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ด้วยความที่ฐานะที่บ้านยากจน อยากรเรียนต่อแต่พ่อแม่ไม่มีเงินส่งเรียน เมื่อเรียนจบชั้น ป 4 จึงตัดสินใจบวชเป็นสามเณร เพราะเป็นช่องทางเดียวที่จะให้ตัวเองมีโอกาสได้เรียนในระดับสูงกว่านี้ แม้ว่าจะบวชแต่ความจนก็ยังเป็นอุปสรรคสำคัญในการเรียนหนังสือประกอบกับบทบาทการเป็นสามเณรที่ต้องคอยอุปฐากพระผู้ใหญ่ระดับเจ้าอาวาส ทำให้ท่านต้องงานหนักเพื่อจำได้มีเวลาไปเรียนระยะทางจากวัดมายังโรงเรียนมีระยะทางไกล 4 กิโลเมตร และต้องเดินด้วยเท้าไป-กลับทุกวัน นั่นก็หมายความว่าต้องออกเดินทางแต่เช้าเพื่อให้ทันเช้าแถวก่อนเข้าเรียน ไม่มีโอกาสออกบิดนบาตร ไม่มีกำข้าวฉนเข้า จนครูที่สอนสังเกตเห็นสามเณรไม่ได้ฉนข้าวจึงได้จัดอาหารถวายทุกวัน ไม่เพียงภาระการเรียนเท่านั้นแต่ผู้ที่บวชเรียนจะต้องมีภาระอุปฐากครูอาจารย์ทุกอย่างตั้งแต่ การถูกล้าง ตักน้ำให้ท่านอาบ เก็บกวาดลานวัด ดังนั้นจึงต้องอาศัยความเพียรอย่างยิ่งต่อการเอาชนะอุปสรรคต่างๆ และแบ่งเวลาเพื่อทำการส่งครูในวันถัดไป ไม่เพียงแต่รูปเดียวที่เป็นอย่างนี้ แต่สามเณรส่วนใหญ่ต้องดิ้นรนเรียนด้วยตนเอง สิ่งเดียวที่เป็นแรงผลักดันในการเรียนหนังสือสมัยนั้นเพื่อหนีความจนและความไฝฝืนที่จะมีความรู้เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพในอนาคต จนกระทั่งท่านเรียนจบในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3

ความสำเร็จในขั้นแรกถือว่าเป็นมีความหมายต่อตัวท่านอย่างมาก เป็นบันไดที่จะเรียนในขั้นสูงขึ้นไป แต่ในอำเภอเวียงแหงไม่มีโรงเรียนรองรับในระดับที่สูงขึ้นไป จึงตัดสินใจเดินทางเข้ามาในตัวเมืองเชียงใหม่ ระยะทางกว่า 150 กิโลเมตร การเดินทางในสมัยนั้นก็มีความลำบากเพราะรถโดยสารมีเพียงรอบเดียว และใช้เวลาเดินทางกว่าจะถึงเมืองเชียงใหม่ และได้เข้ามาศึกษาในโรงเรียนเซตุนศึกษาซึ่งมีเพียงโรงเรียนเดียวในสมัยนั้นที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มุมมานะจนเรียนจบมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6.) สมที่ดั่งที่ได้ตั้งใจไว้

เมื่อเรียนจบออกมาก็ปรากฏว่า อำเภอเวียงแหงขาดแคลนพระสงฆ์ในที่จะช่วยเหลือชาวบ้านในการอบรมเผยแผ่พระพุทธศาสนา ท่านจึงตัดสินใจเดินทางกลับมายังอำเภอเวียงแหง เพื่อเป็นบุคคลากรในการเผยแผ่พุทธศาสนาและช่วยเหลือชาวบ้านในฐานะพระสงฆ์ ระหว่างที่ปฏิบัติศาสนกิจของศาสนาอยู่ในบ้านเกิดของตนเองนั้น ท่านก็จัดกิจกรรมบวชสามเณรภาคฤดูร้อนและสนับสนุนให้สามเณรที่ต้องการเรียนหนังสือได้มีโอกาสเรียนในระดับที่สูงขึ้นไป โดยส่งให้เรียนที่โรงเรียนวัดเซตุนศึกษา อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ซึ่งก็ต้องใช้งบประมาณส่วนตัวในการส่งให้สามเณรได้เรียน

จนกระทั่งปี พ.ศ. 2530 เปิดโรงเรียนแผนกธรรม – บาลี ประจำอำเภอ มีพระภิกษุสามเณรเข้ามาเรียนหลากหลายชาติพันธุ์ เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ลีซอ มูเซอ ปกาเกอญอ จีน และไทยใหญ่ เข้ามาเรียนจำนวนมากเพราะสมัยนั้นระบบการศึกษายังไม่แพร่หลาย ทำให้เด็กหลายคนขาดโอกาสทางการศึกษา จึงได้เข้ามาบวชเรียนยังสำนักเรียนแห่งนี้ แต่ทั้งนี้พบว่า เมื่อมีการจำนวนมากขึ้นความต้องการเรียนหนังสือในระดับที่สูง และมีความต้องการที่จะศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพราะพระภิกษุสามเณรหลายรูปเล็งเห็นว่า การศึกษาเพียงบาลีอย่างเดียวทำให้ไม่มีความรู้กว้างขวาง ไม่สามารถที่จะสมัครทำงาน หรือเข้าไปเรียนต่อยังสถาบันการศึกษาอื่นๆ ได้ ดังนั้นจึงมีการลงมาศึกษาในอำเภอเวียงแหง

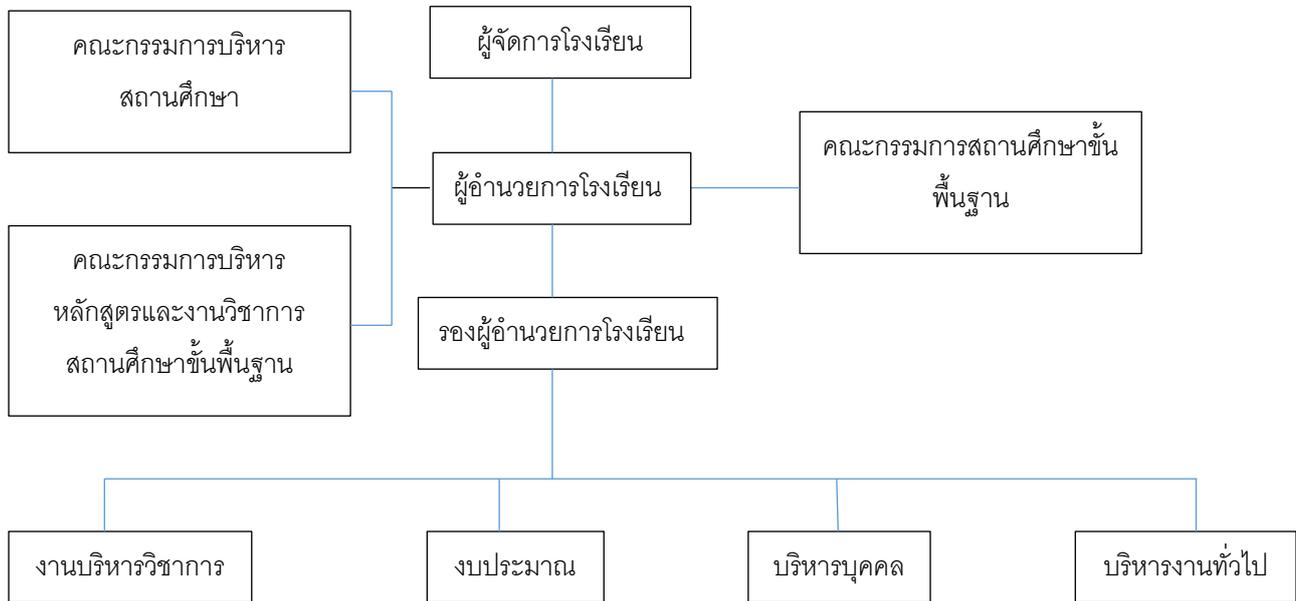
การคมนาคมถือว่าเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้พระภิกษุสามเณรบางส่วนเกิดความท้อแท้เพราะ ต้องใช้ระยะเวลาเดินทางมาไกล และผ่านหุบเขาหลายลูก ประกอบกับการเดินทางสมัยนั้นต้องใช้งบประมาณสูง ทางคณะสงฆ์อำเภอจึงได้ขออนุญาตจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาขึ้น เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2543 โดยเปิดสอนครั้งแรกในฐานะเป็นห้องเรียนสาขาอำเภอแมริม ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยครั้งนั้นมีนักเรียนเข้ามาศึกษาจำนวน 34 รูป โดยมีพระมหาอินสอน เป็นครูใหญ่

การบริหารจัดการโรงเรียน

ในช่วงเริ่มต้นของการจัดการศึกษา โรงเรียนเวียงแหงปริยัติศึกษา ถือว่ามีการเปิดสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการทุกประการ แต่เนื่องจากการเรียนการสอนในสมัยนั้น มีความขาดแคลนครูผู้สอนที่มีความชำนาญในรายวิชานั้นจริง ดังนั้นจึงต้องให้ครูสอนมากกว่า 1 วิชา และสอนโดยที่ไม่ตรงกับสาขาวิชาที่ตนเองได้เรียนมา อย่างกรณีพระ ดร.ฐานี ลีตวิริโย เป็นศิษย์เก่าและเรียนจบในระดับปริญญาตรี ซึ่งเป็นครูสอนในชั้น ม 1 – 2 กล่าวได้ว่า ตนเองเรียนจบจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ในสาขาการบริหารจัดการ และเมื่อมาบรรจุเป็นครูสอนที่ต้องสอนในวิชา คณิตศาสตร์ แม้ว่าจะเป็นวิชาที่ตนเองไม่ถนัดแต่ก็ศึกษาและสามารถสอนนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดการศึกษาของโรงเรียนปริยัติธรรมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาแบบสงเคราะห์ กล่าวคือนักเรียนที่จะเข้ามาศึกษาเพียงเข้ามาบวชในพุทธศาสนา ก็สามารถเข้ามาศึกษาชั้นเรียนแห่งนี้ได้ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ แม้กระทั่งอัฐบริวารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกับการบวชก็ตาม เพราะโรงเรียนแห่งนี้มีแนวต้องการที่ช่วยเหลือเด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษาเข้ามาศึกษา และได้รับโอกาสเท่าเทียมกับเด็กคนอื่น ๆ ในสังคมหรือสังคมภายนอก

โครงสร้างการบริหารจัดการ

ตารางแสดงบทบาทของแต่ละฝ่าย

งานบริหารวิชาการ	งบประมาณ	บุคคล	บริหารทั่วไป
1.การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	1.การจัดทำและเสนอ งบประมาณ	1.การวางแผน อัตรากำลังและกำหนด ตำแหน่ง	1.การธุรการ
2.พัฒนากระบวนการเรียนรู้	2.การจัดสรร งบประมาณ	2.การสรรหาและการ บรรจุแต่งตั้ง	2.งานเลขานุการ คณะกรรมการ
3.การวัดผล ประเมินและเทียบโอนผลการเรียน	3.การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลและรายงาน ผลการใช้เงินและผลการ	3.การเสริมสร้าง ประสิทธิภาพในการ ปฏิบัติงาน	3.งานพัฒนาระบบ เครือข่ายข้อมูล สารสนเทศ
4.การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	4.การระดมทรัพยากร และ การลงทุนเพื่อ	4.วินัยและการรักษา วินัย	4.การประสานและ พัฒนาเครือข่าย การศึกษา 13
5.พัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี	การศึกษา	5.การออกจากราชการ	5.การศึกษาในระบบ นอกระบบ ตามอัธยาศัย

6.หารพัฒนาแหล่งการเรียนรู้	5.การบริหารการเงิน	6.งานโครงการอาหารมือเปล่า	6.งานส่งเสริมงานกิจการ
7.การนิเทศการศึกษา	6.การบริหารบัญชี	7.งานก่อสร้างสมุด	7.การประชาสัมพันธ์การศึกษา
8.การแนะแนวการศึกษา	7.การบริหารพัสดุและสินทรัพย์	8.งานสุขอนามัย/พยาบาล	8.จัดระบบควบคุมในหน่วยงาน และสถาบัน
9.การพัฒนาาระบบและประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา	8.งานโสตทัศนศึกษา	9.งานกิจกรรม/โครงการ	8.จัดระบบควบคุมใน
10.งานส่งเสริมด้านวิชาการ	9.แบบบันทึกการใช้รถ	10.งานพัฒนาบุคลากร (อบรมสัมมนา)	9.ประสานราชการกับเขตพื้นที่การศึกษา
11.การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่นๆ	10.งานอาคารสถานที่	11.งานพัฒนาทักษะกิจกรรมนักเรียน	10.บริการสาธารณะ
12.การส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครั้ว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา	11.งานระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา	12.งานนิเทศการ	11.งานสารสนเทศ
13.บันทึกคู่มือประจำวัน		13.งานความปลอดภัย	12.การรับนักเรียน
14.งานประสานราชการกับเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่น		14.งานใบลาครู นักเรียน	
		15.งานบัตรนักเรียน	
		16.งานประชาสัมพันธ์	
		17.จริยธรรมวินัย	
		18.กฎระเบียบของโรงเรียน	
		19. เยี่ยมผู้ปกครอง	
		20.งานประชุมพิธีการงานสารวัตรนักเรียน	

จากตารางจะเห็นได้ว่าโรงเรียนปริยัติธรรมเวียงแหง มีโครงการสร้างการบริหารโรงเรียนชัดเจน การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเข้ามาบริหารจัดการ โดยเฉพาะบทบาทของคณะกรรมการบริหารการศึกษา ในช่วงเริ่มต้นมีบทบาทสำคัญในการก่อตั้งโรงเรียน ระดมทุนเพื่อใช้จ่ายในโรงเรียน เช่น การจัดทำผ้าป่าให้ชาวบ้าน สมทบทุนในการจัดซื้ออุปกรณ์การเรียน การสนับสนุนจัดทำภัตตาหารสำหรับนักเรียนสามเณร

แม้ว่าการดำเนินงานของโรงเรียนจะมีโครงสร้างการบริหารงานชัดเจน แต่ในการดำเนินงานนั้นผู้อำนวยการในฐานะผู้บริหาร จะมีการบริหารบุคลากร บริหารงบประมาณ และบริหารการศึกษา ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร

บุคลากรครู ในระบบการศึกษาของโรงเรียนปริยัติธรรมเวียงแห่งนั้น ครูคือผู้ที่มีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ให้กับลูกศิษย์ และครูส่วนใหญ่ที่นี้เป็นนอกพื้นที่แทบทั้งสิ้นซึ่งต้องอาศัยครูจิตอาสาในการเข้ามาช่วยสอน เพราะงบประมาณค่าตอบแทนครูนั้นไม่เพียงพอ อัตราค่าตอบแทนครูของที่นี่เริ่มตั้ง 8,000 – 16,000 บาท ไม่มีสวัสดิการใดให้กับครูและเจ้าหน้าที่ ผู้อำนวยการของที่นี่จึงเป็นเป็นในฐานะพ่อบ้านที่จะต้องดูแลครูและนักเรียน งบประมาณในการดำเนินงานต่างๆ

“นักเรียนไปได้ ครูอยู่รอด “ พระครูปรากฏ ผู้อำนวยการโรงเรียนคนปัจจุบันได้กล่าวว่า เดิมไม่ได้ตั้งใจที่ขึ้นมาทำงานเป็นหลักเป็นฐานที่นี่ แต่เริ่มจากขึ้นมาเพิ่มห้องเที่ยวซึ่งเป็นเพื่อนกับพระฐานี จิตวิริโย อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนคนก่อน เมื่อมาแล้วก็รู้ว่าที่นี่มีบรรยากาศเงียบสงบ สมบูรณ์ด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติ ทำให้ตนเองรู้สึกประทับใจ

จากเดิมที่เป็นเพียงครูสอนรายวิชา แต่เมื่อพระฐานี ได้ยุติบทบาทการเป็นผู้อำนวยการก็เลยจำเป็นต้องขึ้นมารับตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน โดยสมัยที่ตนเองเป็นครูสอน ก็มีความรู้สึกเหมือนครูทั่วไปว่า ทำไมผู้บริหารไม่ทำตรงนั้น ตรงนี้ พอตนเองได้เข้ามาบริหารก็มีโอกาสได้ทำงานอย่างเต็มที่ แต่ทั้งนี้ก็พบว่าอุปสรรคสำคัญคือเรื่องของงบประมาณ แต่ก็ไม่ได้มองว่าเป็นปัญหาสำคัญ ท่านจึงได้ระดมทุนโดยการแจ้งข่าวไปยังญาติโยมที่เคยให้การสนับสนุน และทำเป็นโครงการระดมทุนในแต่ละครั้ง เช่น การทำโรงครัวที่ได้มาตรฐานสามารถรองรับนักเรียน ครู และญาติโยมที่เข้ามาปฏิบัติธรรมยังวัดแห่งนี้ได้

แนวคิดสำคัญของการบริหารจัดการของท่านก็คือเน้นที่พฤติกรรมของนักเรียนเป็นที่ตั้ง ซึ่งการเรียนทางวิชาการมากไปก็จะทำให้นักเรียนไม่สามารถไปได้รอด เป้าหมายที่อยากเห็นจริงก็คือ การมีความรับผิดชอบ มีความขยัน แค่นี้ก็ถือว่าผ่าน เพราะอนาคตเขาจะต้องเติบโตและสามารถใช้ชีวิตในอนาคตได้ เรื่องเกรดก็ไม่ได้ตั้งความหวังไว้มากเท่าไร

การบริหารคณะครู มีการเอาใส่ใจเหมือนกับครอบครัวเดียวกัน และไม่จำเป็นต้องมองท่านเป็นผู้บริหาร แต่ให้มองในฐานะพี่ชาย ผู้สนับสนุนอยู่เบื้องหลัง สนับสนุนให้ครูมีโอกาสได้ไปเรียนในระดับที่สูงขึ้น บางทีก็ดูแลไปถึงครอบครัวของคณะครู เพราะครูบางท่านต้องเผชิญปัญหาหลายประการ ท่านก็แสวงหางบประมาณสนับสนุน ทำให้ครูที่นี่ มีความสามัคคี จะไม่มีความขัดแย้งให้เห็น กลไกสำคัญในการจัดการบริหารครูก็คือ การประชุมในวงข้าวเวลากลางวัน เพราะโอกาสในการรับประทานอาหารร่วมกันจะมีเวลาพูดคุยและสอบถามถึงสถานการณ์ แม้กระทั่งการเซนต์เอกสารก็จะเซนต์ภายหลังจากที่รับประทานอาหาร

ด้านสวัสดิการของครูนั้นไม่มีกฎ ระเบียบที่แน่นอน แต่พิจารณาตามความเหมาะสมและโอกาสให้อำนาจ ในกรณีที่เกิดว่า ญาติของครูคนใดคนหนึ่งเสียชีวิตก็ไปช่วยเหลือและสนับสนุนงบประมาณ จัดกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น

การมีส่วนร่วมของชุมชน

ในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนแต่ละครั้งก็ประชาสัมพันธ์ให้กับชุมชนได้ทราบ และเข้ามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับโรงเรียน เช่น การจัดงานบุญสลากภัตในแต่ละครั้งชุมชนก็เข้ามีส่วนร่วมในการทำงาน และสนับสนุนงบประมาณ ซึ่งจากการจัดกิจกรรมปีที่ผ่านมาได้งบประมาณแสนกว่าบาท นอกจากนั้นบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษา ก็เข้ามามีส่วนร่วมให้ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการศึกษา กรณีที่มีปัญหาคณะกรรมการก็ให้ข้อคิดเห็น โดยมีการประชุมปีละ 2 ครั้ง ซึ่งในความเป็นจริงอาจจะต้องประชุม 4 ครั้ง ก่อนเปิดเรียน หลังปิดทั้งสองเทอม

หลักสูตรการเรียนการสอน

หลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียนปริยัติธรรมอำเภอเวียงแหงนั้น มีการแบ่งหลักสูตรใหญ่ๆ ออกเป็น 2 หลักสูตร กล่าวคือ

1.หลักสูตรขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่ยังศึกษาไม่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เนื่องจากโรงเรียนแห่งนี้เป็นโรงเรียนให้โอกาส และสงเคราะห์สำหรับนักเรียนในการจัดการศึกษา ดังนั้นนักเรียนส่วนหนึ่งเดินทางจากประเทศพม่า และกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ทำให้พื้นฐานการเขียน การอ่านภาษาไทยจึงเป็นอุปสรรคสำคัญ ในการที่ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ดังนั้นทางโรงเรียนจึงได้จัดหลักสูตรขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนที่ยังเรียนไม่จบหรือมีพื้นฐานไม่เพียงพอ

หลักสูตรขั้นพื้นฐานนั้น ทางโรงเรียนได้มีการจัดการศึกษาร่วมกับ สถาบันการศึกษานอกโรงเรียน กศน. เพื่อให้เข้ามามีบทบาทในการสอนนักเรียน และให้สามารถออกประกาศสำหรับนักเรียนที่เรียนจบ ปัจจุบันในหลักสูตรนี้มีนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ทั้งสิ้น 41 รูป หลักสูตรขั้นพื้นฐานประกอบไปด้วยรายวิชาดังนี้

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ที่	สาระการเรียนรู้	ประถมศึกษา		หมายเหตุ
		วิชาบังคับ (หน่วยกิต)	วิชาเลือก (หน่วยกิต)	
1	ทักษะการเรียนรู้	5	-	
2	ความรู้พื้นฐาน	12	-	
3	การประกอบอาชีพ	8	12	
4	ทักษะการดำเนินชีวิต	5	-	
5	การพัฒนาสังคม	6	-	
	รวม	36	12	
		48 หน่วยกิต		

กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต	100 ชั่วโมง	
-------------------------	-------------	--

เมื่อนักเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วก็จะสมัครเข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษาต้น ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะในการศึกษามากขึ้น โดยเฉพาะทักษะการเขียน การอ่าน การพูดภาษาไทย ถ้านักเรียนยังขาดทักษะด้านภาษาโรงเรียนจะต้องมอบให้ครูประชั้นสอนพิเศษในช่วงเวลาเลิกเรียน หรือช่วงวันหยุดเสาร์อาทิตย์ เพื่อให้นักเรียนทันเพื่อนในห้องเดียวกัน

หลักสูตรการศึกษาโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการจัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ มีวิชาและหน่วยครบตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ เพราะจะต้องมีการประเมินประเมินนักเรียน และการจัดการศึกษาของโรงเรียนจาก ศมช. ซึ่งจะมีการประเมินปีละครั้ง โดยมีเกณฑ์การประเมินมาตรฐานเหมือนกับนักเรียนทั่วไป

กลุ่มสาระการเรียนรู้	ม.ต้น			ม.ปลาย
	ม.1	ม.2	ม.3	ม.4-6
	ชั่วโมง	ชั่วโมง	ชั่วโมง	ชั่วโมง
กลุ่มสาระการเรียนรู้				
- ภาษาไทย	120	120	120	240
- คณิตศาสตร์	120	120	120	240
- วิทยาศาสตร์	120	120	120	240
- สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	240	240	240	240
- พระพุทธศาสนา (ศป.- ธม.)	120	120	120	240
- ประวัติศาสตร์	40	40	40	80
- ศาสนาศิลปกรรม จริยธรรม	} 80	} 80	} 80	} 80
- หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม				
- เศรษฐศาสตร์				
- ภูมิศาสตร์				
- สุขศึกษาและพลศึกษา	40	40	40	80
- ศิลปะ	40	40	40	80
- การงานอาชีพและเทคโนโลยี	80	80	80	120
- ภาษาต่างประเทศ	120	120	120	240

รวมเวลาเรียนพื้นฐาน	880	880	880	1,640
รายวิชาเพิ่มเติม				
- ภาษาอังกฤษ	120	120	120	480
- รายวิชาเพิ่มเติมตามจุดเน้นของโรงเรียน	80	80	80	1120
รวมเวลาเรียนรายวิชาเพิ่มเติม	ปีละ 200 ชั่วโมง			1600 ชั่วโมง
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน				
- กิจกรรมแนะแนว	} 120	} 120	} 120	} 360
- กิจกรรมนักเรียน				
- กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์				
รวมเวลากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	120	120	120	360
รวมเวลาเรียน	1,200 ชม./ปี			รวม 3 ปี ไม่น้อยกว่า 3,600 ชั่วโมง

ปัญหา/อุปสรรค

- งบประมาณไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้บริหารต้องหางบประมาณมาด้วยตนเองจากหลากหลายทาง
- ไม่สามารถคัดกรองนักเรียนได้ เพราะพื้นฐานนักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทำให้การจัดการเรียนการสอนมีความลำบาก
- การเดินทางเข้ามาตัวอำเภอเวียงแหงมีความยากลำบาก การเดินทางค่อนข้างยากถนนแคบ ขึ้น-ลงเขา สำหรับผู้ที่ไม่คุ้นเคยกับเส้นทางต้องใช้เวลาและความระมัดระวังในการเดินทางสูง บางพื้นที่เป็นภูเขาสูงชันทางแคบ พื้นที่ในเขตบริการมีจำนวน 3 ตำบล คือ เมืองแหง แสนไห และเปียงหลวง มีประชากรประมาณ 21,000 คน ประกอบด้วย ชาวไทยพื้นเมือง ลีซอ ไทยใหญ่ และพม่า เป็นต้น มีความแตกต่างทางด้านภาษา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และศาสนา มีปัญหาในการสื่อสาร ซึ่งส่งผลกระทบต่อการเข้าใจในการเรียนการสอน

4. ผู้ปกครองส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา และบางส่วนไม่ได้รับการศึกษาประกอบอาชีพทางการเกษตร และรับจ้างมีฐานะยากจน ไม่มีทุนทรัพย์ในการส่งเสริมการพัฒนาการเรียนรู้อันในระบบได้ ส่งผลให้เกิดปัญหาการเรียนรู้อและการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน
5. ท่าเลที่ตั้งของอำเภอเวียงแหงตั้งอยู่ในหุบเขา บางพื้นที่ไม่มีสัญญาณโทรศัพท์ทำให้การติดต่อสื่อสารใช้ไม่ได้ เป็นอุปสรรคต่อการสื่อสาร
6. อำเภอเวียงแหงมีเขตพื้นที่ที่เป็นชายแดนติดกับประเทศพม่า ในเขตของบ้านหลักแต่ง ตำบลเปียงหลวง ซึ่งมีปัญหาในเรื่องของยาเสพติด

รางวัลแห่งความภาคภูมิใจจากองค์การสหประชาชาติ

เนื่องจากในพื้นที่ ต.เมืองแหง เป็นพื้นที่ติดกับชายแดนไทย-พม่า ทั้งยังเป็นพื้นที่ประสบปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด ประกอบกับ มีผู้อพยพชาวพม่าเดินทางเข้าไปทำงานในตัวเมือง แล้วเกิดติดเชื้อไวรัสเอชไอวี หรือ โรคเอดส์ กลับมาอาศัยอยู่ที่ ต.เมืองแหง จำนวนมาก ทางโรงเรียนเวียงแหงปริยัติศึกษา จึงดำเนินการโครงการเครือข่ายสามเณรในการต่อต้านปัญหายาเสพติด และโรคเอดส์ พร้อมทั้งมีการตั้งสภาสามเณรขึ้นเมื่อปี 2548 ในการจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องโรคเอดส์ จัดกิจกรรมธรรมสัจจะเยี่ยม และให้กำลังใจผู้ป่วยตามบ้าน

กิจกรรมสำคัญได้แก่ การบรรยายธรรมให้ฟังจัดค่ายคุณธรรมให้ผู้ป่วยได้มาปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิ ขณะเดียวกันยังมีการจัดรายการวิทยุ เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์สำหรับประชาชนทั่วไป โดยในช่วงที่ดำเนินงานอยู่นั้นได้มีโอกาสร่วมงานกับ นาย ลอเรนซ์ มอนด์ ผอ.โครงการสังฆเมตตา จ.เชียงใหม่ ที่ได้รับการสนับสนุนจาก องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูนิเซฟ (UNICEF) ในการทำงานร่วมกับพระสงฆ์เพื่อสร้างจิตสำนึก ยับยั้งการติดเชื้อรายใหม่ และ จัดการดูแลช่วยเหลือคนที่ติดเชื้อหรือได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ และนายลอเรนซ์ เห็นว่าเป็นโครงการที่ดี จึงขอข้อมูลจากทางโรงเรียน และ ส่งไปยังสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเอ็นดีพี (UNDP) และ สำนักงานโครงการโรคเอดส์แห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเอ็นเอดส์ (UNAIDS) เมื่อช่วงเดือน พ.ค. 2553 เพื่อพิจารณารางวัล Red Ribbons Award ที่เป็นรางวัลที่จะมอบให้กับองค์กรที่ทำงานด้านโรคเอดส์ โดยมี 670 โครงการจากทั่วโลก ส่งเข้าพิจารณารางวัลนี้ด้วย ยูเอ็นเอดส์ ได้คัดเลือกจนเหลือ 25 โครงการเพื่อมอบรางวัลดังกล่าว และโครงการของโรงเรียนเวียงแหงปริยัติศึกษาได้รับคัดเลือกติด 1 ใน 25 โครงการ และได้รับรางวัล Red Ribbons Award สาขาช่วยเหลือชุมชน ซึ่งเป็นโครงการเดียวของทวีปเอเชียที่ได้รับรางวัลนี้ นอกจากนี้โครงการของโรงเรียนเวียงแหงปริยัติศึกษา ยังได้รับคัดเลือกให้เป็น 1 ใน 5 โครงการ ที่ได้รับรางวัล เป้าหมายการพัฒนาแห่ง สหัสวรรษ (MDGs) ซึ่งเป็นรางวัลพิเศษที่มอบขึ้นเป็นครั้งแรกด้วย เนื่องจากทางคณะกรรมการเห็นว่าโครงการดังกล่าวเป็นโครงการที่จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ ซึ่งตรงกับเกณฑ์ที่ทางคณะกรรมการกำหนดไว้ ทั้งนี้สำหรับรางวัล Red Ribbons Award จะมีการมอบในการประชุมเอดส์โลกที่จะจัดขึ้นทุก 2 ปี

2.กรณีโรงเรียนบาลีสาธิต มจร.วิทยาเขตเชียงใหม่

โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษาจัด ให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรชั้นพื้นฐานเพื่อเข้าศึกษาต่อในระดับเตรียมอุดมศึกษา ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยมหัธยมศึกษาตอนต้นและมอปลาย ของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีวิชาบาลี ธรรม และพระพุทธศาสนาเพิ่มเติม เริ่มเปิดการศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2492 เป็นต้นมา เดิมมีฐานะเป็นแผนกในสังกัดมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทางโรงเรียนได้รับอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการ ให้ตั้งเป็นโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เมื่อวันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2515 ปัจจุบันโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา มจร เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเชียงใหม่ ใกล้กับโรงพยาบาลมหาราชเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในวัดสวนดอกพระอารามหลวง เป็นวัดแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีพระเจ้ากัณฑ์พระพุทธรูปองค์งามที่สุดของล้านนาเป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชนทั่วไปจึงทำให้สภาพชุมชนเป็นชุมชนเมืองอย่างเด่นชัดประชาชนบริเวณรอบวัดมีมากกว่า 2,000 คน (หมู่บ้านขนาด L) ซึ่งมีอาชีพหลากหลายและประชาชนในชุมชนไม่ได้เป็นผู้ปกครองของนักเรียน เพราะนักเรียนทั้งหมดมีภูมิลำเนาอยู่ต่างอำเภอและต่างจังหวัด เดินทางเข้ามาศึกษาในสถานศึกษาแห่งนี้

ด้านทิศเหนืออยู่ติดกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และโรงพยาบาลมหาราชเชียงใหม่ ทำให้นักเรียนสามารถศึกษาหาความรู้จากแหล่งความรู้ได้หลากหลายนอกเหนือจากที่ทางโรงเรียนจัดให้และเมื่อได้รับการเจ็บป่วยสามารถได้รับการรักษาจากแพทย์ผู้เชี่ยวชาญจากทางโรงพยาบาลที่มีศักยภาพเพียงพอ

ด้านทิศใต้อยู่ติดกับกองบิน บบ.41 สนามบินเชียงใหม่

ด้านทิศตะวันออกติดกับโรงเรียนวัดมโนทัยพ่ายและทิศตะวันตกอยู่ติดกับตลาดสุเทพ (กาดต้นพยอม) การที่โรงเรียนตั้งอยู่ในท่ามกลางสภาพชุมชนที่มีความเจริญด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข และด้านอื่นๆ โดยเฉพาะวัดที่อยู่ภายในตำบลสุเทพและใกล้เคียงได้ให้ความอุปถัมภ์ด้านที่อยู่อาศัยของนักเรียนมาโดยตลอดสภาพชุมชนจึงเอื้อต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

ตารางที่ 1 แสดง แผนที่บริเวณโรงเรียนและกิจกรรมนักเรียน

หลักสูตรสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

วัดผายหิน ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ แยกมัธยมศึกษาตอนต้น วัดผายหิน ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นโรงเรียนที่รวมใช้หลักสูตรสถานศึกษามัธยมศึกษาตอนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 จัดการศึกษา ดังนี้

1. เปิดสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (8 กลุ่มสาระการเรียนรู้) และจุดเน้นของสถานศึกษา
2. เป็นโรงเรียนแผนกมัธยมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
3. เป็นโรงเรียนในความอุปถัมภ์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
4. การสอนแบบวิชาโครงการ การสอนแบบพุทธวิธี การทดลอง
5. การสอนจิตวิทยาการสงฆ์วิเทศ ศักดิ์ถาวรพิธีโอ ธำมทาน และบิณฑบาต

โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

วัดสวนดอก พระอารามหลวง อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

ผ่านการรับรองจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา สมศ. (องค์การมหาชน) โฉมฉบับแรกและรอบสองระดับคุณภาพ "ดีมาก"

ถ้ามองในแง่โอกาสโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ตั้งอยู่ในชุมชนเมืองที่มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานระบบสาธารณูปโภค แหล่งเรียนรู้ และสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นอย่างดี ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและหน่วยงานหลักคือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ที่ได้ให้การสนับสนุนสถานศึกษาในการจัดการศึกษาและบริการแหล่งเรียนรู้ ที่เห็นความสำคัญต่อการจัดการศึกษาให้แนวคิดและแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

แต่ก็มีข้อจำกัดหลายประการ เนื่องจากโรงเรียนบาลีสาธิตศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ตั้งอยู่ในวัดสวนดอกพระอารามหลวง เป็นโรงเรียนที่ไม่มีประตูสำหรับเปิด-ปิด เป็นการเฉพาะเหมือนโรงเรียนอื่นๆ เพราะใช้ประตูเข้า-ออกร่วมกับทางวัดสวนดอกพระอารามหลวง และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ นอกจากนี้ยังเป็นชุมชนเมืองและเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาและเศรษฐกิจประชากรหนาแน่น ทำให้มีธุรกิจที่หลากหลาย ทั้งดีไม่ดี ทั้งที่ถูกศีลธรรมและมีแหล่งมั่วสุม ทำให้ผู้เรียนมีแหล่งมั่วสุม เช่น ร้านเกมส์ และสถานท้อโคจร เป็นต้น

นักเรียนที่เข้ามาศึกษายังโรงเรียนแห่งนี้เดินทางมาจากหลากหลาย ซึ่งมาตากเครือข่ายความสัมพันธ์ที่รุ่นพี่มักจะพาเพื่อนในห้องในชุมชนเข้ามาเรียนต่อ กลุ่มนักเรียนส่วนใหญ่เดินทางจากกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง นอกนั้นก็จะมีจากประเทศเพื่อนบ้านอย่างพม่า ลาว เวียดนาม ดังมีสถิติดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนนักเรียนแยกตามชั้นเรียน

ระดับชั้นเรียน	จำนวนห้อง	เพศ		รวม	เฉลี่ยต่อห้อง
		ชาย	หญิง		
ม.1	3	78	-	78	26.0 รูป
ม.2	2	43	-	43	21.5 รูป
ม.3	2	54	-	54	27.0 รูป
ม.4	3	74	-	74	18.5 รูป
ม.5	3	62	-	62	20.66 รูป
ม.6	4	86	-	86	21.5 รูป
รวม	17	397	-	397	23.35 รูป
รวมทั้งหมด	17	397	-	397	23.35 รูป

ปี 2536 เป็นปีที่มีจำนวนนักเรียนเข้ามาศึกษาจำนวนมาก เพราะช่วงนั้นการศึกษาโรงเรียนปริยัติธรรมเป็นสิ่งที่น่าสนใจและผู้ปกครองต่างส่งบุตรหลานเข้ามาศึกษา เพราะเห็นว่าเป็นการจัดการศึกษาให้ฟรี ทั้งอุปกรณ์การศึกษา และต่อมาได้จัดให้มีการจัดการศึกษาฟรีจากภาครัฐ นักเรียนและผู้ปกครองส่วนหนึ่งก็ไม่นิยมบวชเรียน ทำให้จำนวนผู้บวชเรียนน้อยลงและทางโรงเรียนก็ต้องปรับตัว

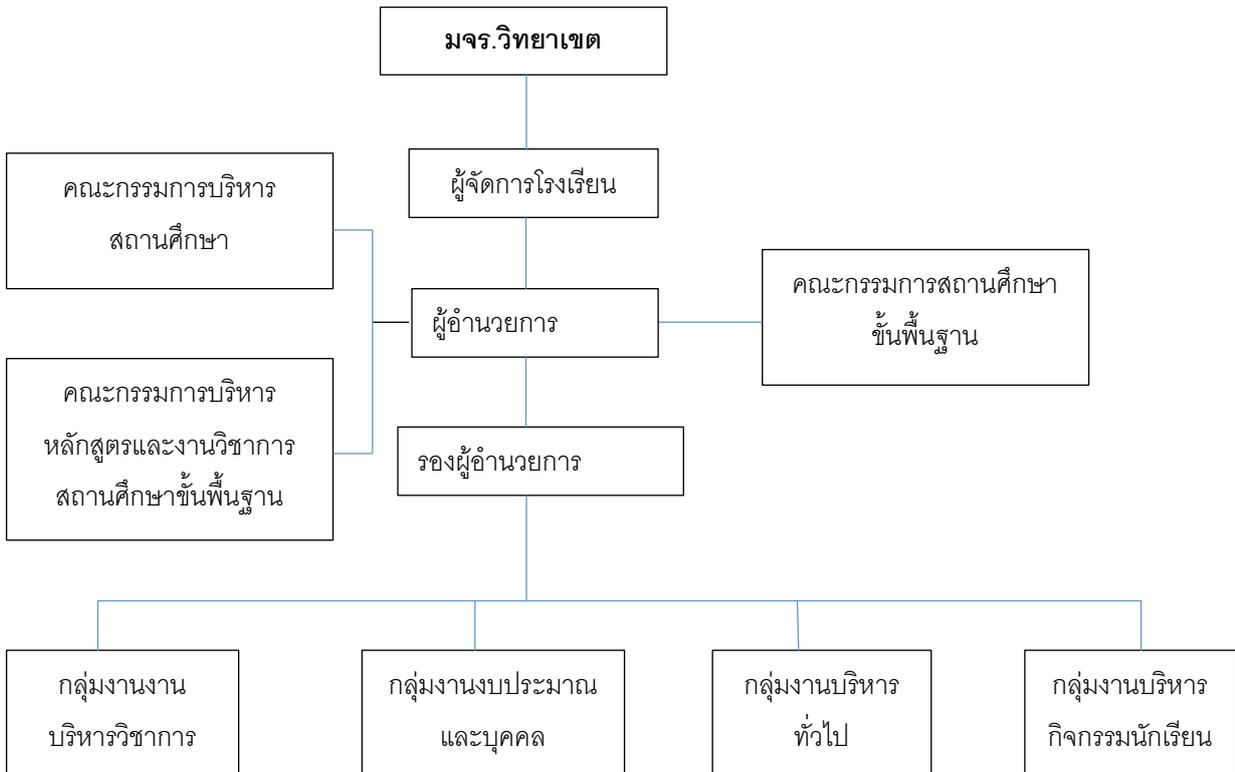
การบริหารจัดการโรงเรียน

โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ แบ่งโครงสร้างการบริหารงานเป็น 4 ด้าน ได้แก่ด้านกลุ่มงานบริหารวิชาการ กลุ่มงานบริหารงบประมาณและบุคคล กลุ่มงานบริหารทั่วไป และกลุ่มงานบริหารกิจการนักเรียน ผู้บริหารยึดหลักการบริหาร/เทคนิคการบริหารแบบกระจายอำนาจการจัดการศึกษา และบริหารแบบมีส่วนร่วมกับบุคลากรในสถานศึกษาและชุมชน โดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน (SBM)

การบริหารจัดการสถานศึกษา ได้เน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วมโดยมีการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติการให้ความอิสระแก่บุคลากรทุกระดับและทุกฝ่ายบริหารงานตามวงจรการทำงานแบบ PDCA คือ (Plan Do Check Act) และการบริหารงานแบบ SBM (School Bass Managememt) ทุกกิจกรรม/โครงการที่ดำเนินงานจะมีการกำกับติดตามประเมินการทำงานเป็นระยะ จุดเริ่มต้นสำคัญที่สถานศึกษาใช้ในการบริหารงานคือการสร้างความ

ตระหนักและสำนึกที่ดีต่อการพัฒนาสถานศึกษาแก่บุคลากรผู้ร่วมงานทุกคนทุกฝ่ายในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา นอกจากนี้เน้นนักเรียนเป็นสำคัญแล้ว สถานศึกษายังได้นำเอาทักษะชีวิตและการสอนแบบพุทธวิธีมาประกอบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พัฒนา และส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรมให้บุคลากรและนักเรียนตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษา ด้วยความที่เป็นโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาที่มีขนาดใหญ่ ทำให้การบริหารจัดการมีระบบโครงสร้างชัดเจน ตามสายการบริหารงานทั่วไป โดยแบ่งโครงสร้างการบริหารจัดการดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงโครงสร้างการบริหารจัดการโรงเรียน

จากตารางจะเห็นว่า การบริหารจัดการโรงเรียน ไม่ได้แยกออกจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ การอนุมัติและเสนอเรื่องต่างๆ นั้นจะต้องผ่านรองอธิการบดี มจร.วิทยาเขตเชียงใหม่ ทุกครั้ง และส่งเรื่องมาตามลำดับ ในส่วนของการบริหารภายในโรงเรียนบาลีสหวิทยาเขต มจร. ได้แบ่งการบริหารออกเป็นกลุ่มต่างๆ ประกอบไปด้วย กลุ่มบริหารและวิชาการ กลุ่มงานงบประมาณและบุคคล กลุ่มงานบริหารทั่วไป กลุ่มงานบริหารกิจกรรมนักเรียน ซึ่งแต่ละกลุ่มก็มีบทบาทในการขับเคลื่อนงานที่เปี่ยมภาระของตนเอง โดยบางภารกิจอาจจะมีการเชื่อมกับหน่วยอื่นๆ ซึ่งมีหัวหน้าฝ่ายรับผิดชอบในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม มีผู้อำนวยการโรงเรียนจะเป็นผู้คอยกำกับติดตามการดำเนินงาน ในคราวประชุมประจำเดือน ซึ่งแตกต่างจากอดีตที่มีการบริหารจัดการแบบเบ็ดเสร็จ

ด้านกองทุนสวัสดิการสำหรับบุคลากรภายในโรงเรียนนั้น ทางโรงเรียนได้จัดทำกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ โดยเก็บจากครู 12 % ต่ออัตราเงินเดือน และอีก 6 % โรงเรียนนำมาสบทบ ซึ่งกองทุนนี้ใช้สำหรับกู้ยืมกรณีฉุกเฉินของ

ครูและบุคลากร จัดสวัสดิการและการรักษาพยาบาล โดยสามารถใช้ควบคู่กับบัตรประกันสังคมได้ นอกจากนี้ยังสามารถเบิกในญาติสายตรง เช่น พ่อแม่ บุตร เป็นต้น เพื่อให้ครูได้มั่นคงในด้านสุขภาพ

ด้านงบประมาณ ที่ได้รับการสนับสนุนนั้นไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการให้ทั่วถึง งบประมาณสนับสนุนเป็นรายหัวส่วนใหญ่นำมาใช้ในการจัดจ้างครู และอุปกรณ์การศึกษาต่างๆ ที่โรงเรียนเห็นว่ามีความจำเป็นสำหรับการพัฒนาการเรียนการสอนของเด็กในโรงเรียน นอกจากนี้งบประมาณที่รัฐสนับสนุนแล้วทางโรงเรียนก็มีการระดมทุนจากแหล่งต่างๆ เพื่อใช้ในการบริหารจัดการ โดยที่ผ่านมามีส่วนงบประมาณนั้นทางโรงเรียนได้มีการงบประมาณสนับสนุนดังตารางต่อไปนี้

รายรับ	จำนวน/บาท	รายจ่าย	จำนวน/บาท
เงินงบประมาณ	6,452,563	เงินดำเนินการ	6,452,563
เงินนอกงบประมาณ	200,000	งบพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา	200,000
เงินอื่นๆ (ระบุ)	-		-
รวมรายรับ	6,652,563	รวมรายจ่าย	6,652,563

งบดำเนินการ/เงินเดือน เงินค่าจ้าง คิดเป็นร้อยละ 96.99 ของรายรับ

งบพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 3.09 ของรายรับ

จาดตารางจะเห็นว่า ไม่เพียงแต่งบประมาณของรัฐที่สนับสนุนการจัดการศึกษาเท่านั้น แต่มีงบประมาณนอกเหนือจากรัฐบาล ในส่วนนี้คณะครูและบริหารเป็นผู้แสวงหาเพื่อให้มีงบประมาณเพียงพอสำหรับการจัดการศึกษาในลักษณะต่างๆ เช่น การจัดทำผ้าป่าศิษย์เก่า การระดมทุนในช่วงบวชสามเณรภาคฤดูร้อน การรับบริจาคทั่วไป

แม้การบริหารจัดการจะมีระบบสายงานชัดเจนตามโครงสร้างหน้าที่ที่ได้กล่าวไปแล้ว แต่การบริหารจัดการเป็นรูปแบบการบริหารจัดการในลักษณะครอบครัว ที่มีความผูกพันสูง แต่อีกด้านหนึ่งก็พบว่า โรงเรียนมีบุคลากรจำนวนมากจึงทำให้การบริหารไม่ทั่วถึง ทำให้เกิดการแบ่งกลุ่มของบุคลากรหลายกลุ่ม แม้ว่าจะไม่ถึงขั้นขัดแย้งแต่ก็ถือว่ายังขาดความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นเพียงลักษณะธรรมชาติของกลุ่มคนที่มีการเข้ากลุ่มทำกิจกรรมตามที่ตนสนใจเท่านั้น

ระเบียบสำหรับการบริหารบุคลากรนั้นทางโรงเรียนได้กำหนดชัดเจนเพื่อให้ครูและบุคลากรได้ดำเนินงานตามระเบียบอย่างเคร่งครัด และมีบทลงโทษสำหรับครูที่กระทำผิด โดยกำหนดระเบียบข้อปฏิบัติสำหรับบุคลากร เช่น หากครูหรือบุคลากรมาปฏิบัติงานสายหรือกระทำผิดอย่างใดอย่างหนึ่งจะถูกอาจารย์ใหญ่เรียกตักเตือนและเมื่อครบ 3 ครั้งก็จะพิจารณาลงโทษไล่ออกและมีงานบางประเภทที่ไม่ได้ระบุไว้ชัดเจนแต่เป็นลักษณะขอความร่วมมือในการทำกิจกรรมคือ การออกชุมชนเพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชน เช่น การไปช่วยกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นในวันสำคัญ การออกติดตามเยี่ยมนักเรียนตามวัดต่างๆ เป็นต้น แม้ว่ากิจกรรมเหล่านี้จะไม่ได้กำหนดชัดเจนให้ครูต้องทำแต่เป็นการขอความร่วมมือจากคณะครู ซึ่งก็มีการแบ่งกันไปแต่ละครั้ง

หลักสูตรการเรียนการสอน

โรงเรียนบาลีสาธิต มจร.วิทยาเขตเชียงใหม่ใช้หลักสูตรการเรียนการสอนเช่นเดียวกับโรงเรียนปริยัติธรรมทั่วไป ตามที่กฎกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้ชัดเจนทั้งนี้มีหลักสูตรบางรายวิชาที่โรงเรียนพัฒนาขึ้นมาเพื่อเสริมทักษะให้กับนักเรียน เช่นหลักสูตรการทำเครื่องเงิน ที่มีครูภูมิปัญญามาสอนให้กับนักเรียนอาทิตย์ละ 3 ครั้ง ดังมีรายละเอียดหลักสูตรดังนี้

สาระการเรียนรู้	ชั้นปีที่ 1		ชั้นปีที่ 2		ชั้นปีที่ 3		รวม		
	น้ำหนัก	ชั่วโมง	น้ำหนัก	ชั่วโมง	น้ำหนัก	ชั่วโมง	น้ำหนัก	ชั่วโมง	ร้อยละ
สาระการเรียนรู้พื้นฐาน									
ภาษาไทย	3.0	120	3.0	120	3.0	120	9.0	360	13.64
คณิตศาสตร์	3.0	120	3.0	120	3.0	120	9.0	360	13.64
วิทยาศาสตร์	3.0	120	3.0	120	3.0	120	9.0	360	13.64
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	6.0	240	6.0	240	6.0	240	18.0	720	27.27
- ประวัติศาสตร์	1.0	40	1.0	40	1.0	40	3.0	120	4.55
- พุทธประวัติและธรรมวินัย	2.0	80	2.0	80	2.0	80	6.0	240	4.55
- ศาสนปฏิบัติ	1.0	40	1.0	40	1.0	40	3.0	120	4.55
- หน้าที่พลเมือง / เศรษฐศาสตร์/ ภูมิศาสตร์	2.0	80	2.0	80	2.0	80	6.0	240	9.09
สุขศึกษาและพลศึกษา	1.0	40	1.0	40	1.0	40	3.0	120	4.55
ศิลปะ	1.0	40	1.0	40	1.0	40	3.0	120	4.55
การงานอาชีพและเทคโนโลยี	2.0	80	2.0	80	2.0	80	6.0	240	9.09
ภาษาต่างประเทศ	3.0	120	3.0	120	3.0	120	9.0	360	13.64
รวม สาระการเรียนรู้พื้นฐาน	22.0	880	22.0	880	22.0	880	66	2,640	70.96
สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม									
ภาษาบาลี	4.0	160	4.0	160	4.0	160	12.0	480	66.67
สาระเพิ่มเติมตามจุดเน้นโรงเรียน	2.0	80	2.0	80	2.0	80	6.0	240	33.33
รวม สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม	6.0	240	6.0	240	6.0	240	18.0	720	19.35
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน									
กิจกรรมแนะแนว	1.0	40	1.0	40	1.0	40	3.0	120	33.33
กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์	1.0	40	1.0	40	1.0	40	3.0	120	33.33
กิจกรรมชุมนุมอิสระ...	1.0	40	1.0	40	1.0	40	3.0	120	33.33
รวมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	3.0	120	3.0	120	3.0	120	9.0	360	9.68
รวมตลอดปีการศึกษา	31.0	1,240	31.0	1,240	31.0	1,240	93.0	3,720	100.00

สาระการเรียนรู้	มัธยมศึกษาปีที่ 4		มัธยมศึกษาปีที่ 5		มัธยมศึกษาปีที่ 6		รวม		
	น้ำหนัก	ชั่วโมง	น้ำหนัก	ชั่วโมง	น้ำหนัก	ชั่วโมง	น้ำหนัก	ชั่วโมง	ร้อยละ
สาระการเรียนรู้พื้นฐาน									
ภาษาไทย	2.0	80	2.0	80	2.0	80	6.0	240	11.76
คณิตศาสตร์	2.0	80	2.0	80	2.0	80	6.0	240	11.76
วิทยาศาสตร์	2.0	80	2.0	80	2.0	80	6.0	240	11.76
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	6.0	240	6.0	240	6.0	240	15.0	600	29.41
- ประวัติศาสตร์	1.0	40	1.0	40	-	-	2.0	80	3.92
- พุทธประวัติและธรรมวินัย	2.0	80	2.0	80	2.0	80	6.0	240	11.76
- ศาสนปฏิบัติ	1.0	40	1.0	40	1.0	40	3.0	120	5.88
- หน้าที่พลเมือง / เศรษฐศาสตร์ / ภูมิศาสตร์	2.0	80	2.0	80	2.0	80	6.0	240	11.76
สุขศึกษาและพลศึกษา	1.0	40	1.0	40	1.0	40	3.0	120	5.88
ศิลปะ	1.0	40	1.0	40	1.0	40	3.0	120	5.88
การงานอาชีพและเทคโนโลยี	1.0	40	1.0	40	1.0	40	3.0	120	5.88
ภาษาต่างประเทศ	2.0	80	2.0	80	2.0	80	6.0	240	11.76
รวม สาระการเรียนรู้พื้นฐาน	17.0	680	17.0	680	17.0	680	51.0	2,040	47.22
สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม									
ภาษาบาลี	4.0	160	4.0	160	4.0	160	12.0	480	25.00
สาระเพิ่มเติมตามจุดเน้นโรงเรียน	12.0	480	12.0	480	12.0	480	36.0	1,440	75.00
รวม สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม	16.0	640	16.0	640	16.0	640	48.0	1,920	44.44
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน									
กิจกรรมแนะแนว	1.0	40	1.0	40	1.0	40	3.0	120	33.33
กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์	1.0	40	1.0	40	1.0	40	3.0	120	33.33
กิจกรรมชุมนุมอิสระ...	1.0	40	1.0	40	1.0	40	3.0	120	33.33
รวมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	3.0	120	3.0	120	3.0	120	9.0	360	8.33
รวมตลอดปีการศึกษา	36.0	1,440	36.0	1,440	36.0	1,440	108.0	4,320	100.00

การดำเนินการจัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ครู ผู้บริหารสร้างความรู้ ความเข้าใจมาตรฐานการศึกษาโดยใช้กระบวนการอบรมและพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง ดำเนินการประชุมสัมมนา ศึกษาดูงาน จัดการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริง

1. การกำหนดยุทธศาสตร์ในการทำงานมีการสร้างกฎ กติกา ระเบียบร่วมกันเพื่อให้เกิดเอกภาพในการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนอย่างชัดเจนและทำงานเป็นทีมโดยใช้หลักธรรมาภิบาลช่วยเหลือเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน การดำเนินงานมีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม เช่น กำหนดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะที่พึงประสงค์

2. การกำกับ ติดตาม การกำหนดให้หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ หัวหน้ากลุ่มงานบริหารกลุ่มงานบริหารงบประมาณ กลุ่มงานบริหารบุคคล กลุ่มงานบริหารทั่วไป มีการกำกับติดตามการดำเนินงานเป็นช่วงระยะโดยคณะกรรมการบริหารสถานศึกษา

3. การประเมินผล ประเมินตามสภาพจริงเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินกิจกรรมแต่ละกิจกรรมจะมีการประเมินผลทุกขั้นตอนและมีการรายงานผลการดำเนินงานเป็นระบบ PDCA เพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนา

นอกจากนี้ทางโรงเรียนยังมีแหล่งเรียนรู้สำหรับการค้นคว้าและการทำงานต่างๆ สำหรับนักเรียน โดยแหล่งเรียนรู้ต่างๆ นั้นเป็นการใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่าง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และโรงเรียนบาลีสหรัศิต

แหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา	สถิติการใช้
ชื่อแหล่งเรียนรู้	จำนวนครั้ง/ปี
1. ศูนย์วิทยบริการมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่	180 ครั้ง/ปี 3,600 รูป/ปี
2. หนังสือนอกเวลาเรียนประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ	180 ครั้ง/ปี 1,440 รูป/ปี
3. ศูนย์การเรียนรู้ 1 โรงเรียน 1 ผลิตภัณฑ์	180 ครั้ง/ปี 4,500 รูป/ปี
4. เว็บไซต์สถานศึกษา/เฟซบุ๊กสถานศึกษา	3,600 ครั้ง/ปี 3,600 รูป/ปี
5. ห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์	720 ครั้ง/ปี 14,400 รูป/ปี
6. ห้องปฏิบัติการทางคอมพิวเตอร์	180 ครั้ง/ปี 3,600 รูป/ปี

จุดอ่อนที่เป็นอุปสรรค/สภาพปัญหา คือ แม่สถานศึกษาจะได้รับเงินอุดหนุนการศึกษาตามรายหัวของนักเรียนที่เพิ่มขึ้นจากทุกปีการศึกษาที่ผ่านมาจริง แต่สภาพความเป็นจริงแล้วก็ไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการการศึกษา โดยเฉพาะหมวดเงินเดือนครูที่ต้องมีการปรับเงินเดือนให้แก่คณะครูในแต่ละปีการศึกษาตลอดค่าวัสดุครุภัณฑ์ อุปกรณ์การศึกษาและกิจกรรมเสริมหลักสูตรและอื่นๆ

นักเรียนส่วนใหญ่มีฐานะยากจนและปัญหาครอบครัว ขาดการเอาใจใส่ดูแลและสนับสนุนจากผู้ปกครอง (พ่อ แม่ เจ้าอาวาส)

ภาระหน้าที่รับผิดชอบของครูยุคปฏิรูปการศึกษามีมาก ครู บุคลากร ได้รับค่าตอบแทนเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับอายุการทำงานถือว่าน้อยมาก ขาดสวัสดิการ ขาดความมั่นคงในอาชีพครูของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ขาดแรงจูงใจในการทำงานส่งผลต่อการบริหารจัดการศึกษาและการทำงานภายในองค์กร ค่านิยม ความเชื่อ ความเข้าใจของบุคคลทั่วไปในสังคมเห็นว่าการศึกษาของพระภิกษุสามเณรเป็นเรื่องของสงฆ์ และพระภิกษุสามเณรเองก็ไม่จำเป็นต้องใช้ปัจจัยในการจัดกิจกรรม จึงส่งผลให้การบริหารจัดการศึกษาของสงฆ์ดำเนินไปด้วยความยากยิ่ง

หน่วยงานต้นสังกัดคือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด และคณะสงฆ์ผู้ปกครองขาดประสบการณ์ในการบริหารจัดการศึกษา และการดูแลสนับสนุนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อย่างเท่าที่ควรจะเป็น

ผลสำเร็จที่เป็นจุดเด่น คือการสนับสนุนจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ ชุมชนวัดศรีสุพรรณ ชุมชนวัดสวนดอก และคณะสงฆ์อำเภอเมืองเชียงใหม่ ซึ่งมีอย่างต่อเนื่องและเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ประกอบกับสถานศึกษามีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน มีการประสานงานในรูปแบบของการทำงานเป็นทีม ภายใต้การนำของฝ่ายบริหารที่มีวิสัยทัศน์ นำหลักการมีส่วนร่วมมาใช้ในการทำงาน ครูมีความรู้ความสามารถและครู 100% จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปในสาขาวิชาที่เปิดสอนในสถานศึกษา ครูสามารถใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมสถานศึกษามีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้พอสมควร นักเรียนกล้าแสดงออก มีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนมีความรู้ด้านวิชาการ ผ่านเกณฑ์การประเมินและผ่านช่วงชั้นทุกรูป

สถานศึกษาอยู่ในการกำกับดูแล และตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ วัดสวนดอกพระอารามหลวง และสถานศึกษาเองก็ได้ใช้ทรัพยากรเพื่อการศึกษา เช่น ศูนย์วิทยบริการ (ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องอินเทอร์เน็ต และอื่นๆ) ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ซึ่งเอื้อต่อการจัดการศึกษาและเรียนรู้ของนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง

นักเรียนเป็นพระภิกษุสามเณรในบวรพระพุทธศาสนา และจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น, ตอนปลาย ช่วงชั้นที่ 3, 4 (ระดับ 2 และระดับ 3) ส่งผลให้นักเรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ แยกแยะ ความถูกต้อง

รู้จักตนเอง พัฒนาตนสามารถดำรงตนทั้งด้านการดำเนินชีวิตประจำวันและด้านการศึกษาตามศักยภาพของตนเองอย่างเหมาะสม

คณะครู บุคลากร ผู้บริหาร ส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงานมีความรู้ความสามารถให้ความร่วมมือในการทำงาน รู้จักการทำงานเป็นทีม พัฒนาตนเอง เห็นคุณค่าของความเป็นครู เสียสละเพื่อการศึกษาของนักเรียนอยู่เสมอ

สถานศึกษาได้จัดทำโครงการศูนย์การเรียนรู้หนึ่งโรงเรียนหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OSOP) ขึ้น เพื่อระดมทุนทั้งบุคคลภายในและภายนอกมาเป็นทุนในการจัดซื้อ-จัดจ้าง ในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ฯ ให้เจริญเต็มโตมีผลทางกำไรให้กับสถานศึกษาและเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับการงานอาชีพและเทคโนโลยีของนักเรียนภายในกลุ่มสาระ และสถานศึกษายังได้นำแนวปฏิบัติของโรงเรียนตามโครงการพระราชดำรินองศ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทั้ง 4 ประการ มาเป็นแนวปฏิบัติของสถานศึกษา ประกอบด้วย

1. จัดการศึกษาด้านพุทธศึกษา (การสอนแบบพุทธวิธี)
2. จัดการศึกษาด้านจริยศึกษา (การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน)
3. จัดการศึกษาด้านหัตถศึกษา (ช่างสิบหมู่ : การตั้งลายอะลูมิเนียม (ช่างฉุน))
4. จัดการศึกษาด้านพลศึกษา (โครงการกองทุนภัตตาหาร,โครงการส่งเสริมสุขภาพ)

จุดที่ควรพัฒนา/ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาสถานศึกษา

1. ควรแสวงหาความร่วมมือจากทุกฝ่าย เพื่อจัดทำแผน โครงการ กิจกรรม ตลอดจนร่วมประเมินผลและความพึงพอใจในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้เป็นระบบและมีความต่อเนื่อง จัดทำแผนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยกิจกรรมโครงการ บูรณาการการแก้ปัญหา การฝึกทักษะกระบวนการคิดของผู้เรียน และกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทั้งในการจัดการเรียนการสอนทุกรายวิชาและกิจกรรมเสริมหลักสูตรนอกเวลาเรียน โดยให้มีกิจกรรมที่หลากหลายและมีความต่อเนื่อง

2. ควรพัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้ครบทุกกลุ่มสาระและทุกระดับชั้น ส่งไปศึกษาอบรมดูงาน เพื่อเพิ่มเติมความรู้และประสบการณ์จัดการเรียนการสอนด้วยกิจกรรมโครงการ บูรณาการการแก้ปัญหา การวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน พัฒนาระบบการคิดของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนแยกแยะปัญหาและสาเหตุ แนวทางแก้ไขและครูคอยดูแลอำนวยความสะดวกให้เกิดกระบวนการกลุ่ม

3. ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และชุมชน ควรร่วมมือกันวิเคราะห์ชุมชนและสถานศึกษาเพื่อหาสาเหตุของปัญหา ร่วมกันแก้ไข สร้างองค์ความรู้ใหม่ ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน และท้องถิ่นส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้วยโครงการ บูรณาการ การแก้ปัญหา จัดหาแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สื่ออุปกรณ์ เทคโนโลยีสารสนเทศ มาใช้ประโยชน์ให้เพียงพอและเอื้อต่อการเรียนรู้

3. กรณีศึกษาโรงเรียนดอยสะเก็ดผดุงศาสตร์ ต.เชิงดอย อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่

โรงเรียนดอยสะเก็ดผดุงศาสตร์ ตั้งอยู่ที่ วัดปทุมसरาราม (หนองบัว) เลขที่ 249 หมู่ 12 ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มหาเถรสมาคม ผ่านการสนับสนุนของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยมีคณะครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี ของสำนักศาสนศึกษาวัดพระธาตุดอยสะเก็ด เป็นผู้ริเริ่มและร่วมผลักดันในการก่อตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นขึ้น เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2543 โดยเริ่มจากการขออนุญาตเป็นโรงเรียนสาขาของโรงเรียนบาลีสาธิต มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ วัดสวนดอก และต่อมาเมื่อปีการศึกษา 2544 ได้ขออนุญาตย้ายไปเป็นโรงเรียนสาขาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแม่แตงวิทยา วัดหนองโค้ง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อความสะดวกในการประสานงานและการติดตามใบอนุญาตการเปิดโรงเรียน และได้รับใบอนุญาตการจัดตั้งโรงเรียน เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2545

ในการเปิดโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของวัดพระธาตุดอยสะเก็ดขณะนั้น คำนึงถึงทางเลือกในการศึกษาของเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา เนื่องจากว่า วัดพระธาตุดอยสะเก็ด เดิมเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี ซึ่งได้เปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 เป็นต้นมา ได้ผลิตบุคลากรทางพระพุทธศาสนา จนเป็นมหาเปรียญธรรม 3 - 7 ประโยค จำนวนมากมายหลายรูป และจบปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต อีกหลายรูปเช่นเดียวกัน แต่การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรมและบาลี เป็นการศึกษาที่ค่อนข้างยากสำหรับผู้มีความเพียรและความอดทน ความตั้งใจน้อย ประกอบกับการวัดผลประเมินผลไม่สอดคล้องกับกระบวนการจัดการเรียนการสอน ดังนั้นทางคณะครูสอนพระปริยัติธรรม วัดพระธาตุดอยสะเก็ด จึงได้เล็งเห็นปัญหาจุดนี้ จึงได้เปิดการศึกษาแผนกสามัญศึกษาขึ้น เพื่อเป็นทางเลือกแก่ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ผู้มีวิริยะอุตสาหะและความพอใจที่จะศึกษาในแผนกไหนก็สามารถเลือกเรียนได้อย่างอิสระตามใจปรารถนา แต่ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของกฎหมายมหาเถรสมาคม และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับ พ.ศ. 2542

ปัจจุบันโรงเรียนดอยสะเก็ดผดุงศาสตร์ ได้ย้ายมาตั้งอยู่ ณ วัดปทุมसरาราม (หนองบัว) เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2556 ตามนโยบายการกระจายอำนาจทางการศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอดอยสะเก็ด เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนมัธยมศึกษาตอนปลาย เปิดเป็นห้องเรียนสาขาของ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแม่แตงวิทยา ปัจจุบันมีนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 94 รูป มัธยมศึกษาตอนปลาย 27 รูป รวม 121 รูป มีผู้บริหาร 1 รูป รองผู้บริหาร 1 คน ครูอาจารย์ทั้งบรรพชิต และฆราวาส จำนวน 8 รูป/คน ครูพิเศษ 3 รูป/คน โดยมีพระโพธิธัมม์ (พระครูโสภณปริยัติสุธี) เป็นผู้จัดการ และพระมหาอินสอน คุณวุฑฒิน เป็นผู้อำนวยการ โรงเรียนดอยสะเก็ดผดุงศาสตร์ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งโรงเรียนดังนี้

1. เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้กุลบุตรผู้เลื่อมใสในบวรพระพุทธศาสนา หรือเด็กเยาวชนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาได้มีโอกาสได้บวชเรียนทั้งทางโลกและทางธรรมโดยใช้ทุนทรัพย์ในการศึกษาอย่างประหยัด
2. เพื่อสร้างศาสนทายาทหรือบุคลากรทางพระพุทธศาสนา ให้เป็นผู้ทรงคุณธรรม และมีความรู้ความสามารถ ในอันที่จะช่วยจรรโลงสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้เจริญก้าวหน้าพัฒนาถาวรสืบต่อไป
3. เพื่อเป็นการสงเคราะห์ผู้ปกครองที่มีฐานะยากจนและอยู่ในถิ่นทุรกันดาร ในการส่งบุตรหลานให้ได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายทางการศึกษามากนัก
4. เพื่อเป็นการช่วยแก้ไขปัญหาเยาวชนไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด และสร้างพลเมืองที่ดีของชาติต่อไปในอนาคต

การบริหารจัดการศึกษา

โรงเรียนดอยสะเก็ดผดุงศาสน์ แบ่งโครงสร้างการบริหารงานเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ผู้บริหารยึดหลักการบริหาร/เทคนิคการบริหารแบบ การพัฒนาตามกระบวนการบริหารงานคุณภาพ ตามวงจร เดมมิ่ง PDCA โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้ คือ

P (Plan) ผู้บริหารได้วางแผน เพื่อเลือกปัญหา ตั้งเป้าหมายการแก้ปัญหา และวางแผนแก้ปัญหา โดยการมีส่วนร่วมจากบุคลากรและผู้เรียน ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

D (Do) ผู้บริหารได้มอบหมายให้บุคลากรแต่ละฝ่าย ไปดำเนินการแก้ไขปัญหาตามแนวทางที่วางไว้ ตามบทบาทภาระหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบ

C (Check) ผู้บริหารได้ทำการตรวจสอบ และเปรียบเทียบผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

A (Action) ผู้บริหารได้กำหนดเป็นมาตรฐานในการปฏิบัติงานตามแผนและปรับปรุงแก้ไขงานที่ไม่บรรลุเป้าหมายให้ดียิ่งขึ้น

พร้อมกันนั้นยังได้ใช้หลักการบริหาร 4 M ได้แก่

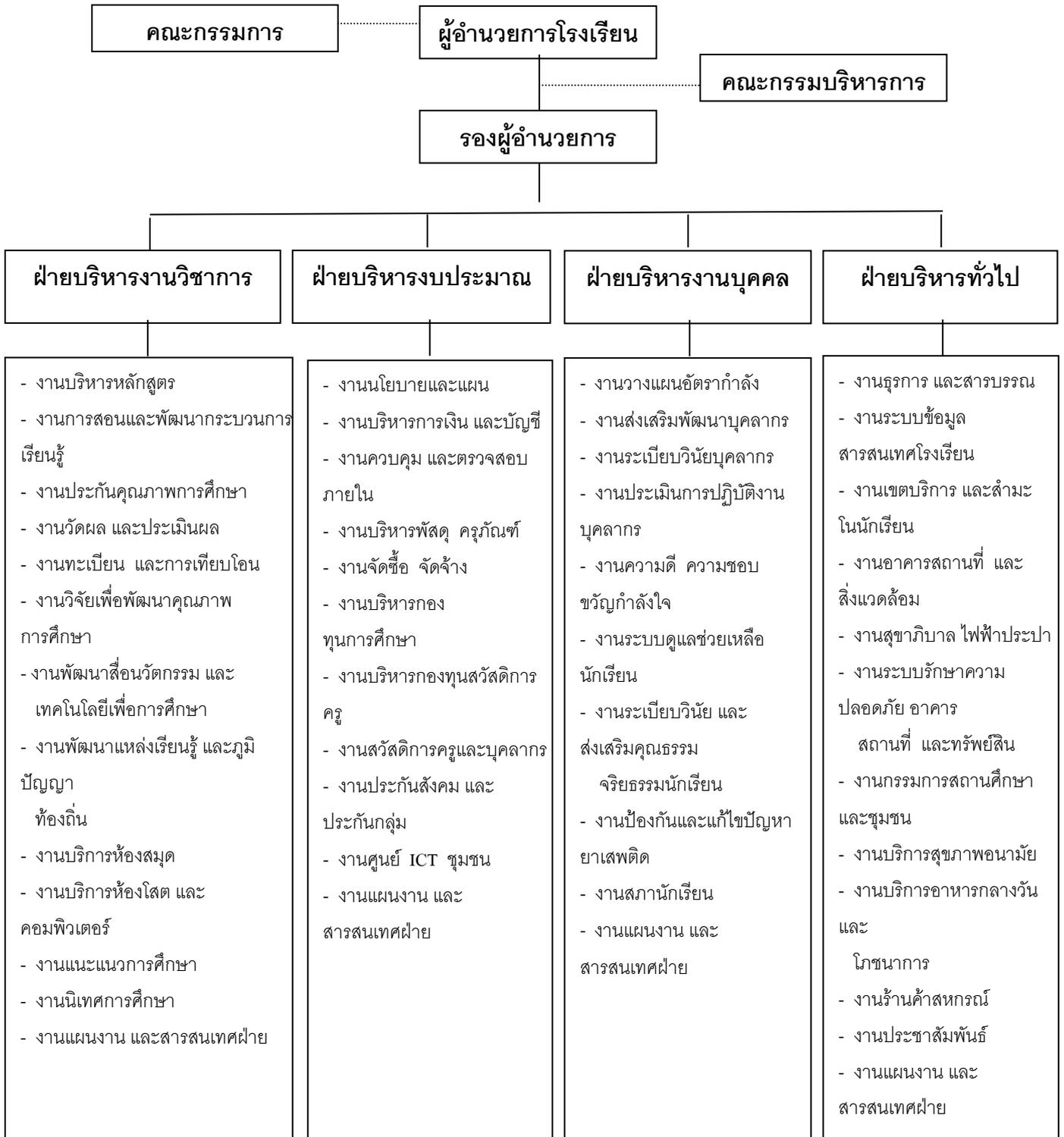
Man การบริหารกำลังคน ผู้บริหารได้มอบหมายงานให้แก่บุคลากรตามความรู้ความสามารถและความถนัดเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลกับงานให้มากที่สุด

Money การบริหารเงิน ผู้บริหารวางแผนในการจัดสรรเงินตามแผนปฏิบัติการตามความสำคัญ จำเป็น โดยการคำนึงถึงการบริหารงบประมาณที่ใช้ต้นทุนน้อยที่สุดและให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากที่สุด

Materials การบริหารวัสดุในการดำเนินงาน ผู้บริหารมีนโยบายให้บุคลากรใช้วัสดุในการดำเนินงานให้สิ้นเปลืองน้อยที่สุด แต่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

Management การจัดการ ผู้บริหารใช้กระบวนการจัดการบริหารควบคุมการปฏิบัติงานของบุคลากรเพื่อให้ งานทั้งหมดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอย่างเต็มที่

โครงสร้างการบริหารจัดการโรงเรียน

แนวทางการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

โรงเรียนดอยสะเก็ดผดุงศาสตร์ ตระหนักถึงการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียน โดยการพยายามส่งผู้บริหาร ครูอาจารย์ เข้าร่วมอบรม สัมมนาทางวิชาการทั้งที่ทางกลุ่มโรงเรียนหรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดขึ้น รวมถึงสถานศึกษาจัดขึ้นเองตามความจำเป็นเร่งด่วน เพื่อเป็นการเพิ่มประสบการณ์ วิทยาทศน์ กระบวนทัศน์ ในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ และพร้อมกันนั้นโรงเรียนยังมุ่งพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนระหว่างแผนก ศึกษาระดับมัธยมศึกษา- บาลีและปริยัติสามัญญ์ให้เจริญก้าวหน้าควบคู่กันไป เพราะโรงเรียนมีความเชื่อว่าการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้น จำเป็นต้องวางรากฐานทางคุณธรรม จริยธรรมให้แน่น และการศึกษานักธรรม-บาลี ถือว่าเป็นการปูพื้นฐานทางคุณธรรม จริยธรรม เนื่องจากว่าเป็นการศึกษาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ส่วนการศึกษาสามัญ เป็นการศึกษาวิชาการที่หลากหลาย เป็นการต่อยอดทางการพัฒนาทักษะประสบการณ์และความรู้ที่หลากหลายมากขึ้น โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีความรู้ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

หลักสูตรการเรียนการสอน

หลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียนปริยัติธรรมดอยสะเก็ดผดุงศาสตร์ เป็นหลักสูตรที่มีการจัดการศึกษาเหมือนโรงเรียนปริยัติธรรมทั่วไป ที่ประกอบไปด้วยหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ และนักธรรมบาลี

พิจารณาหลักสูตรการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้น ม.1 – 3 แล้วพบว่า มีชั่วโมงเรียนทั้งสิ้น 1200 ชั่วโมง/ปี ส่วนมัธยมศึกษาตอนปลายมีระยะเวลาการเรียนทั้งสิ้น 3600 ชั่วโมงถือว่าเป็นมีการเรียนการสอนที่ยาวนาน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมเสริมสำหรับนักเรียน ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาข้างนอกเข้ามาสนับสนุนและจัดทำหลักสูตรให้กับโรงเรียน เช่น หลักสูตรการเรียนเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพเฉพาะศึกษาให้กับนักเรียนสามเณร เพื่อให้เด็กนักเรียนสามารถที่จัดการดูแลสุขภาพทางกาย การทำความสะอาด และอนามัยเจริญพันธ์ องค์การที่เข้ามาสนับสนุนในการจัดการหลักสูตร เช่น มูลนิธิเครือข่ายศาสนาเพื่อสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

นอกจากนี้ยังมีความร่วมมือในการระหว่าง โรงเรียนปริยัติธรรมในการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อพัฒนาสามเณรนักเรียน เช่น การจัดกิจกรรมวันสามเณร กิจกรรมวันวิทยาศาสตร์ และวันสำคัญทางศาสนาเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองตนตามความถนัด และสามารถที่จะต่อยอดองค์ความรู้ นั้นได้

โรงเรียนได้ส่งเสริมให้ครูปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล โดยการเน้นย้ำให้ครูปฏิบัติงานสอนของแต่ละรายกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยเน้นการประเมินแผนการ

จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การประเมินผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การวัดผล ประเมินผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน การประเมินผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรายบุคคล แผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การนิเทศการสอน การจัดทำระเบียบสะสม การประเมินการใช้สื่อ การเรียนการสอน การประเมินเครื่องมือและวิธีการวัดผลประเมินผล กิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมแนะแนว การวิจัยในชั้นเรียน การนำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ กิจกรรมอบรมคุณธรรม จริยธรรมสำหรับครู (ปฏิบัติธรรมกรรมฐาน) การจัดทำรายงาน ตามวิชาเอกและความถนัด

ผลการพัฒนา

จากการจัดโครงการต่าง ๆ ช่วยส่งเสริมให้ครูมีความรู้ ความสามารถในการกำหนดเป้าหมาย คุณภาพผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการสมรรถนะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ การวิเคราะห์ ผู้เรียนเป็นรายบุคคล และใช้ข้อมูลในการวางแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน การ ออกแบบและจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและ พัฒนาการทางสติปัญญา การใช้ สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสมผนวกกับการนำบริบทและภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาบูรณาการในการ จัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลที่มุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย ให้ คำแนะนำ คำปรึกษา และแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้เรียนทั้งด้านการเรียนและคุณภาพชีวิตด้วยความเสมอภาค การศึกษา วิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในวิชาที่ตนรับผิดชอบและใช้ผลในการปรับการสอน ผลการ ประเมินคุณภาพมาตรฐานที่ 7 อยู่ในระดับ ดีเยี่ยม

แนวทางการพัฒนา

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

ชุมชนกับการจัดการศึกษาถือว่ามีมีความสำคัญในระดับสูงที่จะช่วยส่งเสริมให้โรงเรียนปรีดิธรรมมี ความใกล้ชิดกับชุมชน และสามารถใช้ทรัพยากรของชุมชนในการจัดการศึกษาได้อย่างเหมาะสม จา การศึกษาพบว่าโรงเรียนดอยสะเก็ดผดุงศาสตร์ นี้มีมติในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชนในการ จัดการศึกษาและสนับสนุนการจัดการศึกษาหลายประการดังนี้

1.การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้ให้นักเรียนมีคุณภาพและสามารถตอบสนองต่อเป้าหมายที่ โรงเรียนได้ตั้งไว้ และสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนที่เน้นให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถ ควบคู่กับมีคุณธรรมเหมาะสมกับเป็นศาสนทายาทของพุทธศาสนานั้น ทางโรงเรียนจึงได้ร่างหลักสูตร การศึกษาท้องถิ่นขึ้นมาที่เน้นให้นักเรียนได้เข้าไปศึกษาชุมชน วัฒนธรรมประเพณี และสามารถที่จะ ประยุกต์หลักคำสอนทางศาสนาในการช่วยชาวบ้านได้ โดยการจัดทำหลักสูตรนั้นมีกระบวนการเชิญผู้นำ ชุมชน และปราชญ์ชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในการจัดทำเนื้อหา รูปแบบ และการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

2.การระดมทรัพยากรชุมชนในการจัดการศึกษา ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าโรงเรียนปรีดิธรรมดอย สะเก็ดผดุงศาสตร์ได้มีการระดมทุนในจากข้างนอกเข้ามาใช้ในการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่

งบประมาณในการจัดจ้างครู งบประมาณสำหรับการจัดภัตตาคารเพล และอุปกรณ์สำหรับการเรียนการสอน ชุมชนที่อยู่รอบๆ โรงเรียนก็เป็นหนึ่งกำลังสำคัญในการจัดการศึกษาด้านการระดมทรัพยากร ซึ่งรูปแบบในการระดมทรัพยากรจากชุมชนรอบๆโรงเรียนประกอบไปด้วย การขอรับบริจาคในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง การจัดทำผ้าป่าสามัคคี การจัดทำกองทุนให้กับชาวบ้านได้เข้ามาสนับสนุนตามกำลังศรัทธาของตนเอง นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนจากชุมชนและองค์กรต่างๆ ดังนี้

-ความช่วยเหลือด้านงบประมาณในการเสนอจัดทำโครงการจากหน่วยงานต้นสังกัด (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ/กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 5) เพื่อแบ่งเบาภาระจากสถานศึกษา

-ความช่วยเหลือจากชุมชนและหน่วยงานต้นสังกัดในการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้มีความสมบูรณ์และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกปัจจุบัน

-ความช่วยเหลือจากคณะสงฆ์ที่จะได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ติดตามประเมินผล ตลอดจนจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ร่วมกันสถานศึกษา

-ความช่วยเหลือจากหน่วยงานต้นสังกัดในการให้ข้อมูล หลักเกณฑ์ งบประมาณ และแนวปฏิบัติ เพื่อพัฒนาสถานศึกษาไปสู่โรงเรียนต้นแบบของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

3. การเฝ้าระวังและปกป้องให้โรงเรียนปราศจากอบายมุข และสิ่งเสพติดต่างๆ ในบรรดาโรงเรียนต่างๆ ที่อยู่ในชุมชนทั้งระดับประถม และมัธยม ต่างก็อยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติด ไม่เว้นแม้กระทั่งโรงเรียนปริยัติธรรมที่เป็นสามเณร เพราะนักเรียนสามเณรเหล่านี้ต่างก็มีเพื่อนที่เป็นฆราวาสเข้ามาติดต่อและทำกิจกรรมต่างๆ ดังนั้นการเฝ้าระวังต่อการเสพยาเสพติดจึงมีเป็นบทบาทของชุมชน ไม่เพียงแต่เรื่องยาเสพติดอย่างเดียวแต่หมายรวมถึงการประพฤติผิดวินัยสงฆ์ต่างๆ อีกด้วย

4. การจัดตั้งคณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครองของนักเรียนในการมีบทบาทสนับสนุนการศึกษา โดยมีกำหนดบทบาทของแต่ละฝ่ายดังนี้

คณะกรรมการสถานศึกษา มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. ให้ข้อมูลและร่วมวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับชุมชน สภาพปัญหาและความต้องการของผู้ปกครอง ท้องถิ่น ชุมชน ความต้องการของชุมชน แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญา วิทยากรท้องถิ่น การสนับสนุนจากชุมชน คุณภาพผู้เรียนและการศึกษาต่อ

2. ร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษา

3. พิจารณาให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ตลอดจนการใช้งบประมาณและทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้อง

4. กำกับ ติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา

ผู้ปกครอง ผู้เรียน มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. ให้ข้อมูลและร่วมวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับชุมชน สภาพปัญหาความต้องการของผู้ปกครองและผู้เรียน การช่วยเหลือสนับสนุนโรงเรียน การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและการศึกษาต่อ
2. ร่วมประชุมหารือ สัมมนาเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายและความสำเร็จของสถานศึกษากับบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย
3. ให้การสนับสนุนการใช้งบประมาณและทรัพยากร เพื่อใช้ตามแผนปฏิบัติการประจำปีที่มีมุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา/ มาตรฐานสถานศึกษา/อัตลักษณ์และมาตรการส่งเสริม
4. ร่วมนำเสนอและสะท้อนผลจากการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา สู่กระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในปีต่อไป

หน่วยงาน องค์กรปกครองท้องถิ่น องค์กรเอกชนและชุมชน มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. นำเสนอและร่วมวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับชุมชน สภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นชุมชน แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาและวิทยาการในท้องถิ่น นโยบายและทิศทางการพัฒนาชุมชน การสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรจากชุมชน การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและการศึกษาต่อ
2. ร่วมจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาที่มีมุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
3. ให้การสนับสนุนการใช้งบประมาณและทรัพยากร เพื่อใช้ตามแผนปฏิบัติการประจำปีตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาที่มีมุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
4. ร่วมกิจกรรม/โครงการที่เกี่ยวข้องตามแผนปฏิบัติการประจำปี
5. ร่วมนำเสนอและสะท้อนผลจากการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาสู่กระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในปีต่อไป

พอสรุปได้ว่า การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชนนั้นมีหลายระดับตั้งแต่ระดับที่ร่วมจัดตั้งโรงเรียน สนับสนุนการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งกลุ่มบุคคลเหล่านี้พบว่า เป็นกลุ่มที่มีความผูกพันกับวัดหรือมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้อำนวยการโรงเรียน เช่น เป็นศรัทธาของชุมชนนั้นอยู่แล้ว เป็นศิษย์เก่าที่จบการศึกษาและอยู่ในชุมชนนั้น ระดับต่อมาคือการมีส่วนร่วมในบางครั้งบางคราว ซึ่งเข้ามามีส่วนร่วมในบางครั้งที่โรงเรียนมีกิจกรรมต่าง ๆ และในกรณีที่ทางโรงเรียนขอความร่วมมือเท่านั้น ซึ่งในกลุ่มนี้จะมีสัดส่วนที่มากกว่าในกลุ่มแรกเพราะด้วยภาระหน้าที่และการทำงานที่ต้องออกไปทำงานนอกชุมชน

4.กรณีศึกษาโรงเรียนปริยัติธรรมวัดหนองบัว ต.แม่เจดีย์ อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย

แม้จะชื่อโรงเรียน “วัด “ แต่โรงเรียนปริยัติธรรมวัดหนองบัวก็ไม่ได้ตั้งอยู่ภายในวัดเสียทีเดียว เพราะได้ย้ายจากวัดหนองบัว ซึ่งเป็นสถานที่ตั้งอยู่เดิมออกไปอีกราว 13 กิโลเมตร ตั้งอยู่อย่างเอกเทศ เพราะมีสถานที่กว้างขวางและพร้อมอาคารสถานที่ ซึ่งเดิมสถานที่แห่งนี้เป็นโรงเรียนประถมศึกษาของบ้านสันกู่ทอง หมู่ที่ 4 แต่ด้วยนโยบายของรัฐที่ต้องการยุบโรงเรียนขนาดเล็ก เพราะมีค่าใช้จ่ายสูงและมองว่าประสิทธิภาพการเรียนการสอน ขาดคุณภาพเมื่อเทียบกับโรงเรียนขนาดใหญ่ ดังนั้น สพฐ. จึงได้มีคำสั่งยุบโรงเรียนแห่งนี้ไปรวมกับโรงเรียนขนาดใหญ่ คือโรงเรียนไทยรัฐวิทยาที่อยู่ใกล้เคียง ทำให้สถานที่ตรงนี้วางแปลนไม่ได้ใช้ประโยชน์แต่อย่างใด

ต่อมา พระอธิการสมชาติ วิฑูรย์ปัญโญ ผู้อำนวยการโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาวัดหนองบัว เห็นโอกาสตรงนี้จึงได้ทำเรื่องขอใช้สถานที่สำหรับการเรียนการสอนของโรงเรียนปริยัติธรรม เพราะห้องเรียนเดิมที่ตั้งอยู่ภายในวัดหนองบัวนั้นค่อนข้างแคบและแออัด ไม่มีห้องสมุด และที่สำคัญไม่สามารถรองรับสำหรับนักเรียนที่เพิ่มปริมาณมากขึ้นในอนาคต เมื่อได้รับการอนุมัติจาก สพฐ. ให้สามารถใช้ในการเรียนการสอนได้นั้น ทางโรงเรียนจึงได้ย้ายจากเดิม เมื่อวันที่ 29 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2551 มีพื้นที่ 74 ไร่ 2 งาน 93 ตารางวา และ เปิดสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียน 147 รูป ครูพระภิกษุ 5 รูป ครูคฤหัสถ์ 7 คน

โรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา เปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนมีเนื้อที่ 74 ไร่ 2 งาน 93 ตารางวา เขตพื้นที่บริการ เขตอำเภอเวียงป่าเป้า โรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา(พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา) เปิดทำการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นครั้งแรก จำนวน 3 ห้องเรียน เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2547 โดยเปิดเป็นห้องเรียนของโรงเรียนพุทธวิถศาสตร์วิทยา วัดพระแก้ว จังหวัดเชียงราย เสนอจัดตั้งโดย พระครูอดิสังยธรรมโฆส เจ้าคณะตำบลแม่เจดีย์เขต 1 เจ้าอาวาสวัดหนองบัว และต่อมาปีพุทธศักราช 2548 ได้รับอนุญาตจัดตั้งเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตามใบอนุญาตเลขที่ 4/2548 ลงวันที่ 17 มิถุนายน พุทธศักราช 2548 และได้ชื่อตามใบอนุญาตว่า โรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา(พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา)

อาคารเรียนจำนวน 2 หลัง ห้องสมุดจำนวน 1 หลัง และอาคารเอนกประสงค์อีกหนึ่งหลังถือว่ามีความสะดวกสบายและสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างเต็มศักยภาพ ขณะเดียวกันจำนวนนักเรียนก็เพิ่มขึ้นเพราะโรงเรียนเริ่มมีชื่อเสียง ในฐานะเป็นโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ที่ได้รับการอุปถัมภ์ของพระบาทสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งพระองค์ได้รับโรงเรียนแห่งนี้เป็นโรงเรียนแห่งความอุปถัมภ์ด้านต่างๆ และได้เสด็จมาเยือนโรงเรียนแห่งนี้ด้วยพระองค์เอง จนทำให้องค์กรต่างๆ ในจังหวัดเชียงรายตื่นตัวและเข้ามาให้การสนับสนุน อาทิเช่น งบประมาณ อุปกรณ์การศึกษา กิจกรรมต่างๆ

นโยบายของโรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา พัฒนาประสิทธิภาพของการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งมั่นการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา พัฒนาระบบบริหาร สนองงานตามพระราชดำริ มีชุมชนเป็นส่วนร่วมและศรัทธา รักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น

ปัจจุบันเปิดสอนเพิ่มแผนกธรรมนักรวมชั้น ตรี - เอก เพื่อเป็นการเสริมสร้างศาสนทายาทและให้โอกาสสำหรับพระภิกษุ สามเณร และเด็กเยาวชนทั่วไปได้เรียนนักรวม บาลี อีกนัยยะหนึ่งก็เป็นโดยบายของคณะสงฆ์ที่ต้องการให้บุคคลากรของพุทธศาสนาได้เรียนธรรม – อย่างจริงจัง โดยมี พระครูสถิตกิตติสุนทร เป็นผู้จัดการ และ พระอธิการสมชาติ ฐิติปญฺโญ เป็นครูใหญ่

การกำหนดคุณลักษณะของนักเรียนที่จบจากโรงเรียนแห่งนี้เป็นที่โรงเรียนให้ความสำคัญเพราะการเรียนการสอนในโรงเรียนปริยัติธรรมนั้น ไม่ได้ตั้งการที่จะเน้นให้นักเรียนมีความโดดเด่นทางด้านวิชาการหรือเน้นการแข่งขันแต่อย่างใด เพียงต้องการให้นักเรียนสามารถที่อยู่เป็นศาสนทายาทที่ดีและสามารถที่เอาตัวรอดไม่สร้างภาระต่อสังคมได้ก็พอ หากศึกษาในรายละเอียดของโรงเรียนแล้วจะพบว่า ทางโรงเรียนได้กำหนด คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น ต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตเป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องการทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคม ด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและ สภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้ เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสารการทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

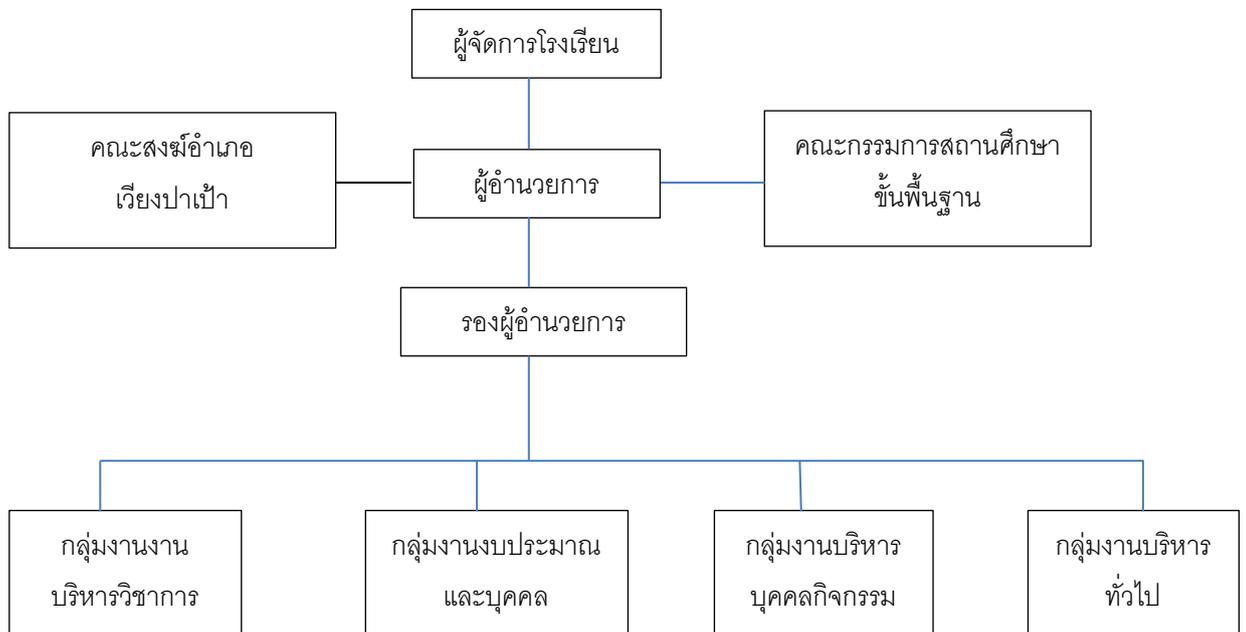
ตารางที่ 1 แสดงจำนวนนักเรียน

ระดับ การศึกษา	ชั้นปี	จำนวน ห้องเรียน	จำนวนนักเรียน		
			พระภิกษุ	สามเณร	รวม
ระดับชั้น มัธยมศึกษา ตอนต้น	ม.1	1	-	32	32
	ม.2	1	-	31	31
	ม.3	1	-	45	45
	รวม ม.ต้น	3	-	108	108
ระดับชั้น มัธยมศึกษา ตอนปลาย	ม.4	1	-	27	27
	ม.5	1	-	15	15
	ม.6	1	-	6	6
	รวม ม.ปลาย	3	-	48	48
รวมทั้งสิ้น		9	-		156

การบริหารจัดการโรงเรียน

โรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาวัดหนองบัว จัดเป็นโรงเรียนที่มีขนาดเล็กตามประกาศของมหาเถรสมาคม จำนวนบุคลากร 16 รูป/คน ทำให้ผู้บริหารสามารถที่ดูแลบุคคลกรและนักเรียนได้อย่างทั่วถึง เข้าใจปัญหาต่างๆ และนำไปสู่การจัดการได้อย่างรวดเร็ว จากการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการโรงเรียนแห่งนี้ผู้บริหารจะเน้นให้ความสำคัญกับคณะสงฆ์ ในฐานะที่เป็นผู้ให้การสนับสนุนอย่างเป็นทางการ “คณะสงฆ์ให้การสนับสนุนการศึกษาของโรงเรียนหลายประการ เช่น การสนับสนุนงบประมาณที่ทางเราจัดทำผ้าป่าในแต่ละปี เจ้าอาวาสแต่ละวันที่สามเณรอาศัยอยู่นั้นท่านก็เมตตาดูแลและให้เงินสามเณรเป็นค่ารถ ค่าอาหารกลางวันเป็นต้น “ พระอธิการสมชาติ ผู้อำนวยการโรงเรียนได้สะท้อนการทำงานแบบมีส่วนร่วมกับคณะสงฆ์ให้ฟังด้วยว่า โรงเรียนปริยัติธรรมส่วนใหญ่พยายามแยกออกจากคณะสงฆ์ บริหารจัดการแบบเอกเทศ แต่ที่นี้จะไม่มีการแยกต่างหาก เพราะโรงเรียนแห่งนี้ถือว่าเป็นโรงเรียนของคณะสงฆ์อำเภอ ที่จะต้องรับผิดชอบในการดำเนินงานและท่านเองจะเข้าไปรายงาน ผลการจัดการศึกษาให้กับคณะสงฆ์ได้ทราบทุกครั้ง เมื่อมีการประชุมคณะสงฆ์อำเภอ

การบริหารบุคลากรภายในโรงเรียนนั้นมีการแบ่งออกเป็นกลุ่มงานต่างๆ ประกอบไปด้วย กลุ่มงานบริการวิชาการ กลุ่มงานบริหารงบประมาณและบุคคล กลุ่มงานบริหารบุคคลและกิจกรรม และกลุ่มงานบริหารทั่วไป ซึ่งแต่ละกลุ่มงานก็จะมีการบริหารงานภายในกลุ่ม โดยมีผู้อำนวยการคอยกำกับติดตามและให้คำปรึกษาตามโครงสร้างดังนี้

แม้ว่าโครงสร้างการบริหารจะแบ่งการทำงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย แต่ในทางปฏิบัติแล้วถือว่า ผู้อำนวยการโรงเรียนจะมีบทบาทในการเข้าไปกระตุ้นและทำงานร่วมกันในลักษณะพี่น้อง เพราะรูปแบบการทำงานท่านได้เน้นการทำงานเป็นครอบครัวที่ต้องช่วยเหลือกัน และหากท่านไม่อยู่ผู้ช่วยก็สามารถที่จะบริหารจัดการได้ ยกตัวอย่างกรณี เมื่อ 2 ปีที่แล้วท่านลาจำพรรษาที่ประเทศอินเดียระยะเวลา 3 เดือน ซึ่งก็ได้หอบหมายให้ผู้ช่วยผู้อำนวยการบริหารโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ในส่วนที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนท่านเองก็มีวิธีการที่จะเข้าถึงเด็กได้อย่างเป็นธรรมชาติ “เขาจะรู้ว่าเวลาผมเล่นก็คือเล่น เวลาทำงานก็คืองาน บางทีนั่งทำงานในห้องมีสามแถวเดินทางเข้ามาบอกว่า อยากกินไอติม ก็ถามว่ามีกี่คน เอาเงินให้เขาไปซื้อแบ่งกินกัน หากเราไม่ทำอย่างนี้เราก็ไม่ได้ใจเด็ก เขาจะไม่กล้าเข้ามาพูดคุยกับเรา และสุดท้ายก็ไม่รู้จักสภาพปัญหาที่แท้จริง” พระอริการสมชาติได้เล่าให้ฟังแนวทางการทำงานของท่านในการเข้าถึงกลุ่มเด็กนักเรียนและครูภายในโรงเรียนของท่าน จนนักเรียนเรียกท่านว่าพ่อตุ๊ สะท้อนให้เห็นว่าท่านเปรียบเหมือนพ่อของสามแถว

การบริหารจัดการงบประมาณโรงเรียน เป็นหนึ่งภาวะที่มีความสำคัญสำหรับผู้บริหารและคณะกรรมการ เพราะการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐไม่เพียงพอต่อการดูแลนักเรียน ซึ่งส่วนใหญ่ทางโรงเรียนก็จะได้รับการสนับสนุนต่อหัว และจะนำไปเป็นคำตอบแทนครูผู้สอน ซึ่งที่จริงทางโรงเรียนต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่า ค่าอุปกรณ์การศึกษา สมุดหนังสือ ค่าอาหาร

รายรับ	จำนวน/บาท	รายจ่าย	จำนวน/บาท
เงินงบประมาณ	6,858,394	งบดำเนินการ/เงินเดือน-ค่าจ้าง	7,287,081
เงินนอกงบประมาณ	128,726	งบพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา	85,950
เงินอื่นๆ(ระบุ)สวัสดิการครู	95,000	งบอื่นๆ(ระบุ)สวัสดิการครู	56,000
รวมรายรับ	7,082,120	รวมรายจ่าย	7,429,031

จากตารางจะเห็นว่า นอกจากงบประมาณจากรัฐแล้ว ทางโรงเรียนก็ต้องแสวงหางบประมาณเพื่อใช้ในการดำเนินจัดการศึกษานอกเหนือจากที่รัฐอุดหนุนในรูปแบบต่างๆ เช่น การจัดทำผ้าป่า ขอรับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา จัดทำโครงการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน ขอการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ฯลฯ โดยมีการประสานงานกับญาติโยมที่รู้จักเป็นการส่วนตัว และสนับสนุนการดำ

ชุมชนและการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

พื้นที่โรงเรียนปริยัติธรรมวัดหนองบัว แม้ว่าจะไม่ได้ตั้งอยู่ภายในวัดและชุมชนที่รายล้อมด้วยประชาชนเช่นวัดปกติทั่วไป ทางโรงเรียนก็เข้าใจจุดอ่อนตรงนี้และมีการทำงานเชิงรุกกับชุมชน โดยเฉพาะในระดับตำบล เพราะการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน ทางโรงเรียนก็จะมีการตระเวนไปตามหมู่บ้านต่างๆ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในหมู่ต่างๆ นอกจากนี้ยังเป็นการประชาสัมพันธ์โรงเรียนให้ผู้ปกครองได้ส่งนักเรียนเข้ามาศึกษาในโรงเรียนแห่งนี้อีกด้วย สภาพโดยทั่วไปรอบบริเวณโรงเรียนนั้นเป็นชุมชนที่มีความเจริญ สภาพการเดินทางสะดวกสบาย ตั้งอยู่ในเขตรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่เจดีย์ มีประชากรประมาณ 20,600 คน บริเวณใกล้เคียงโดยรอบโรงเรียน อาชีพหลักของชุมชน คือ ทำนา-ทำสวน ส่วนใหญ่นับถือศาสนา พุทธ ผู้ปกครองส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับ ประถมศึกษา อาชีพหลักคือทำนา ส่วนใหญ่นับถือศาสนา พุทธ ฐานะทางเศรษฐกิจ/รายได้โดยเฉลี่ยต่อครอบครัว ต่อปี 150,000 บาท จำนวนคนเฉลี่ยต่อครอบครัว 4 คน

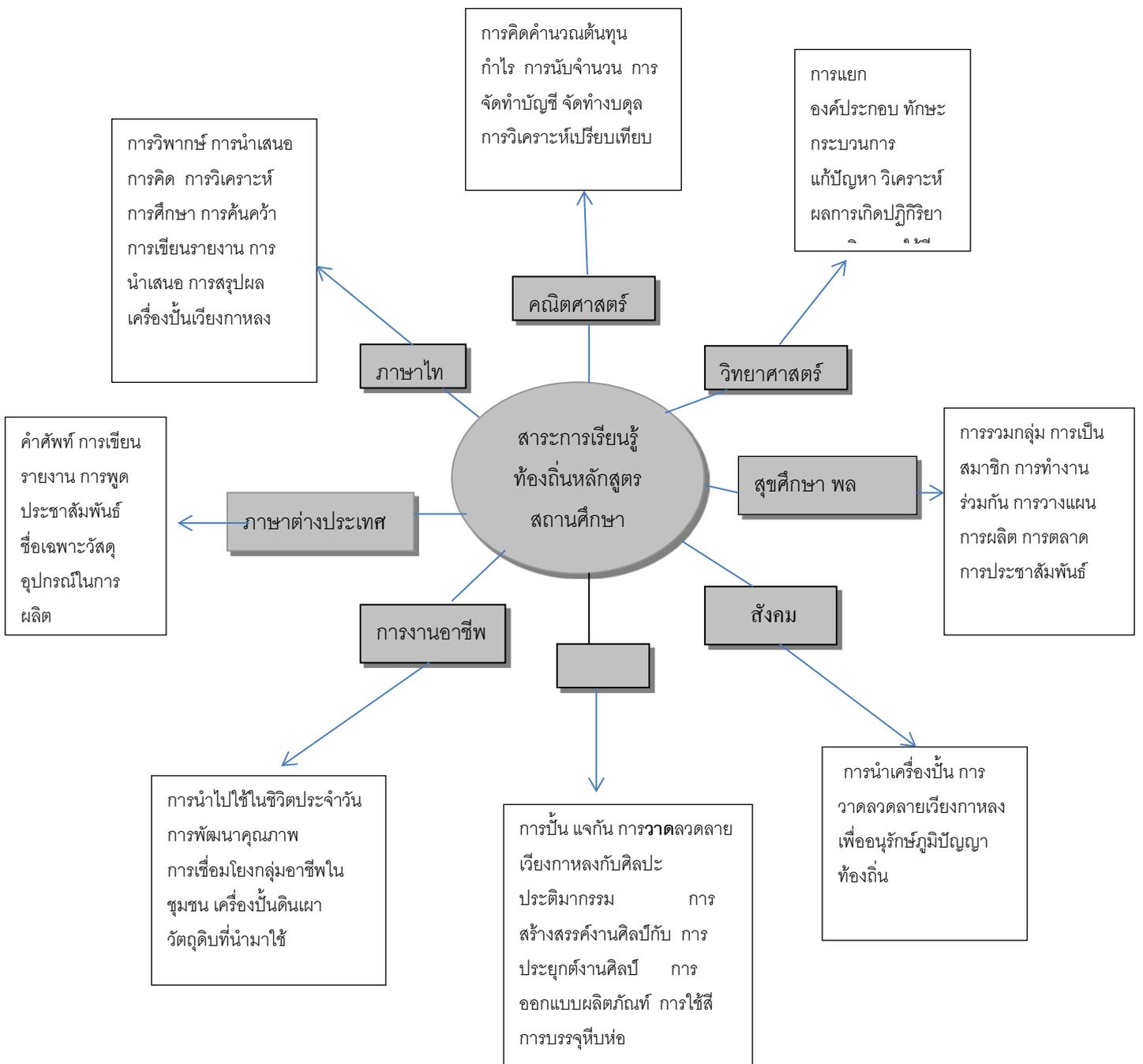
การมีส่วนร่วมกับชุมชนนั้นทางโรงเรียนได้ดำเนินงานในลักษณะโครงการต่างๆ และมีแบบแผนการทำงานที่ชัดเจน จากการศึกษพบว่า มีโครงการต่างๆ ดำเนินงานดังนี้

- 1.โครงการทำวัตรสัจจรเดลิเวอรี่ เป้าหมายเพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านต่างๆ ได้เข้าถึงการทำวัตรสวดมนต์ร่วมกับพระสงฆ์ โดยพระสงฆ์จะมีการตระเวนไปทำวัตรเย็นตามบ้านต่างๆ โดยเลือกวัดที่มีผู้สูงอายุและมีพื้นที่รองรับสำหรับชาวบ้านที่จะมาร่วมในการทำวัตร

2.โครงการธรรมสัญจร เป้าหมายเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกโดยสัญจรไปตามวัดต่างๆ ภายในตำบล ซึ่งจะมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบและเตรียมตัวเข้าร่วมกิจกรรม

3.โครงการให้บริหารชุมชนและสังคมด้านการถ่ายทอดโทรทัศน์ท้องถิ่น ในงานประเพณีและงานสำคัญของชุมชน เช่น ประเพณีตำนานก๊วยสลาก ประเพณีงานปีใหม่เมือง ประเพณีปอยหลวง ฯลฯ โดยทีมงานของสามชาเนล ซึ่งมีผลงานผ่านการนำเสนอของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

ไม่เพียงแต่การทำกิจกรรมในลักษณะโครงการเท่านั้น แต่ทางโรงเรียนยังส่งบุคลากรและ นักเรียนช่วยในงานและกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เช่น การจัดสถานที่งานพิธีกรรม การให้ปรึกษาด้านพิธีกรรมต่างๆ สนับสนุนอุปกรณ์ที่จำเป็น แม้กระทั่งการสนับสนุนด้านงบประมาณ ทั้งนี้ทางโรงเรียนเล็งเห็นความสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยเฉพาะการดึงชุมชนร่วมจัดทำหลักสูตรเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง ที่ได้รับการยอมรับว่าหลักสูตรมีองค์ความรู้ครบถ้วนและสามารถนำไปพัฒนาสู่งานทางวิชาการได้ ตัวอย่างดังนี้

โอกาสและข้อจำกัดของโรงเรียน

โรงเรียนวัดหนองบัวพิทยา มีพื้นที่ 74 ไร่ 2 งาน 93 ตารางวา อยู่ใกล้แหล่งเรียนรู้ คืออยู่ใกล้บริเวณวัดแก้วธรรมาราม ซึ่งโรงเรียนได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากชุมชนและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นตำบลแม่เจดีย์ ผู้นำชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สถานที่ล้อมรอบไปด้วยหมู่บ้านและอยู่ใกล้กับ โรงงานไซโลอบข้าวโพด และอบมันสำปะหลัง ฯลฯ

จุดเด่นด้านผลการจัดการศึกษา

ผู้เรียนมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ปราศจากสิ่งเสพติด สิ่งมอมเมา เป็นวันเวลาดึกที่ดีของพระผู้ปกครอง เป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียน ไม่มีปัญหาด้านการปกครองดูแล ดำรงชีวิตโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการพัฒนาของสถานศึกษาบรรลุตามวิสัยทัศน์ เกิดเป็นอัตลักษณ์”มีคุณธรรมจริยธรรมตามสมณสาธิต” และบรรลุตามจุดเน้น จุดเด่น เกิดเป็นอัตลักษณ์”สัจธรรมะสร้างสรรค์”และผลการดำเนินงานโครงการพิเศษ คือโครงการสื่อและนวัตกรรมเพื่อการศึกษา บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด

โอกาสของโรงเรียน

- 1.สถานศึกษาตั้งอยู่ในเขตชุมชนที่มีความเจริญ การคมนาคมสะดวกทำให้ผู้เรียนสามารถเดินทางมาจากวัดต่างๆได้สะดวก
- 2.ประชาชนส่วนใหญ่ในเขตพื้นที่บริการและนอกเขตพื้นที่บริการที่นับถือศาสนาพุทธ จึงทำให้การสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษาเป็นอย่างดี ทั้งด้านทุนทรัพย์ ภูมิปัญญา และแหล่งเรียนรู้
- 3.ส่วนท้องถิ่นซึ่งได้แก่เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด ต่างเห็นความสำคัญของการดำรงอยู่ของศาสนาพุทธ อันเป็นศาสนาประจำชาติ จึงให้การสนับสนุน
- 4.ได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนตามโครงการในพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี ทั้ง ๔ ด้าน คือด้านนวัตกรรม การงานอาชีพ ศิลปวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมโดยได้รับการช่วยเหลือทั้งด้านทุนทรัพย์ และองค์ความรู้

นวัตกรรมหรือตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี (Good Practice) ของสถานศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

โครงการสื่อและนวัตกรรมเพื่อการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตและใช้สื่อเพื่อเผยแพร่ธรรมะสู่ชุมชนพุทธบริษัท พระภิกษุ สามเณร และประชาชนทั่วไป โดยผู้เรียนร่วมกันผลิตจัดทำสื่อหนังสือสั้นคุณธรรมศีล ๕ ที่ได้รับรางวัลแนวทางปฏิบัติที่ดีเดินสายฉายสื่อธรรมะ ระดับภาคจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีการนำไปเผยแพร่ทั้งในโรงเรียนพระปริยัติธรรม และโรงเรียนสามัญศึกษาในจังหวัดเชียงรายได้รับความชื่นชมจากผู้รับชมสื่อ ทำให้มีทัศนคติที่ดีต่อพระพุทธศาสนา สามารถเรียกวิถีศรัทธากลับคืนมาได้

2. ปัจจัยความสำเร็จต่อการจัดการศึกษา

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษากรณีทั้ง 4 แห่ง พบว่ามีปัจจัยเงื่อนไขทั้งที่ทำให้การจัดการศึกษาประสบความสำเร็จ อธิบายได้ดังนี้

2.1. วิสัยทัศน์ผู้บริหารโรงเรียน อย่างที่กล่าวเบื้องต้นว่าการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ผู้ที่มีบทบาทสำคัญคือ ผู้บริหาร ซึ่งมีหลายลักษณะ การบริหารจัดการโรงเรียนปริยัติธรรมให้พัฒนาต่อเนื่อง จำเป็นต้องมีผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารทั้ง 4 แห่ง ต่างมีวิสัยทัศน์ มองการไกล พัฒนาตัวเองอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านวิชาการและการบริหาร เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดทองมอ.เวียงแหง จ.เชียงใหม่ ผู้อำนวยการจบการศึกษาระดับปริญญาโท จากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชื่อมโยงเครือข่ายจนนำไปสู่การทำ MOU กับ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เพื่อรับนักเรียนเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรี เมื่อจบจากที่นี่ โดยกำหนดจำนวนที่รับแต่ละปีชัดเจน จนกระทั่งปัจจุบัน

พระมหาอินสอน คุณวุฒโท ผู้อำนวยการโรงเรียนปริยัติดอยสะเก็ดผดุงศาสตร์ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ เป็นผู้บริหารอีกท่านหนึ่งที่มีวิสัยทัศน์ด้านการบริหาร จนได้รับแต่งตั้งเป็นผู้ประสานงานกลุ่มโรงเรียนในเขตจังหวัดเชียงใหม่ วิสัยทัศน์สำคัญของท่านได้แก่ แก้ไขปัญหาขาดแคลนครูในโรงเรียน เนื่องจากอัตราเงินเดือนน้อยและขาดสวัสดิเหมือนกับโรงเรียนของรัฐ ดังนั้นท่านจึงคิดรูปแบบการจัดสวัสดิการครู จัดตั้งกองทุนกู้ยืมกรณีขาดสภาพคล่องด้านเงิน นอกจากนี้ยังมีการขึ้นเงินเดือนทุกๆ ปี โดยคำนวณตามระยะเวลาการทำงาน ซึ่งทำให้ครูรู้สึกว่าคุณเองมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และไม่ย้ายไปไหน

สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า วิสัยทัศน์ของผู้บริหารเปรียบดั่งเข็มทิศที่จะนำพาให้โรงเรียนไปทิศทางใด ตรงกันข้ามหากผู้บริหารขาดวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการ การพัฒนาโรงเรียนย่อมไม่ก้าวหน้าและไม่สามารถผ่านปัญหาอุปสรรคต่างๆ ได้ นำไปสู่คุณภาพของนักเรียน

2.2. บุคลากรที่เพียงพอ การจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อชุมชนและพุทธศาสนาได้นั้น ครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการ ชัดเกล้าให้ผู้เรียนมี กาย วาจา ใจพร้อมที่ เป็นผู้สืบทอดทางพุทธศาสนา บทเรียนจากโรงเรียนทั้ง 4 แห่ง พบว่า หากครูผู้สอนมีจำนวนเพียงพอและมีความเข้าใจหลักปรัชญาของโรงเรียนย่อมย่อมสามารถจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียนได้ ปัญหาการขาดแคลนครูเนื่องจากอัตราเงินค่าตอบแทนมีจำกัด ปัจจุบันโรงเรียนปริยัติธรรมหลายแห่งจึงมีครูเพียงไม่กี่ท่านที่สอนในโรงเรียน โดยบางท่านสอนถึง 4-5 วิชา ทั้งที่ไม่ได้จบจากสายนั้นมาโดยตรง

การเป็นครูสอนในโรงเรียนปริยัติธรรมไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะครูที่ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงสอนหนังสืออย่างเดียว แต่มีบทบาทนอกเหนือจากนั้นอีกมากมาย อาทิ นักเรียนบางคนไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ ครูจำเป็นต้องทำหน้าที่คอยสอนพิเศษในช่วงเย็น โดยไม่ได้รับค่าตอบแทน เป็นลักษณะจิตอาสาเพื่อให้ลูก

ศิษย์เรียนทันเพื่อน ไม่เพียงเท่านั้น ครูบางคนยังทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองคอยดูแล และเอาใจใส่นักเรียนอย่างใกล้ชิด นักเรียนปรึกษาปัญหาต่างๆ ได้ตลอดเวลา

จากการวิเคราะห์บทบาทของครูผู้สอนพบว่า นักเรียนหลายรูปประทับใจและเกิดแรงบันดาลใจจากครูในการที่ตั้งใจเรียน สามารถแก้ไขปัญหได้อย่างตรงจุด เวลามีปัญหาไม่สามารถปรึกษา พ่อ แม่ได้ การเป็นครูผู้สอนโรงเรียนปริยัติธรรมจึงไม่เพียงแต่ทำหน้าที่เหมือนครูโรงเรียนทั่วไป แต่บทบาทเป็นพี่เลี้ยงให้กับนักเรียนอีกด้วย

2.3 งบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษาโรงเรียนปริยัติธรรม จากการศึกษาค้นคว้าโรงเรียนปริยัติธรรมหลายแห่งขาดงบประมาณสนับสนุนการเรียน การสอนโรงเรียนอย่างเพียงพอ แม้ว่าภาครัฐจะสนับสนุนส่วนหนึ่งก็ตาม แน่นนอนว่าองค์กรทางศาสนาสสามารถระดมทุนในการจัดการศึกษาได้เองก็ตามในทัศนะความเข้าใจของคนทั่วไป แต่ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนต้องทำหน้าที่ระดมทุนจากฝ่ายต่างๆ ผ่านช่องทางที่หลากหลาย โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายตอบแทนครูผู้สอนที่จะต้องจ่ายทุกเดือน รองลงมาค่าภัตตาหารนักเรียน เช่า กลางวัน, ค่าน้ำ ค่าไฟ ตลอดถึงค่าใช้จ่ายจีปาดะ ซึ่งงบประมาณที่รัฐอุดหนุนไม่ถึงครึ่งค่าใช้จ่ายตลอดปีของโรงเรียน

ผู้บริหารส่วนใหญ่จึงสละเวลาในการหางบประมาณดำเนินการโรงเรียน เพื่อให้มีทุนสำหรับการขับเคลื่อนโรงเรียนโดยไม่ติดขัด เช่น การจัดทำผ้าป่าประจำปีจากศิษย์เก่า และคณะกรรมการ, เชิญชวนพุทธศาสนิกชนทำบุญถวายภัตตาหารเพลแก่สามเณร หรือทำบุญวันเกิดด้วยการเลี้ยงเพลสามเณรนักเรียน และรูปแบบอื่นๆ หลากหลายตามความถนัดผู้บริหารนั้นๆ

ผลการศึกษายังพบว่าสัมพันธ์กับการบริหารจัดการงบประมาณอีกด้วย เพราะผู้บริหารที่ขาดทักษะการบริหารงบประมาณ ขาดการวางแผนอย่างเป็นระบบ ก็ยิ่งที่ตอกย้ำปัญหาเรื่องนี้หนักเข้าไปอีก จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องยืนยันว่า ผู้บริหารโรงเรียนปริยัติธรรมส่วนใหญ่ ขาดทักษะการบริหารจัดการงบประมาณ ทำให้เกิดปัญหาสภาพคล่องด้านงบประมาณ จนกลายเป็นหนี้โรงเรียน

2.4 หลักสูตร และสื่อการเรียนการสอน รูปแบบการเรียนการสอนที่ทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาหลักสูตรรายนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์การเรียนการสอนที่เหมาะสม เข้าใจง่าย นอกจากนี้ยังต้องให้นักเรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง พอจำแนกรายละเอียดได้ดังนี้

2.4.1. หลักสูตรการเรียนการสอนที่ดีจะต้อง ปรับประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่นหรือชุมชนนั้นๆ เพราะนักเรียนโรงเรียนปริยัติธรรมส่วนใหญ่ มีพื้นฐานทางวิชาการแตกต่างจากเด็กนักเรียนทั่วไป การที่ทำให้ได้มาตรฐานตามตามกรอบวิชาที่กำหนดนั้น ค่อนข้างเป็นไปได้ยาก ดังนั้นวิธีที่ครูส่วนใหญ่ดำเนินการก็คือ การปรับประยุกต์เนื้อหาวิชา ที่ไม่เน้นวิชาการมากเกินไป บางรายวิชาต้องบูรณาการ

กับรายวิชาอื่นๆ เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกสนุกและสนใจในการเรียนมากขึ้น เช่น รายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่น ปรับประยุกต์กับวิชาภาษาอังกฤษ อย่างกรณี โรงเรียนหนองบัววิทยา อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ที่ครูจะให้ให้นักเรียนสามารถเรียนวิชาเสริมได้ 1 วิชา แต่มีเงื่อนไขว่า จะต้องรวมกลุ่ม 5 คนขึ้นไป ครูก็ทำหน้าที่เชิญผู้ที่มีความรู้ในเรื่องนั้นมาสอนเพิ่มเติมนอกจากวิชาการเรียนปกติ

การออกแบบการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น จำต้องเข้าใจพื้นฐานนักเรียน และออกแบบการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ของนักเรียนที่มีอยู่

2.4.2. สื่อและกระบวนการเรียนรู้ เป็นเครื่องสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาวิชาได้อย่างลึกซึ้ง ในผลการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ แม้จะขาดโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเรียนการสอน แต่มีการประยุกต์อุปกรณ์ในท้องถิ่น เพื่อเป็นสื่อการสอน เช่น วิชาวิทยาศาสตร์ ครูผู้สอนก็จะให้นักเรียนประยุกต์วัสดุในท้องถิ่นมาทดลองออกแบบ อาทิ การทำโคมไฟตั้งโต๊ะจากไม้ไผ่ การทำน้ำตดด้วยวัสดุเหลือใช้ สิ่งเหล่านี้สะท้อนแนวทางการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนของคุณ โดยเริ่มตั้งแต่การเรียนรู้ในห้องเรียน ลงมือทำ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

2.5 สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน และข้างๆ โรงเรียน การจัดการสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนการสอนนั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งในการกระตุ้นนักเรียนให้มีสมาธิ จดจ่อต่อการเรียน ผลการศึกษาต้นแบบทั้ง 4 พบว่า มีการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ที่ให้เรียนทำกิจกรรมอย่างเพียงพอ ไม่ว่าจะทำกิจกรรมยามว่าง หรือกิจกรรมในการเรียนการสอนปกติ กรณีโรงเรียนปริยัติธรรมวัดกองลม อ.เวียงแหง จ.เชียงใหม่ ในช่วงแรกมีปัญหาเด็กนักเรียนมักแอบออกไปเล่นข้างนอกวัดในช่วงพักเที่ยง ผู้บริหารโรงเรียนจึงให้มีการปรับสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน โดยให้นักเรียนสามารถที่จะเล่น พุดคุย หรือแม้กระทั่งการนั่งทำการบ้านอย่างเพียงพอ และมีบรรยากาศเอื้อต่อการทำงาน ซึ่งจากการปรับเปลี่ยนดังกล่าวพบว่า นักเรียนไม่ออกไปข้างนอก และทำงานเป็นกลุ่มภายในโรงเรียน จนนำไปสู่ผลการเรียนที่ดีขึ้น

สภาพแวดล้อมตามความหมายที่กล่าวมานั้น ไม่เพียงแต่สภาพแวดล้อมในโรงเรียนเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงสภาพแวดล้อมนอกรั้วโรงเรียน แม้ว่าจะไม่สามารถจัดการได้ เพราะเป็นพื้นที่ของชุมชน แต่หากโรงเรียนตั้งอยู่ในชุมชนที่เป็นแหล่งเรียนรู้ และมีองค์ความรู้ต่างๆ ก็จะเป็นสิ่งเร้าให้นักเรียนสนใจและซึมซับความรู้จากชุมชน กรณีโรงเรียนบาลีสาธิต มจร.ที่อยู่ใกล้แหล่งทรัพยากร ที่มีห้องสมุดของมหาวิทยาลัย มีคอมพิวเตอร์เพียงพอต่อการค้นคว้า ก็จะทำให้เรียนมีความเข้มข้นในด้านวิชาการ เท่าทันการเปลี่ยนแปลงโลกภายนอก ต่างจากโรงเรียนวัดกองลมที่อยู่ติดชายแดน จะมีจุดเด่นด้านภูมิปัญญาชุมชน และใกล้ชิดชุมชนมากกว่าโรงเรียนที่อยู่ในตัวเมือง

2.6 กระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชนของโรงเรียนปริยัติธรรม ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะโดดเด่นของโรงเรียนปริยัติธรรมก็คือ เป็นโรงเรียนด้านพุทธศาสนามีฐานสำคัญอยู่ที่ชุมชน การมีส่วนร่วมกับชุมชนไม่เพียงแต่ จะได้รับการสนับสนุนในแง่ทรัพยากรในชุมชนเท่านั้น แต่หมายรวมถึงการสนับสนุนทางด้านองค์ความรู้ ภูมิปัญญาชุมชนอีกด้วย การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การจัดการศึกษามีประสิทธิผล โดยเฉพาะการจัดการศึกษาที่ตอบสนองต่อชุมชนและพุทธศาสนา

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนต้นแบบทั้ง 4 แห่งต่างให้ความสำคัญกับการทำงานร่วมกับชุมชน เช่น นโยบายโรงเรียนกำหนดให้ครูผู้สอนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนอย่างน้อย 50% ซึ่งจะมีผลต่อการพิจารณาเงินเดือน โรงเรียนปริยัติธรรมวัดกองลม อ.เวียงแหง มีนโยบายให้นักเรียนร่วมงานบุญ และงานศพ โดยไม่ถือว่าขาดเรียน ทำให้โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากชุมชนเวลาที่โรงเรียนจัดกิจกรรม โรงเรียนหนองบัววิทยา อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย ในวันที่ชุมชนมีงานศพนักเรียนและครูจะต้องแบ่งเวรเข้าไปทำงานร่วมกับเจ้าภาพรูปแบบใดแบบหนึ่ง ตามความเหมาะสม เป็นต้น

การมีส่วนร่วมกับชุมชนไม่เพียงแต่จะได้รับความร่วมมือกับชุมชน ในกรณีที่โรงเรียนขอความช่วยเหลือหรือการระดมทรัพยากรใด ต่อการจัดการศึกษา แต่ทำให้ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียน แตกต่างจากโรงเรียนรัฐทั่วไปที่ชุมชนไม่สามารถเข้าถึง แม้กระทั่งการเข้าไปในบริเวณโรงเรียน เพราะมีระเบียบกฎเกณฑ์ชัดเจน ตามระเบียบราชการ แต่โรงเรียนปริยัติธรรม เป็นสถานที่วัดที่ชุมชนสามารถเข้าออกได้ตลอดเวลา ความรู้สึกเป็นเจ้าของจึงมีความสำคัญในการที่จะพัฒนาโรงเรียนและสนับสนุนทุกอย่างเพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอนของโรงเรียน

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้มุ่งตอบวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ข้อประกอบไปด้วย 1) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาของโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาที่สามารถจัดการศึกษาตอบสนองต่อชุมชนและพระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) เพื่อศึกษาเงื่อนไขข้อจำกัดในการจัดการศึกษาให้กับสามเณรนักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมและแนวทางการพัฒนาให้โรงเรียนปริยัติธรรมมีประสิทธิภาพ

1. รูปแบบการจัดการศึกษาที่ตอบสนองต่อชุมชนและพุทธศาสนา

1.1. ผู้เรียน /นักเรียน โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเป็นโรงเรียนที่เปิดโอกาสทางการศึกษาสำหรับเด็กที่ไม่สามารถเข้าสู่ระบบการศึกษาปกติได้ ไม่ว่าจะผ่านรัฐบาลจะมีการประกาศขยายโอกาสทางการศึกษาเป็นระยะเวลา 15 ปี และครอบคลุมพื้นที่มากขึ้นก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติและการเข้าถึงการศึกษายังเป็นปัญหาที่เด็กบางกลุ่มยังไม่สามารถเข้าเรียนหนังสือตามระบบปกติได้ ดังนั้นจะเห็นว่า เด็กที่เข้าเรียนในโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาคือกลุ่มเด็กที่ยังขาดโอกาสในการเข้าศึกษาตามระบบปกติทั่วไป จากการศึกษาพบว่าเด็กที่เข้ามาบวชเรียนในโรงเรียนปริยัติธรรมนั้นเป็นเด็กที่จัดอยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งดังนี้

1.1.1. เด็กที่มีฐานะยากจน มีรายได้ต่อครอบครัวต่ำ มีอาชีพรับจ้างทั่วไป เป็นแรงงานในภาคเกษตร แม้ว่ารัฐบาลจะเปิดโอกาสให้เรียนฟรีก็ตาม แต่ก็ต้องมีค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาศึกษา ค่าอาหาร ค่าอุปกรณ์การศึกษา และค่ากิจกรรมต่างๆ ทำให้เด็กกลุ่มนี้ไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาในระบบปกติทั่วไป

1.1.2. ครอบครัวแตกแยก พ่อแม่หย่าร้าง ในกลุ่มนี้จะเป็นเด็กที่มีปัญหาเป็นด้านครอบครัว ซึ่งอาจจะอยู่กับตา ยาย หรืออาจจะจะเป็นเด็กวัดมาก่อน เมื่ออายุพอที่จะบวชได้แล้วผู้ใหญ่ก็จะให้มาบวชเพื่อศึกษาพระธรรมคำสอน และใช้โอกาสนี้ในการศึกษาทางโลกควบคู่กันไปด้วย

1.1.3. เด็กขาดทะเบียนราษฎร เป็นกลุ่มที่ไม่มีการแจ้งเกิดในประเทศไทย หรือเกิดความขัดข้องอย่างใดอย่างหนึ่งระหว่างการทำข้อมูลของทางราชการ ทำให้ขาดการบันทึกหมายเลข 12 หลักเหมือนบัตรประชาชนทั่วไป ซึ่งในกลุ่มนี้ไม่สามารถที่จะเข้าไปเรียนตามระบบปกติทั่วไปเพราะไม่มีหลักฐานแสดงในการเป็นคนไทย โรงเรียนปริยัติธรรมจึงเป็นช่องทางหนึ่งที่เปิดโอกาสเด็กเหล่านี้เข้ามาเรียน แต่ไม่สามารถที่จะออกไปประกาศจบการศึกษาตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเด็กก็จะได้รับความรู้พื้นฐาน อ่านออกเขียนได้

สรุป สามเณรที่บวชเข้ามาเรียนในโรงเรียนปริยัติธรรมนั้น ต่างก็มีความบกพร่องอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ได้กล่าวมา เพราะการบวชเรียนนั้นเป็นโอกาสที่จะทำให้เด็กได้ศึกษาเล่าเรียนเช่นเดียวกับเด็กทั่วไป ประกอบกับการบวชเรียนถือว่าการทดแทนพระคุณของพ่อแม่อีกด้วย โรงเรียนปริยัติธรรมจึงถูกมอง

จากคนบางกลุ่มว่าเป็นโรงเรียนสงเคราะห์และ ทำให้บางคนไม่อยากเข้ามาเรียนเพราะไม่อยากให้คนอื่นมองว่าตนเองเป็นคนมีปัญหา แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยยังได้พบว่า มีนักเรียนบางส่วนที่ไม่อยู่ในเกณฑ์ที่กล่าวมา แต่เข้ามาบวชเรียนด้วยความศรัทธาและความชอบที่อยากจะเรียนทั้งทางโลกและทางธรรม แต่ทั้งนี้ก็ถือว่าเป็นสัดส่วนที่น้อยมากเมื่อเทียบกับเด็กนักเรียนทั่วไป

2. การบริหารจัดการ จากการศึกษาของของผู้วิจัยในโรงเรียนทั้ง 4 แห่ง พบว่าการบริหารจัดการนั้นมีความแตกต่างกันไปตามบริบทและพื้นฐานของผู้บริหารแต่ละคน สามารถสรุปได้เป็น 3 แนวทางดังนี้

2.1 การบริหารจัดการเชิงเดี่ยว ในกลุ่มผู้บริหารลักษณะนี้จะมีอำนาจตัดสินใจสูงสุดอยู่ที่คนๆ เดียว แม้จะมีส่วนร่วมจากผู้เกี่ยวข้องในเบื้องต้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่จำเป็นต่อการตัดสินใจ แล้วสุดท้ายก็เป็นเพียงผู้เดียวที่ตัดสินใจ การบริหารจัดการลักษณะนี้มีจุดเด่นคือสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว แก้ไขปัญหาได้ทันท่วงที แต่ทั้งนี้ก็พบว่ามีจุดอ่อนในการมีส่วนร่วมจากผู้ใต้บังคับบัญชาแท้จริง ทำให้ขาดความเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการแบบนี้เหมาะสำหรับผู้บริหารที่มีความรู้รอบด้านและเข้าใจจากเหง้าของปัญหาแท้จริง

2.2. การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการบริหารจัดการแบบนี้ให้ความสำคัญกับผู้ที่เกี่ยวข้องฝ่ายต่างๆ แล้วค่อยตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีวิธีการสร้างการมีส่วนร่วมจากผู้เกี่ยวข้องเพื่อให้การจัดการเรื่องนั้นบรรลุวัตถุประสงค์มีเทคนิคแตกต่างกันไปตามความถนัดของผู้บริหารแต่ละท่าน เช่น การให้รางวัลหรือยกย่องชมเชยกับคนที่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม หากประมวลแล้วสามารถสรุปกระบวนการมีส่วนร่วมดังนี้

2.2.1. ขั้นร่วมคิดในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องทั้งกับโรงเรียนหรือการจัดกิจกรรมแต่ครั้ง ผู้บริหารจะต้องมีการประชุมเพื่อหารือแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อระดมความคิด ในการตัดสินใจ จากฝ่ายที่เกี่ยวข้องทุกคน

2.2.2. ขั้นร่วมดำเนินการถือว่ามีความสำคัญในการที่จะบรรลุเป้าหมาย ในขั้นนี้แบ่งบทบาทการทำงานของแต่ละฝ่ายออกไป และทุกฝ่ายจะต้องร่วมดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามความถนัดหรือสิ่งที่แต่ละคนสนใจ เพื่อให้งานออกมาดีและบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรม

2.2.3. ร่วมรับผลทั้งด้านดีและไม่ดี นั้นหมายความว่าทุกคนที่มีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นเมื่อร่วมตามกระบวนการทั้งหมดอย่างเต็มความสามารถแล้ว แม้ว่าผลจะออกมาทางบวก คือประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ หรือทางลบคือเผชิญปัญหาจนไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ ทุกคนจะต้องรับรู้และไม่มีใครที่เป็นพระเอกแต่เพียงผู้เดียว หรือตกเป็นจำเลยในแต่ละครั้ง

2.เงื่อนไขข้อจำกัดในการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงเงื่อนไขข้อจำกัดในการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ทำให้เกิดการจัดการศึกษาอย่างเหมาะสม ซึ่งจากการศึกษาพบว่าเงื่อนไขข้อจำกัดดังนี้

2.1.งบประมาณในการจัดการศึกษา เนื่องจากงบประมาณนั้นไม่เพียงพอต่อการนำมาบริหารจัดการโรงเรียน โดยเฉพาะค่าตอบแทนครูผู้สอน ที่ต้องนำงบประมาณที่สนับสนุนรายหัวนักเรียนมาใช้เป็นค่าตอบแทนครูผู้สอน ที่เหลือก็จะใช้ค่าอาหารเพล ค่าน้ำค่าไฟ ค่าอุปกรณ์การเรียน เป็นต้น

2.2. สิ่งแวดล้อมและบริบทรอบๆ โรงเรียน ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาของนักเรียน จากการศึกษาพบว่า สิ่งแวดล้อมต่างๆ นั้นช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้มากขึ้น และก่อให้เกิดความสนใจในการศึกษา โดยโรงเรียนแต่ละแห่งก็ให้ความสำคัญกับการสร้างสร้างบรรยากาศให้น่าอยู่ เจียบสงบ เหมาะกับการอ่านหนังสือ หรือการทำงานทางวิชาการ

2.3.หลักสูตรการเรียนรู้ แม้ว่าจะมีหลักสูตรสำเร็จรูปจากส่วนกลางที่กำหนดรายวิชาชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามโรงเรียนก็ต้องมีการปรับประยุกต์หลักสูตรให้เหมาะกับนักเรียน เพราะถือว่าผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ ตลอดถึงหลักสูตรเสริมต่างๆ จะต้องมีความสอดคล้องทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ๆ ได้จริง

2.4.การมีส่วนร่วมรอบชุมชน มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ เพราะโรงเรียนพระปริยัติธรรมเป็นโรงเรียนของชุมชน และใช้ทรัพยากรชุมชน ดังนั้นการที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายในการจัดการศึกษาได้ จะต้องไม่ลืมฐานชุมชนที่อยู่รอบโรงเรียน เพราะเมื่อนักเรียนจบไปแล้วจะอยู่ในสังคมและทำประโยชน์ต่อชุมชนได้

2.5 ทักษะและวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนที่มองเห็นการณ์ไกล สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะทักษะด้านการบริหารจัดการโรงเรียน และการเชื่อมโยงเครือข่ายทางการศึกษาภายในนอกชุมชน

3.การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1) ข้อมูลทั่วไปของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา แบ่งกลุ่มออกเป็น 14 กลุ่ม ในการดูแล มีโรงเรียนขนาดเล็ก นักเรียนต่ำกว่า 120 รูป จำนวน 215 โรงเรียน โรงเรียนขนาดกลาง มี จำนวนนักเรียน ตั้งแต่ 121-300 รูป จำนวน 159 โรงเรียน และโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวนนักเรียนตั้งแต่ 301 ขึ้นไป จำนวน 27 โรงเรียน ได้มีการจัดสรรเงินงบประมาณเป็นไปตามจำนวนนักเรียนหรือรายหัว นักเรียน และเงินงบประมาณแบ่งเป็นหมวดหมู่ได้แก่ (1) งบบุคลากร (2) งบดำเนินการ และ(3) งบลงทุนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า เงินงบประมาณที่ไม่เพียงพอเป็นการจัดสรรตามรายหัว ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการจัดการศึกษา

ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพราะ โรงเรียนที่จำนวนนักเรียนน้อยก็จะได้รับจัดสรรน้อยไปด้วย ด้านบุคลากรครูมีการเข้าออกบ่อยครั้ง การสอนไม่ต่อเนื่อง ครูสอนไม่ตรงวุฒิที่จบการศึกษามา การวัดผลประเมินผลไม่ได้มาตรฐาน ตัว นักเรียนมีพื้นฐานทางการศึกษาที่แตกต่างกัน สื่อการเรียนการสอนไม่ได้รับการพัฒนาเนื่องจาก งบประมาณไม่เพียงพอ ห้องสมุดมีจำนวนหนังสือที่น้อยกว่ามากเฉลี่ยประมาณ 500 เล่มเป็นส่วน ใหญ่ ห้องทดลองทางวิทยาศาสตร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษาไม่มี แหล่งเรียนรู้ไม่เพียงพอ การไปทัศนศึกษาก็มีน้อยเพราะต้องนำเงินไปใช้จ่ายในส่วนอื่นที่งบประมาณไม่พอ ส่งผลให้การประเมินผล การเรียนการสอนของสำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพทางการศึกษา หรือสมศ. ของ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา รอบที่ 1 แตกต่างมากที่สุด มีโรงเรียนที่ผ่านการประเมิน เพียงร้อยละ 6.69 ส่วนรอบที่ 2 ได้รับรองมาตรฐานเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 54 เท่านั้น ดังนั้นการได้รับ การจัดสรรเงินงบประมาณจึงมีความสัมพันธ์กับการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพราะเป็นการจ่ายตามรายหัวของนักเรียนแต่ละปีจำนวนสามเณรเพิ่มขึ้นในระดับที่ต่างในขณะเดียวกันจำนวนเงินงบประมาณมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

ภาพรวมจำนวนนักเรียนและจำนวนเงินอุดหนุนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา การบริหารจัดการในองค์กรไม่ได้มาตรฐาน ทั้งงานด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการ งานบุคคล รวมไปถึงงานบริหารงานทั่วไป เนื่องจากการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเป็นรูปแบบการสงเคราะห์กุลบุตรที่ขาดโอกาสทางการศึกษา และเก็บตักเด็กที่มี ปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาครอบครัวพ่อแม่หย่าร้าง ปัญหาความยากจน ปัญหาเด็กขาดความเอาใจใส่ ในการเรียน เป็นต้น ทำให้ผู้จัดการศึกษาที่เป็นเจ้าอาวาสรับอาสาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เริ่มแรกก็เป็นการลองผิดลองถูก ถ้าเปลี่ยนเจ้าอาวาสรูปใหม่จะส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนทันที ในกรณีเจ้าอาวาสท่านไม่ได้เน้น การศึกษารูปแบบนี้ ผู้อำนวยการไม่มีอำนาจการบริหาร อำนาจการ บริหารอยู่ที่ผู้รับใบอนุญาตหรือเจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้จัดการโดยตำแหน่ง ต้นสังกัดเองที่ดูแลการจัด การศึกษาไม่ได้จบสายตรงทางการศึกษา จึงเข้ามาลองผิดลองถูกเหมือนกัน บางครั้งจึงทำให้การจัดการศึกษาหลงทิศทาง บางโรงเรียนถึงขนาด มุ่งเน้นความเป็นเลิศทางวิทยาศาสตร์แต่กลับลืมปรัชญา ของโรงเรียนที่เกี่ยวกับธรรมวินัยบาลีที่จะสืบทอด ศาสนทายาท

เมื่อการบริหารวิชาการ งานบุคคล การบริหารงานทั่วไปไม่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ก็ส่งผลต่อคุณภาพทางการศึกษา รวมไปถึง ผลกระทบต่อเงินงบประมาณที่ได้รับจากรัฐบาล เนื่องจากผลการสอบทั้ง ANET ONET การรับรอง มาตรฐานทางการศึกษาดังที่กล่าวแล้ว ไม่ได้ทำให้การศึกษาเด่นชัดปรัชญา การศึกษาของตนเอง การของบประมาณหรือการเรียกร้องสิทธิ์ก็เป็นไปได้ยาก เช่นกัน ปัจจุบันแม้จะอยู่ ภายใต้มหาเถรสมาคม แล้วก็ตาม แต่รูปแบบการบริหารที่ยังคงเดิมอยู่เพียงแต่นโยบายให้โรงเรียนพระ ปริยัติธรรม แผนก สามัญศึกษาต้องเรียนวิชาเน้นอัตลักษณ์ของตนเอง เช่นวิชาภาษาบาลี เรียงความแก้ กระทู้ เป็นต้น

2) ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารทรัพยากรการเงินสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จากการผลการวิจัยยังพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารทรัพยากรการเงินคือ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร สถานศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชน การกระจายอำนาจการบริหาร และความมีอิสระ

รูปแบบการบริหารทรัพยากรการเงินที่เหมาะสม จะต้องผสมผสานระหว่างภาวะผู้นำ ของผู้บริหาร สถานศึกษาเด่นที่สุด กับการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ ด้อยที่สุดเพื่อมาเสริมสร้างการบริหารทรัพยากรการเงิน ได้อย่างเหมาะสม เพราะโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษามีลักษณะเฉพาะพิเศษเป็นรูปแบบ โรงเรียนสงเคราะห์แบบอยู่ประจำสถานศึกษาจึงต้องแสดงทักษะความรู้ความสามารถในการบริหาร ทรัพยากรการเงินและทำงานเชิงรุก ในการจัดเตรียมวิธีระดมทุนจากแหล่งต่าง ๆ และชุมชนจะต้องเข้ามา ร่วมกับโรงเรียนในรูปแบบคณะกรรมการสถานศึกษาพัฒนาโรงเรียน ซึ่งจะทำให้การพัฒนาโรงเรียนเป็นไป อย่างยั่งยืน กรณีการระดมทุน เช่น การทอดผ้าป่าเพื่อการศึกษาชุมชนถือเป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญที่สุด และถือเป็นวิธีการระดมทุน ที่นิยมที่สุด รองลงมา คือได้รับการอุปถัมภ์ทุนการศึกษาจากผู้มีจิตศรัทธาคือ ประชาชน สุดท้ายคือการ ได้รับการสนับสนุนจากชุมชน เป็นต้น

มีส่วนร่วมไม่ใช่เฉพาะด้านทรัพยากรการเงินอย่างเดียว ชุมชนยังสามารถเข้าไปให้ความรู้ในวิชาที่ ขาด แคลน และร่วมพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมทั้งกำลังกายและกำลังทรัพย์รวมไปถึงกำลังทางสติปัญญา โรงเรียนขนาดกลาง การนำรูปแบบการบริหารทรัพยากรการเงินโดยมีผู้นำการศึกษากับการมี ส่วนร่วมกับ ชุมชนมาผสมผสานร่วมกัน ผู้บริหารสถานศึกษามีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ แต่การที่ให้ ชุมชนเข้ามากำหนด บทบาทการมีส่วนร่วมจะทำให้เกิดภาพบ้านวัดโรงเรียนประสานสามัคคี ร่วมกัน บริหารโรงเรียนเป็นการ สร้างศาสนทายาทให้ดำรงพระพุทธศาสนา ทำให้วัดไม่ขาดพระภิกษุในการ จำพรรษา เป็นผู้นำในการ ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ชุมชนจึงควรเข้ามามีส่วนร่วมทั้งพลังสติปัญญาและ กำลังทรัพย์ โรงเรียนขนาดใหญ่ การนำรูปแบบไปใช้จะมีประโยชน์เพราะเป็นการสร้างให้ชุมชนรู้สึก เป็นเจ้าของโรงเรียนจึงให้การ อุปถัมภ์และให้คำแนะนำสนับสนุนทั้งปัจจัยส่วนตัวพร้อมชักชวนให้ผู้ มีจิตศรัทธาเข้ามาร่วมอุปถัมภ์ ประชาสัมพันธ์ให้คนทั่วไป

การจัดการศึกษาของ โรงเรียนซึ่งมีอัตลักษณ์เน้นการสร้างศาสนทายาท จะนำไปสู่ความยั่งยืนและเป็นโรงเรียนทางเลือก ของคนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) การวิเคราะห์ความเป็นธรรมของค่าใช้จ่ายรายหัวของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่สะท้อนเงินงบประมาณ ที่รัฐบาลจัดสรรให้กับโรงเรียนลักษณะสงเคราะห์และ โรงเรียนที่เน้น การสร้างศาสนทายาทอีกรูปแบบหนึ่ง

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ.2551.*รายงานการปรับปรุงเพิ่มงบประมาณเงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายรายหัวสำหรับ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ (2551). *รายงานการปรับปรุงเพิ่มงบประมาณเงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายต่อหัวสำหรับ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพมหานคร:กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ (2552). *คู่มือประชาชนเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ*. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ (2550). *การเพิ่มเงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายต่อหัวสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*.
กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ การฝึกอบรม และการจ้างงาน ออสเตรเลียใต้(2543). *การบริหารการเงินใน
โรงเรียน: มลรัฐออสเตรเลียใต้*. แปลโดย ญัฐพล อารีประเสริฐสุข และสุชาดา อามียะ.
กรุงเทพมหานคร:กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ (2546). *คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็น นวัตกรรม*.
กรุงเทพมหานคร:กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมสามัญศึกษา กองสวัสดิการของคลัง (2544). *การบริหารการเงิน บัญชีและพัสดุ*.
กรุงเทพมหานคร: กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- กองวิจัยการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา (2535).
*รายงานผลการวิจัยเรื่อง การจัดสรรงบประมาณและการวิเคราะห์ต้นทุน สำหรับ
การศึกษา
ระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- กชกร เฉลิมกาญจนา (2544). *การบัญชีบริหาร*. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิตติมา ปรีดีดีลิก(2524).*การบริหารการเงินของโรงเรียน*.ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- กิตติมา ปรีดีดีลิก (2532). *การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น*.พระนคร:โรงพิมพ์วิทยากร.
- ไกรยุทธ ธีรตยาคินันท์ (2533). *ทฤษฎีความล้มเหลวของภาครัฐ: รวมบทความเศรษฐศาสตร์
ภาครัฐ (1-25)*.กรุงเทพมหานคร: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะทำงานวิจัยค่าใช้จ่ายต่อหัวสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551). *รายงานผลการวิจัยเรื่อง
การศึกษาค่าใช้จ่ายต่อหัวสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพมหานคร:
กระทรวงศึกษาธิการ.256
- คนอง โคตรมี (2548). *การพัฒนาตัวบ่งชี้สำหรับการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนพระปริยัติ*

ธรรม สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

คณิตฐา กัดเนียม(2546). **การมีส่วนร่วมในการบริหารงานงบประมาณของคณะกรรมการ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อําเภอมือลาพูน.ปริญญา
นิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.**

จรัส สุวรรณมาลา(2546). **ระบบงบประมาณและการจัดการแบบมุ่งผลสำเร็จภาครัฐ:ความสัมพันธ์
ระหว่าง รัฏฐกับพลเมืองยุคใหม่.** กรุงเทพมหานคร:ธนรัชการพิมพ์.

จรรยาตรี มาดิลกโกวิท(2544). **การวิเคราะห์ผลเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาที่มีต่อความเสมอภาคใน
โอกาสทางการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จันทนา สาขากร และคณะ (2548).**การควบคุมภายในและการตรวจสอบภายใน.**กรุงเทพมหานคร:
ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทีพี เพรส.

จิตรา เตมีย์ (2537). **การนำเสนอรูปแบบงบประมาณสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ.** วิทยานิพนธ์ปริญญา
ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิตรา พีชะพัฒน์(2548). **การพัฒนาชุดคู่มือการบริหารการเงินและ
สินทรัพย์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎี
บัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เจอราร์ด ฟราย (2524). **ตัวบ่งชี้ความเท่าเทียมและความเสมอภาคทางการศึกษาในประเทศไทย.**
ในวารสารการศึกษาแห่งชาติแปลโดยกุลวิตรา กังคานนท์และคณะ.กรุงเทพมหานคร:
กระทรวงศึกษาธิการ.

จรัญ สุทธิเขต. **เจ้าหน้าที่ฝ่ายเงินของโรงเรียนวัดดอนมดคลสันติสุขวิทยา. ปัจจัยที่มีผลต่อการ
บริหารทรัพยากรการเงินของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา.**สัมภาษณ์, วันที่
19 พฤษภาคม 2555.

ชนิดา รัชพลเมืองและคณะ(2548). **รายงานสรุปสภาวะการขาดแคลนครูในระดับการศึกษาขั้น
พื้นฐาน(พิมพ์ครั้งที่1).** กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

ชาญชัย อาจินสมาจาร(2527).**การบริหารการศึกษา.ภาคพัฒนาตา ราและเอกสารวิชาการ
หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.**

ชัยสิทธิ์ เฉลิมมีประเสริฐ(2548).**มาตรฐานการจัดการทางการเงิน 7 Hurdlesกับการจัดทา
งบประมาณระบบใหม่.**พิมพ์ที่บริษัท วีระพี ลัมและเท็กซ์ จำกัด.2557

ชัยสิทธิ์ เฉลิมมีประเสริฐ (2546).**ความพร้อมของหน่วยงานภาครัฐในการบริหารจัดการระบบ
งบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์ชาติ(Strategic Performance Based**

Budgeting: SPBB)และกรณีศึกษาตัวอย่างกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.

กรุงเทพมหานคร:บริษัทธนัทธ์การพิมพ์ จำกัด.

พินิจฐาน 12 ปี.สถาบันแห่งชาติเพื่อการปฏิรูปการเงินเพื่อการศึกษา

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2541). **รายงานการวิจัยประกอบการร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ**

พ.ศ. ทรัพยากรเพื่อการศึกษา.สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนัก

นายกรัฐมนตรี. กรุงเทพมหานคร:บริษัทที.พี.พริน จำกัด.

สุานวลี สายเนตร (2546). **ปัจจัยที่เกี่ยวข้องของการปรับตัวด้านสังคมและด้านการเรียนของนักเรียนชั้น**

มัธยมศึกษาปีที่1 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี.

วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ฐิติวุฒิ สุขพรชัยสกุล.(2536). **หลักการการบริหารการเงินของธุรกิจ**.กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณรงค์ สัจพันโรจน์.2548. **การจัดทำ อนุมัติและการบริหารงบประมาณแผ่นดิน:ทฤษฎีและปฏิบัติ.**

กรุงเทพมหานคร:บริษัทการพิมพ์.

ดุสิต ทิวถนอม (ม.ป.ป.).**การเงินและงบประมาณโรงเรียน**. นครปฐม:ภาควิชาบริหารการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม.

ดิเรก ปัทมาสิริวัฒน์ (2551). **การคลังของสถานศึกษา วิเคราะห์การจัดสรรทรัพยากรและ**

ประสิทธิภาพของการบริหารงบประมาณของสถาบันอาชีวศึกษา. กรุงเทพมหานคร:

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ดิเรก พรสีมา(2553).**รายงานการวิจัยการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา**

สู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา.สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

ดิเรก วรรณเศียร (2545).**การพัฒนาแบบจำลองแบบสมบูรณในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็น**

ฐานสำหรับสถานศึกษาขั้นพินิจฐาน.วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย.

เดชา บุญมาสุข (2546). **การวิเคราะห์ต้นทุนทางการศึกษาระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยสงฆ์**

ของไทย.วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาคผนวก

หลักสูตรการเรียนการสอน โรงเรียนปริยัติธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้	ม.ต้น			ม.ปลาย
	ม.1	ม.2	ม.3	ม.4-6
	ชั่วโมง	ชั่วโมง	ชั่วโมง	ชั่วโมง
กลุ่มสาระการเรียนรู้				
- ภาษาไทย	120	120	120	240
- คณิตศาสตร์	120	120	120	240
- วิทยาศาสตร์	120	120	120	240
- สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	240	240	240	240
- พระพุทธศาสนา (ศป.- ธม.)	120	120	120	240
- ประวัติศาสตร์	40	40	40	80
- ศาสนาศิลปกรรม จริยธรรม	} 80	} 80	} 80	} 80
- หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม				
- เศรษฐศาสตร์				
- ภูมิศาสตร์				
- สุขศึกษาและพลศึกษา	40	40	40	80
- ศิลปะ	40	40	40	80
- การงานอาชีพและเทคโนโลยี	80	80	80	120
- ภาษาต่างประเทศ	120	120	120	240
รวมเวลาเรียนพื้นฐาน	880	880	880	1,640
รายวิชาเพิ่มเติม				
- ภาษาอังกฤษ	120	120	120	480
- รายวิชาเพิ่มเติมตามจุดเน้นของโรงเรียน	80	80	80	1120
รวมเวลาเรียนรายวิชาเพิ่มเติม	ปีละ 200 ชั่วโมง			1600 ชั่วโมง
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน				
- กิจกรรมแนะแนว	} 120	} 120	} 120	} 360

- กิจกรรมนักเรียน				
- กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์				
รวมเวลากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	120	120	120	360
รวมเวลาเรียน	1,200 ชม./ปี			รวม 3 ปี ไม่น้อยกว่า 3,600 ชั่วโมง

ระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

พ.ศ.๒๕๔๖

ด้วยมีการตราพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.๒๕๔๕ มาตรา ๔๕ กำหนดให้มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติขึ้น และพระราชกฤษฎีกา โอนกิจการบริหารและอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.๒๕๔๕ มาตรา ๑๕๕ กำหนดให้โอนบรรดากิจการ อำนาจหน้าที่ของกรมการศาสนาบางส่วนมาเป็นของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจึงวางระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ.๒๕๔๖”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศ เป็นต้นไป

ข้อ ๓ บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งอื่นใด ในส่วนที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ ๔ ในระเบียบนี้ “โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา” หมายถึง โรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้น เพื่อให้การศึกษาแก่ผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

“ผู้รับใบอนุญาต” หมายถึง เจ้าอาวาสวัดที่ขอจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

“วัด” หมายถึง วัดในพระพุทธศาสนา

“ผู้จัดการ” หมายถึง เจ้าอาวาสวัดที่รับใบอนุญาตจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาหรือพระภิกษุที่เจ้าอาวาสมอบหมายเป็นลายลักษณ์อักษร

“ครูใหญ่, อาจารย์ใหญ่, ผู้อำนวยการ” หมายถึง พระภิกษุผู้หน้าที่หัวหน้าสถานศึกษา

“ครู” หมายถึง บุคลากรวิชาชีพผู้ทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ และให้รวมถึงพระภิกษุผู้สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

“บุคลากรทางการศึกษา” หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา รวมทั้งผู้สนับสนุนการศึกษาซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ให้บริการหรือปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน การนิเทศของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

“นักเรียน” หมายถึง ภิกษุสามเณรหรือผู้ที่กำลังศึกษาเล่าเรียนอยู่ในหลักสูตรพระปริยัติแผนกสามัญศึกษา

“กลุ่มโรงเรียน” หมายถึง กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

ข้อ ๕ ให้มีคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นประธานกรรมการ รองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นรองประธานกรรมการ ผู้แทนแม่กองธรรมสนามหลวง ผู้แทนแม่กองบาลีสนามหลวง ผู้แทนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้แทนมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผู้แทนปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผู้แทนกรมวิชาการ ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู และผู้แทนกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวนไม่เกิน ๕ รูป/คน เป็นกรรมการ ผู้อำนวยการกองพุทธศาสนศึกษา เป็นกรรมการและเลขานุการกรรมการที่เป็นผู้แทนกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามวรรคหนึ่งและมาจากการคัดเลือกของผู้แทนกลุ่มโรงเรียนกรรมการวาระ ๔ ปี กรรมการดังกล่าวอาจได้รับการคัดเลือกอีกได้ไม่องค์ประชุม

ข้อ ๖ การประชุมของคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในที่ประชุม ให้ที่ประชุมเลือกกรรมการผู้หนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อยู่ในที่ประชุม ให้รองประธานกรรมการเป็นประธานในที่ประชุม ถ้าประธานกรรมการและรองประธานไม่มาประชุมหรือไม่อยู่ในที่ประชุม ให้ที่ประชุมเลือกกรรมการผู้หนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการผู้หนึ่งมีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

ข้อ ๗ คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (๑) กำหนดนโยบายและแผนการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
- (๒) กำหนดมาตรฐานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
- (๓) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการจัดตั้ง ขยาย หรือยุบเลิกโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
- (๔) กำหนดหลักเกณฑ์การจัดสรรเงินอุดหนุนให้โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
- (๕) กำหนดตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา และอัตราครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
- (๖) ควบคุมดูแล จัดการศึกษาให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นหลัก และป้องกันมิให้มีการเปลี่ยนแปลงพระธรรมวินัยให้ผิดไปจากหลักธรรมวินัยในพระไตรปิฎก
- (๗) ให้คำแนะนำส่งเสริมการจัดการศึกษา
- (๘) พิจารณาวินิจฉัยคำร้องทุกข์ของผู้รับใบอนุญาต, ผู้จัดการ,

ครูใหญ่,อาจารย์ใหญ่,

ผู้อำนวยการ,ผู้ช่วยครูใหญ่,ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่,ผู้ช่วยผู้อำนวยการ,
ครู และบุคลากรทางการศึกษา

(๕) ตรวจสอบการดำเนินงานของโรงเรียนพระปริยัติ แผนกสามัญศึกษาตลอดจน
หลักฐาน เอกสารต่าง ๆ ทุกประเภท ถ้าปรากฏมีความบกพร่องให้พิจารณาเสนอสำนักงานพระพุทธศาสนา
แห่งชาติ เพื่อขอความเห็นชอบจากประธานสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ เมื่อได้รับความเห็นชอบแล้ว
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมีอำนาจสั่งยุบเลิกโรงเรียนได้

(๑๐) วินิจฉัย ชี้ขาด ปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติตามระเบียบนี้

(๑๑) ออกระเบียบ คำสั่ง ประกาศเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน
พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

(๑๒) แต่งตั้งคณะกรรมการและประชมกลุ่มโรงเรียนให้ปฏิบัติหน้าที่
ตามคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มอบหมาย

ข้อ ๘ ให้กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ข้อ ๙ วัดที่จะขออนุญาตจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดทำแผนงานในการ
บริหารจัดการ ให้รายงานขอรับความเห็นชอบจากเจ้าคณะผู้ปกครองตามลำดับชั้นจนถึงเจ้าคณะจังหวัด
และให้เสนอรายงานขอจัดตั้งไปยังสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติเมื่อสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
พิจารณาเห็นสมควรแล้วให้เสนอขอความเห็นชอบจากประธานสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ เมื่อได้รับความ
เห็นชอบแล้ว ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้ออกใบอนุญาต

ข้อ ๑๐ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ต้องจัดการศึกษาตามหลักสูตรการ
ศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ สำหรับโรงเรียนพระปริยัติ แผนกสามัญศึกษา โดยมีนัก
เรียนไม่น้อยกว่า ๔๐ รูป/คน นักเรียนที่จะเข้าเรียนต้องสำเร็จการศึกษาในระดับที่ต่ำกว่าระดับที่เรียน คือ
ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ต้องสำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือเทียบเท่า ในระดับมัธยมศึกษาตอน
ปลายต้องสำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า

การเปิดปิดภาคเรียนให้เป็นไปตามกำหนดวันเปิดภาคเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ

ข้อ ๑๑ การรวบรวมข้อมูลและสถิติทางการศึกษาประจำปีของโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา ให้เสนอตามแบบที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนด

ข้อ ๑๒ ให้โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่ได้รับใบอนุญาตแล้วเป็นสถานศึกษาจัด
การศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยมีครูใหญ่,อาจารย์ใหญ่,หรือ
ผู้อำนวยการรูปหนึ่งเป็นหัวหน้าสถานศึกษา และรับผิดชอบในการบริหารงานการศึกษาของโรงเรียน ให้มี
ผู้ช่วยครูใหญ่,ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่,หรือผู้ช่วยผู้อำนวยการรับผิดชอบงานตามที่ครูใหญ่,อาจารย์ใหญ่,หรือ

ผู้อำนวยการ มอบหมายทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากำหนดให้ผู้บริหาร และผู้ช่วยผู้บริหารทำหน้าที่สอนด้วย สัปดาห์ละไม่น้อยกว่า ๕ ชั่วโมง

ข้อ ๑๓ การกำหนดตำแหน่งผู้บริหารและอัตราครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากำหนด

ข้อ ๑๔ การแต่งตั้งผู้จัดการ,ครูใหญ่,อาจารย์ใหญ่,ผู้อำนวยการ,ผู้ช่วยครูใหญ่,ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่,ผู้ช่วยผู้อำนวยการ,ครู,และบุคลากรทางการศึกษา

ในส่วนกลาง ให้ผู้รับใบอนุญาตพิจารณาเสนอสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติแต่งตั้ง

ในส่วนภูมิภาค ให้ผู้รับใบอนุญาตพิจารณาเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งแล้วรายงานให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทราบ

ข้อ ๑๕ คุณสมบัติของผู้จัดการ,ครูใหญ่,อาจารย์ใหญ่,ผู้อำนวยการ,ผู้ช่วยครูใหญ่,ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่,ผู้ช่วยผู้อำนวยการ,ครู,บุคลากรทางการศึกษา,และนักเรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีดังนี้

(๑) ผู้จัดการ มีพรรษาพ้น ๕

(๒) ครูใหญ่,อาจารย์ใหญ่,ผู้อำนวยการ,ต้องเป็นเปรียญธรรมไม่น้อยกว่า ๓ ประโยค หรือพุทธศาสตรบัณฑิต หรือ ศาสนศาสตรบัณฑิต หรือปริญญาตรีทางการศึกษาหรือสาขาอื่น แต่ต้องมีวิชาชีพครู มีพรรษาพ้น ๕ อายุไม่เกิน ๖๐ ปี

(๓) ผู้ช่วยครูใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ต้องมีวุฒิเปรียญธรรม ไม่น้อยกว่า ๓ ประโยค หรือสาขาอื่น แต่ต้องมีวิชาชีพครู จะเป็นพระภิกษุหรือคฤหัสถ์ มีอายุไม่ต่ำกว่า ๒๐ ปี และไม่เกิน ๖๐ ปี

(๔) ครู จะเป็นพระภิกษุ หรือคฤหัสถ์ก็ได้ มีอายุไม่ต่ำกว่า ๒๐ ปี และไม่เกิน ๖๐ ปี

ครูสอนวิชาภาษาบาลีสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จะต้องมีวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการศึกษา หรือสาขาอื่น แต่ต้องมีวิชาชีพครู และต้องเป็นเปรียญธรรม ๓ ประโยคขึ้นไป ครูสอนวิชาธรรมวินัยและศาสนปฏิบัติสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จะต้องมีวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี

จะต้องมีวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการศึกษา หรือสาขาอื่น แต่ต้องมีวิชาชีพครู และจบนักธรรมชั้นเอก ครูสอนวิชาสามัญ สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาต้องมีวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการศึกษา หรือสาขาอื่น แต่ต้องมีวิชาครู หรือใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูด้วย

(๕) บุคลากรทางการศึกษาอื่นของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จะต้องมีวุฒิไม่ต่ำกว่าอนุปริญญา

ข้อ ๑๖ ในกรณีที่ตำแหน่งผู้จัดการ,ครูใหญ่,อาจารย์ใหญ่,หรือผู้อำนวยการว่างลง ไม่สามารถแต่งตั้งในเวลาอันสมควรได้ให้แต่งตั้งผู้รักษาการปฏิบัติหน้าที่ไปก่อน โดยให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) ผู้มีอำนาจแต่งตั้งผู้รักษาการตำแหน่งผู้จัดการ,ครูใหญ่,อาจารย์ใหญ่,ผู้อำนวยการ, ในส่วนกลางให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในส่วนภูมิภาคให้ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นผู้แต่งตั้ง

(๒) การร้องขอให้แต่งตั้งผู้รักษาการตำแหน่งผู้จัดการ,ครูใหญ่,อาจารย์ใหญ่,หรือผู้อำนวยการ,ให้เจ้าอาวาสหรือผู้รักษาการเจ้าอาวาส เป็นผู้ร้องขอ

(๓) กรณีตำแหน่ง ผู้จัดการ โรงเรียนว่าง

๑.ให้เจ้าอาวาสเป็นผู้รักษาการ

๒.ถ้าไม่มีเจ้าอาวาส หรือเจ้าอาวาสไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ผู้รักษาการเจ้าอาวาส เป็นผู้รักษาเจ้าอาวาส

(๔) กรณีตำแหน่งครูใหญ่,อาจารย์ใหญ่,ผู้อำนวยการว่างลง ให้เจ้าอาวาสหรือผู้รักษาการเจ้าอาวาสเสนอขอแต่งตั้งครูใหญ่,อาจารย์,ผู้อำนวยการ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาของโรงเรียนหนึ่งตามที่เห็นสมควร หรือให้ประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขตการศึกษาที่โรงเรียนตั้งอยู่เป็นผู้รักษาการอีกตำแหน่งหนึ่ง จนกว่าจะมีการแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวแล้ว แต่ต้องไม่เกิน ๖ เดือน นับตั้งแต่ตำแหน่งว่างลง แต่อาจขยายเวลาได้อีกไม่เกินวันเปิดภาคเรียนของปีการศึกษาถัดไป และหากพ้นเวลาที่กำหนดนี้ตำแหน่งครูใหญ่,อาจารย์ใหญ่,ผู้อำนวยการยังว่างอยู่ ให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติหรือผู้ว่าราชการจังหวัดแล้วแต่กรณี พิจารณาสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งเพื่อแต่งตั้งต่อไป

ข้อ ๑๗ เงินเดือนหรือค่าตอบแทนผู้จัดการ,ครูใหญ่,อาจารย์ใหญ่,ผู้อำนวยการ,ผู้ช่วยครูใหญ่,ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่,ผู้ช่วยผู้อำนวยการ,ครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาให้เป็นไปตามประกาศของคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ข้อ ๑๘ ให้โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยให้มีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดให้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๔๓ โดยอนุโลม

ข้อ ๑๙ ให้มีกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อควบคุมดูแลการบริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยให้เป็นไปตามระเบียบที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนด

ข้อ ๒๐ การดำเนินการวินัยแก่บุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กำหนด

ข้อ ๒๑ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ให้การอุดหนุนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กำหนด

ข้อ ๒๒ ให้ผู้อนุญาตมีอำนาจสั่งเพิกถอนใบอนุญาตให้จัดตั้งโรงเรียนตามข้อ ๕ ได้ เมื่อปรากฏว่า

- (๑) ผู้รับใบอนุญาตฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามระเบียบทำให้เกิดผลเสียหาย
- (๒) ผู้รับใบอนุญาตฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้อนุญาต ซึ่งสั่งตามระเบียบ และทำให้เกิดผลเสียหายอย่างร้ายแรง
- (๓) ผู้รับใบอนุญาต ไม่ควบคุมดูแลโรงเรียนหรือละเลยให้โรงเรียนดำเนินการโดยฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามระเบียบ ก่อให้เกิดผลเสียหายอย่างร้ายแรง

ข้อ ๒๓ ทรัพย์สินที่เป็นสังฆาริมทรัพย์ที่กรมการศาสนาและหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดซื้อให้และลงทะเบียนเป็นทรัพย์สินของโรงเรียนที่ถูกเพิกถอน หรือที่ได้รับอนุญาตให้หยุดกิจการ ในส่วนการให้เจ้าอาวาสวัดที่รับใบอนุญาตนำส่งสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และในส่วนภูมิภาค ให้เจ้าอาวาสวัดที่รับใบอนุญาตนำส่งกลุ่มโรงเรียน พร้อมบัญชีทรัพย์สิน ภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันรับทราบคำสั่งให้หยุดกิจการ

ข้อ ๒๔ ให้ถือว่าโรงเรียน กลุ่มโรงเรียน ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่มีอยู่ก่อนระเบียบนี้ใช้บังคับ เป็นโรงเรียน กลุ่มโรงเรียนผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามระเบียบนี้

ข้อ ๒๕ ให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ รักษาการให้เป็นไปตามระเบียบนี้ ประกาศ ณ วันที่ ๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๔๖